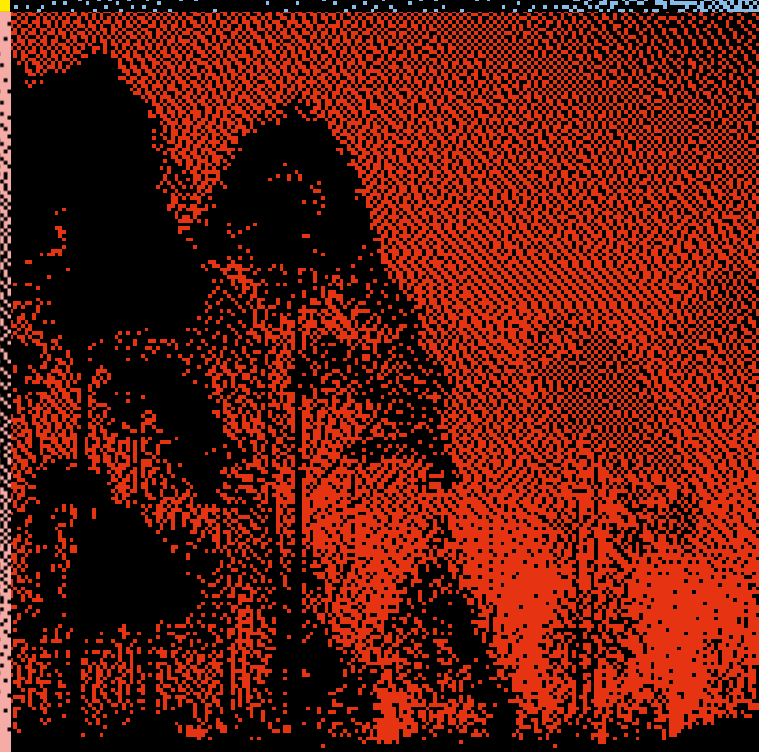
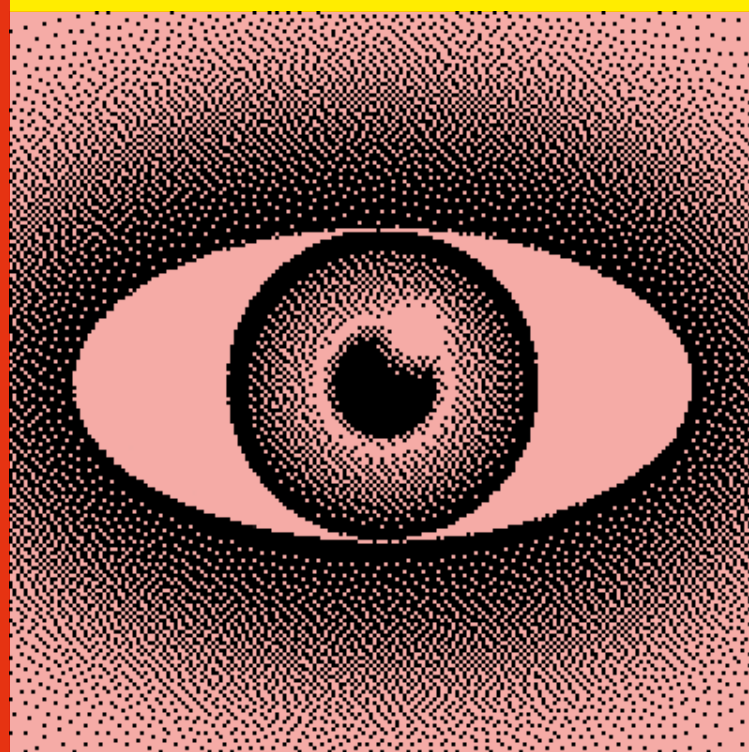

SZKOŁA PRAW CZŁO- WIEKA

SCENARIUSZE
ZAJĘĆ DLA
UCZNIÓW
I UCZENNIC
SZKÓŁ PONAD-
PODSTAWOWYCH

AMBASADA
STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI

Podręcznik powstał w ramach projektu „Empowering the high-school education on the rule of law” realizowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, współfinansowanego przez Ambasadę Stanów Zjednoczonych w Warszawie.

Poglądy i opinie zawarte w niniejszej publikacji odnoszą się wyłącznie do poglądów autorów i autorek podręcznika.

CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworów zawartych w podręczniku jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nietworzenia utworów zależnych).

WSTĘP

Oddajemy w Państwa ręce podręcznik zawierający 11 scenariuszy zajęć o prawach człowieka i praworządności. Odnosimy się w nim do takich zagadnień jak wolność słowa – także w kontekście dezinformacji, prawo do uczciwego procesu, niedyskryminacja, wolne wybory, czy wolność od tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

Całość zatytułowaliśmy: „Szkola Praw Człowieka”, nawiązując do klasycznego już programu edukacyjnego Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, w ramach którego na etapie transformacji ustrojowej szkoliliśmy osoby zainteresowane poznaniem międzynarodowych wartości i standardów, a także ich wdrożeniem w swojej codziennej pracy. Dziś chcemy kontynuować tę tradycję.

Od początków naszej działalności w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka poruszamy tematy trudne, wywołujące publiczną dyskusję, wymagające stanięcia w obronie wykluczonych – wsparcia wszystkich tych, którym odmawia się podstawowych praw. Chcieliśmy, aby spojrzenie to było obecne także w opracowanych przez nas scenariuszach lekcji na temat praw człowieka i praworządności.

Uważamy bowiem, że młodzież w polskich szkołach ma nie tylko prawo, lecz wręcz obowiązek rozmawiać i uczyć się o problemach kontrowersyjnych, skłaniających do myślenia, wymagających odwołania do wartości, na których zbudowana jest Polska. Naszym zdaniem jest to kluczowe, jeśli przyszłe pokolenia mają wyrosnąć na ludzi świadomych swoich praw,

pełnych empatii i wrażliwości na krzywdę innych, a z drugiej strony – umiejących poruszać się w świecie postprawdy i manipulacji.

Opracowanie, które przygotowaliśmy, zawiera scenariusze lekcji autorstwa prawników i prawniczek Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zaangażowanych w walkę o prawa podstawowe i ochronę praworządności. Scenariusze adresowane są przede wszystkim do uczniów szkół średnich. Zakładaliśmy, że każdy z nich stanowić może punkt wyjścia do dyskusji o problemach społecznych, z którymi mierzy się polskie społeczeństwo.

Chcieliśmy, aby zaprezentowane scenariusze były atrakcyjne dla uczniów. Stąd niemal każdy z nich odnosi się do filmu dokumentalnego dotyczącego praw człowieka. Filmy wybraliśmy wspólnie z twórcami organizowanego przez HFPC festiwalu filmowego WATCH DOCS, poświęconego prawom człowieka. Ufamy, że taki sposób prezentacji problemów uatrakcyjni Państwa lekcje i przyczyni się do większej aktywności uczniów w jej trakcie.

Wszystkich, którzy nasze scenariusze będą stosowali, serdecznie zachęcamy do kontaktu i wskazania ich mankamentów oraz zalet. Pozwoli nam to w przyszłości w lepszy sposób tworzyć materiały edukacyjne.

Na końcu pragniemy wyrazić serdeczne podziękowania dla Ambasady USA, dzięki wsparciu finansowemu której byliśmy w stanie przygotować dla Państwa ten podręcznik.

Maciej Nowicki – Prezes Zarządu HFPC

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA

jest najstarszą i najbardziej doświadczoną polską organizacją pozarządową zajmującą się ochroną praw człowieka. Fundacja działa w kraju, na poziomie Unii Europejskiej, a także w państwach Europy Wschodniej, Azji Centralnej i regionu Kaukazu. Jej misją jest obrona praw człowieka, demokracji i praworządności.

hfhr.pl

FESTIWAL WATCH DOCS

jest jedną z największych na świecie imprez filmowych poświęconych prawom człowieka, prezentujących filmy dokumentalne, w których zaangażowanie na rzecz praw jednostki łączy się ze sztuką filmową. Organizatorem festiwalu jest Helsińska Fundacja Praw Człowieka.

watchdocs.pl

SCENARIUSZE

Prawa człowieka		Marcin Wolny	5
Wolność zgromadzeń		Zuzanna Ganczewska	14
Wolne wybory		Marcin Wolny	23
Ochrona międzynarodowa praw człowieka		Ada Tymińska	39
Wolność słowa		Zuzanna Nowicka	46
Mowa nienawiści		Zuzanna Nowicka	53
Godność człowieka		Małgorzata Szuleka	59
Prawo do uczciwego procesu		Marcin Wolny	65
Zakaz dyskryminacji		Małgorzata Szuleka	102
Prawo do prywatności		Maciej Kalisz	111
Zaangażowanie obywatelskie		Marcin Wolny	122

PRAWA CZŁOWIEKA. ICH ZNACZENIE I HISTORIA

Scenariusz lekcji

Autor: **Marcin Wolny**

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → źródła praw człowieka → historia praw człowieka → znaczenie praw człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> → czytanie ze zrozumieniem → dostrzeżenie chronologii zdarzeń

PRZEBIEG LEKCJI

Ćwiczenie #1 → ZNACZENIE I ŹRÓDŁA PRAW CZŁOWIEKA

Czas trwania: 25 min

Przygotowanie: wydrukowany tekst znajdujący się w [załączniku #1](#) w liczbie egzemplarzy odpowiadającej liczbie uczniów (ew. 1 egzemplarz na ławkę), wydrukowane karty pracy ([załącznik #2](#))

Nauczyciel rozdaje uczniom wydrukowany tekst przemówienia Marka Nowickiego oraz karty pracy. Uczniowie otrzymują 15 minut na przeczytanie tekstu i odpowiedzenie na pytania. Następnie klasa wspólnie przedyskutowuje swoje odpowiedzi.

Rolą nauczyciela w ćwiczeniu powinno być zwrócenie uwagi uczniów na godność osobową, jako źródło praw i wolności człowieka, odnotowanie źródeł pojęcia godności w różnych systemach aksjologicznych, zwrócenie uwagi na wertykalny charakter praw człowieka (oddziaływanie, co do zasady, na linii władza – jednostka), ich zindywidualizowany wymiar, a także znaczenie w historii świata.

Ćwiczenie #2 → HISTORIA PRAW CZŁOWIEKA

Czas trwania: 20 min

Przygotowanie: wydrukowana i pocięta na poszczególne linie tabela ([załącznik #3](#)) z kluczowymi momentami historii praw człowieka, rzutnik i projektor w celu wyświetlenia grafiki dotyczącej historii praw człowieka

Nauczyciel rozdaje uczniom wydrukowaną i pociętą na poszczególne linie tabelę z kluczowymi momentami historii praw człowieka (linie wydarzeń powinny być wymieszane, tabela odzwierciedla

prawidłową chronologię wydarzeń). Uczniowie otrzymują 10 minut na ułożenie w kolejności chronologicznej odnotowanych w niej wydarzeń. Następnie klasa wspólnie zastanawia się nad prawidłową kolejnością. W tym czasie nauczyciel wykorzystuje grafikę dotyczącą historii praw człowieka do opowiedzenia uczniom o poszczególnych etapach kształtowania się praw człowieka, w tym o generacjach praw człowieka.

**TEKST PRZEMÓWIENIA
M. NOWICKIEGO**

Idea praw człowieka w drugiej połowie XX wieku, a zwłaszcza w ostatniej ćwiartce XX wieku, okazała się najbardziej efektywną, najbardziej pociągającą i chyba najważniejszą politycznie ideą ludzkości. Odniosła kolosalne sukcesy, zwłaszcza po 1975 r.

Prawa człowieka to jest coś, co rozgrywa się pomiędzy każdym z was. Pomiedzy pojedynczym człowiekiem a władzą publiczną. Władza publiczna to jest rząd, wojewoda, władze samorządowe. Jest więc ktoś, kto ma władzę i jest ktoś, kto jest tej władzy poddany. Prawa człowieka nie mówią o tym, jakie są stosunki pomiędzy sąsiadami, czy żyjącymi razem partnerami.

Po drugie, są to prawa indywidualne. To są prawa każdego pojedynczego człowieka. To nie są prawa narodów, szlachty, górników, rolników. Gdy przed laty pisałem dla polskiego Sejmu projekt ustawy dotyczącej mniejszości narodowych, pisałem projekt ustawy o prawach osób należących do mniejszości narodowych, a nie o prawach mniejszości narodowych. Bo cóż, bo jakie może być prawo mniejszości narodowej, które nie jest prawem każdego Ukraińca, Białorusina czy Litwina mieszkającego w Polsce?

Jeżeli mówimy o prawach człowieka, to powstaje pytanie, skąd one się w ogóle biorą? Taką podstawą filozoficzną praw człowieka jest godność osobowa człowieka. Są dwa rodzaje godności, jest godność osobista i jest godność osobowa. Godność osobista to jest pojęcie bardzo zbliżone do pojęcia honoru. Natomiast godność osobowa to jest godność, która jest związana z tym, że każdy z nas jest człowiekiem. Jest związana z samą istotą człowieczeństwa i w tej teorii praw człowieka jest trochę tak jak w matematyce czy fizyce. Nie da się zbudować nauki bez przyjęcia, że na początku są jakieś słowa, jakieś pojęcie, które my intuicyjnie rozumiemy. Podobnie jest z prawami człowieka, nie ma dobrej definicji godności osobowej człowieka; tej godności, która jest związana z tym, że jesteście ludźmi. Natomiast jeżeli się ją poczuje, to wtedy dalej już można stosunkowo łatwo budować całą koncepcję praw człowieka.

Chrześcijanin może pójść za myślą Świętego Tomasza z Akwinu i powiedzieć, że człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boże ma w sobie cząstkę godności swego Stwórcy. Ktoś inny odwoła się do niepowtarzalności każdego z was. Powie, że przez tych parę tysięcy lat istnienia ludzkości nigdy nie było i nigdy już nie będzie kogoś takiego jak każdy z was siedzący w tej sali z osobna. Z tym co przeżyliście, z waszymi emocjami, z miłością, która jest w każdym z was, z nienawiścią, która jest w każdym z was. Jesteście niepowtarzalni i zupełnie wyjątkowi. Takiego człowieka jak każdy z was nie było i takiego człowieka już nigdy nie będzie. Jeżeli zgodzimy się z tym, że jest godność w niemowlęciu, które jeszcze niczego dobrego i złego nie zrobiło, i jest godność w największym przestępcy, który siedzi w więzieniu, bo obydwoje są ludźmi, to wówczas możemy zacząć myśleć wspólnie o budowaniu tego gmachu praw człowieka.

**TEKST PRZEMÓWIENIA
M. NOWICKIEGO**

Podstawowe znaczenie dla praw człowieka mają pojęcia wolności, równości i własności. Jeżeli rozmawiacie z Amerykaninem i z Europejczykiem, to gdy oni używają słowa wolność, to myślą troszkę o innej rzeczy. W Ameryce, w końcu XVIII wieku, po odrzuceniu zwierzchnictwa Anglików, ludzie mają pełną swobodę osiedlania się. Wystarczy wziąć cztery paliki, wbić i powiedzieć, to jest moje rancho. To jest moja ziemia; ja ją będę uprawiał albo hodował na niej bydło. Mimo to Amerykanie zakładają państwo. W jakim celu? Po to, aby państwo obroniło ich przed wrogiem zewnętrznym, żeby nie przyjechał król angielski albo hiszpański i nie zabrał majątku, który gromadzą. Po drugie, państwo jest im potrzebne do tego, by obroniło obywatela także przed wrogiem wewnętrznym, np. przed złodziejem, który będzie chciał zabrać rzeczy do nich należące. W związku z tym, państwo musi zbudować armię i powołać instytucje szeryfa i sędziego, który takie przypadki osądzi. W owych czasach formuła państwa do niczego więcej Amerykanom nie była potrzebna. Każda dalsza ingerencja w ich życie, próby ograniczania go uznawane były za zmniejszającą szansę, która wówczas przed obywatelami Ameryki się rysowała. Stąd powstaje amerykańskie myślenie o wolności od państwa.

W Europie tymczasem w końcu XVIII wieku mamy zupełnie inną sytuację. Większość ludzi nie ma swojej ziemi. Ludzie pracują na cudzej ziemi, są poddani władzy ekonomicznej, niekiedy sądowniczej wielkich właścicieli ziemskich. Myślą sobie tak: gdyby ten król zobaczył jak ten łobuz, któremu podlegam, dręczy mnie i wyzykuje, to dobry król przyszedłby, wyciągnął konsekwencje wobec dręczyciela, dał mi wolność i uwolnił mnie od tego codziennego ucisku. Stąd pojawia się europejskie myślenie o wolności poprzez państwo. To instytucja państwa ma przyjść i dać mi wolność od zła, które mnie spotyka.

Równość natomiast składa się z dwóch części. Po pierwsze, jest to zakaz dyskryminacji. Bardzo często źle rozumiany. Mówimy, że nie wolno ludzi dyskryminować ze względu określone cechy. W oparciu o to myślimy, że ludzie muszą mieć równe prawa. To nieprawda. Zakaz dyskryminacji mówi, że nie wolno różnicować praw i uprawnień ludzi, jeżeli nie ma do tego bardzo racjonalnego, bardzo wyraźnego powodu. Przepis, który będzie mówił, że osoba niewidoma nie może mieć prawa jazdy, nie jest przepisem dyskryminującym. Jest racjonalny, ma sens. Inna byłaby konkluzja, gdyby przepis mówił, że blondynki nie mogą mieć prawa jazdy.

Pojęcie równości zawiera także element traktowania ludzi równo przez władzę. I z tym jest duży kłopot. Są państwa o niedyskryminujących systemach prawnych. Natomiast nie ma państwa na świecie, w którym władze traktowałyby ludzi równo. Tego się chyba nie da zrobić. Człowiek bogaty, który będzie stawał przed sądem, będzie miał zawsze więcej adwokatów i będzie miał lepszych adwokatów niż człowiek biedny. Nawet jeżeli stworzymy jakiś urząd adwokatów z urzędu, którzy pomagają biednym ludziom przed sądem, to zabieg taki nie wyrówna ich szans. Takiej absolutnej równości nie da się pewnie zrobić, ale to nie znaczy, że nie należy szukać metod zmniejszenia tego nierównego traktowania.

TEKST PRZEMÓWIENIA M. NOWICKIEGO

Pojęcie własności jest natomiast kluczem do rozumienia różnic pomiędzy kulturą Zachodu i kulturą Wschodu. Patrząc od średniowiecza w całym świecie zachodnim było tak, że władza króla kończyła się tam, gdzie zaczynała się własność pojedynczego człowieka. Król nie mógł przyjąć i zabrać komuś złota, ziemi czy bydła. Władza królewska tak daleko nie sięgała. Król potrzebował jednak pieniędzy. Chciał toczyć wojnę, otaczać się wystawnym dworem. Mógł jednak tylko prosić poddanych, aby podnieśli podatki. Oni wtedy mówili, damy ci parę groszy, jedynie jeżeli ty monarcho dasz gwarancję, że nie będziesz nas wsadzał do więzienia bez sądu albo pozwolisz nam opowiadać głupie dowcipy o sobie. Coś za coś. Królowie zachodu mogli więc tylko prosić o poparcie w zamian za określone przywileje. Tak w kulturze Zachodu powstają prawa człowieka. Pierwszym takim dokumentem jest Wielka Karta Swobód (Magna Charta Libertatum) wydana przez angielskiego króla, Jana Bez Ziemi. Jak sama nazwa wskazuje, Jan bez Ziemi był dość ubogim człowiekiem. Żeby móc rządzić Anglią musiał mieć pieniądze. Aby je dostawać, musiał obiecać, że coś będzie dla ludzi. Obiecał więc im swobody.

Na wschodzie rządy miały zaś charakter absolutny. Król (car) był właścicielem wszystkiego. Ludzi, budynków i zwierząt. Nie musiał o nic prosić. To był zupełnie inny świat i inne myślenie o stosunkach pomiędzy władzą a ludźmi. Do króla należało wszystko i król mógł zrobić z człowiekiem wszystko. (...)

Świat w pełni zaczyna rozumieć, jak ważne są prawa człowieka dopiero po drugiej wojnie światowej. Dostrzega, że trzeba tak zbudować rzeczywistość, by nie było trzeciej wojny światowej. Zdaje sobie sprawę, że do drugiej wojny światowej doprowadziło myślenie, że państwa są suwerenne i mogą robić co chcą ze swoimi obywatelami.

Upada więc wówczas koncepcja, która się pojawiła w 1648 roku, wraz z zakończeniem wojny trzydziestoletniej, wielkiej wojny religijnej. W następstwie tej wojny podpisany został pokój westfalski. Zostało w nim powiedziane, że król może robić co chce z mieszkańcami swego kraju. Innym królom nic do tego. Kto jest u władzy, ten narzuca swoją religię. Jeden będzie prześladował katolików i nikt się niech w to nie wtrąca. Drugi będzie ścigał protestantów. Państwo jest zupełnie suwerenne i może robić to, co chce w środku, a innym wara od mieszania się w wewnętrzne sprawy państw.

Świat chce to myślenie ostatecznie porzucić 300 lat później. Wie już, że pozwolenie władcom by robili to, co chcą ze swoimi obywatelami stwarza zagrożenie nie tylko dla tych obywateli, ale dla całego świata. Wówczas zaczynają się prace nad Powszechną Deklaracją Praw Człowieka, pierwszym dokumentem, który zakłada, że jeżeli jakieś państwo bardzo źle traktuje swoich obywateli, to inne państwa powinny w to ingerować i próbować zmienić tę sytuację.

Prace nad deklaracją praw człowieka forsują trzy państwa: Kuba, Panama i Chile. Te kraje doprowadzają do przyjęcia w 1948 r.

**TEKST PRZEMÓWIENIA
M. NOWICKIEGO**

w Paryżu na sesji Organizacji Narodów Zjednoczonych Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Mówi ona, że ludzie są równi, mają prawo do życia, wolność słowa, wolność od tortur, prawo do sprawiedliwego sądu, prawo do prywatności. Deklaracja jest jednak tylko deklaracją. Nie wiąże państw, nie istnieje możliwość postawienia państwa przed sądem, zmuszenia żeby zachowało się przyzwoicie.

Proces pisania dokumentów wiążących w skali świata trwa 18 lat. Dalszych 10 lat czekamy na wejście w życie Międzynarodowych paktów praw człowieka. Tymczasem w Europie, to co zajmuje 28 lat w skali świata, robi się błyskawicznie. W 1948 r. powołana do życia zostaje Rada Europy. Dwa lata później przyjęta zostaje Europejska Konwencja Praw Człowieka, najsilniejszy po dziś dzień międzynarodowy instrument ochrony praw człowieka.

W tej chwili mamy ten instrument dostępny także w Polsce. Działa w ten sposób, że jeżeli władze publiczne skrzywdzą nas i naruszą jeden z artykułów Konwencji to możemy, po wyczerpaniu środków prawnych w kraju, zwrócić się do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, by sprawdził, czy nasze państwo nie złamało praw, które przyznaje nam Konwencja. Sama Rada Europy, w ramach której działa Trybunał, jest zaś klubem dżentelmenów. A jak się człowiek zapisze do klubu, to powinien podporządkować się regułom gry, które w tym klubie obowiązują.

Patrząc z perspektywy pół wieku, dostrzegam kolosalny sukces myślenia, które pojawiło się w Europie po II wojnie światowej. Tego, że dbanie o prawa człowieka zapobiega wojnom. Przez 2000 lat w Europie trwała nieustanna wojna. Anglia napada na Francję, Holandia na inne państwo. Przerwy pomiędzy wojnami liczone były na góra 20 lat. Po tym pół wieku jest zupełnie nie do pomyślenia, nikomu wręcz do głowy nie przyjdzie, że państwa będą na siebie napadać. To w ogóle jest niewyobrażalne. To nie jest zasługa Unii Europejskiej, która się pojawia dużo później i która obejmuje tylko część Europy. Tym, co jednoczy Europę przez te ostatnie pół wieku, tym co uniemożliwia wojny w Europie jest właśnie jeden system ochrony praw człowieka.

Ten system w tej chwili jest zagrożony. W ostatnich latach przyjęliśmy do Rady Europy pewną liczbę państw, które są bardzo dalekie od standardów przestrzegania praw człowieka, np. Rosję, która toczy wojnę w Czeczenii. Boję się, że gdy zapadną wyroki przeciwko takim krajom to pojawią się dwie możliwości. Europejski Trybunał Praw Człowieka będzie stosował inną miarę do Holandii lub Szwecji, a inną wobec Rosji czy Azerbejdżanu. W drugim wariantcie, Trybunał będzie orzekał przyzwoicie, ale państwa nie podporządkują się jego rozstrzygnięciom. Powiedzą: co z tego, że zapadł wyrok, nie wykonamy go. A innym państwom zabraknie odwagi do wyrzucenia Rosji czy Azerbejdżanu z Rady Europy. Jeśli od tych państw nie będziemy egzekwować wykonywania orzeczeń, to inne państwa mogą spytać, dlaczego my mamy także stosować się do orzeczeń. W takiej sytuacji system, który przez pół wieku funkcjonował dobrze, rozleci się.

**TEKST PRZEMÓWIENIA
M. NOWICKIEGO**

Tymczasem czymś co odegrało w ostatnim dziesięcioleciu kolosalną rolę w życiu Polski, było zmuszenie świata polskiej polityki, m.in. poprzez orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce, do cywilizowania naszego prawa w wielu obszarach.

Dlatego też jedyną ucieczką dla nas jest Unia Europejska. Unia, która od dawna pracuje nad swoim systemem ochrony praw człowieka – nad Kartą Praw Podstawowych. Jeżeli nie chcemy z przestrzeganiem praw człowieka zejść znowu do poziomu Europy Wschodniej to nie możemy znaleźć się poza obszarem Unii Europejskiej.

Zajmuję się prawami człowieka i bardzo chcę żyć w kraju, w którym będzie jakaś siła nadrzędna, która powie politykom robiącym coś złego: chwileczkę, nie możecie robić wszystkiego z człowiekiem. Są granice, są prawa i wolności człowieka. To jest główna przyczyna, dla której przyjechałem dziś do państwa agitować za wejściem Polski do Unii Europejskiej.

[Marek Nowicki,
Prawa Człowieka w jednoczącej się Europie,
wykład wygłoszony w Pile, wersja skrócona i zredagowana]

ZAŁĄCZNIK

#2

KARTA PRACY

Przeczytaj tekst przemówienia Marka Nowickiego wygłoszony w Pile i odpowiedz na pytania poniżej. Swoje odpowiedzi uzasadnij.

→ Jak sądzisz, w którym roku zostało wygłoszone to przemówienie?

→ W czym autor upatruje źródeł idei praw człowieka?

→ Co, zdaniem autora, odegrało kluczowe znaczenie dla rozwoju idei praw człowieka na świecie?

→ W czym autor dopatrywał się zagrożeń dla funkcjonowania praw człowieka?

→ Czy pogląd wyrażony przez autora w dalszym ciągu jest aktualny?

ZAŁĄCZNIK

#3

HISTORIA PRAW CZŁOWIEKA

Wielka Karta Swobód
Przywilej jedlnieński
Bill of Rights
Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych
Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela
Zakaz handlu ludźmi w Imperium Brytyjskim
Ustawy fabryczne przyjęte w Zjednoczonym Królestwie
Powstanie Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża
Prawo głosu oraz piastowania urzędów przyznane kobietom w stanie Wyoming (Stany Zjednoczone)
Wybuch I Wojny Światowej
Przyznanie praw wyborczych kobietom w Polsce
Powstanie Ligi Narodów
Wybuch II Wojny Światowej
Karta Atlantycka
Karta Narodów Zjednoczonych
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
Europejska Konwencja Praw Człowieka
Międzynarodowa Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej
Międzynarodowe pakty praw
Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet
Konwencja o Prawach Dziecka
Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej
Konwencja o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami
Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Scenariusz lekcji o wolności zgromadzeń
i traktowaniu przez Policję

Autorka: **Zuzanna Ganczewska**

Film: „7-my sierpnia” reż. M. Bolland, 28’

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Na czym polega wolność zgromadzeń? ➔ Jakie prawa ma osoba zatrzymana? 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Dostrzeganie naruszeń praw człowieka – w tym w złożonych sytuacjach. ➔ Zrozumienie zagadnień związanych z praktycznym korzystaniem z wolności zgromadzeń. ➔ Poznanie swoich praw w razie zatrzymania.

FILM

OPIS¹

Przez Polskę 2020 roku przeszło homofobiczne tsunami. Osoby LGBT, które jako wroga wskazała partia rządząca, stały się obiektem intensywnej nagonki władzy wspieranej przez kościół i funkcjonariuszy mediów publicznych. Przełom nastąpił 7 sierpnia – w dniu, kiedy społeczność LGBT powiedziała dość, demonstrując na ulicach Warszawy w obronie jednej z nich – aktywistki Margot. Tego dnia siła tęczącej solidarności zderzyła się z brutalną agresją policji. Doszło do głośnych, pokazowych zatrzymań, w wyniku których 48 uczestniczek i uczestników protestu trafiło do aresztu. Wśród nich bohaterki i bohaterzy wstrząsającego filmu Michała Bollanda – Kajetan, Kamila, Krem oraz Julia i jej partnerka. Ich historie pozwalają zrozumieć i odczuć, jaką cenę za homofobię i transfobię władzy płaci nieheteronormatywna część polskiego społeczeństwa. A także – w jakiej sytuacji znalazł się ruch na rzecz praw osób LGBT. Nazywany czasem polskim Stonewall, 7 sierpnia może przejść do historii. Czy rzeczywiście obudził wreszcie w Polsce „queer rage”? Posłuchajcie bohaterek i bohaterów filmu.

[C. Jakubczak, M. Nowicki]

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- ➔ wolność zgromadzeń i jej granice
- ➔ prawa osób zatrzymanych przez policję
- ➔ środki przymusu bezpośredniego
- ➔ homofobia i przemoc motywowana homofobią

1 <https://watchdocs.pl/watch-docs/2020/filmy/7-sierpnia> (dostęp: 5.05.2023 r).

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM

[ok. 45 minut]

Wprowadzenie do tematu
WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ

Ćwiczenie #1 → 3 POWODY

Czas trwania: 10 min

Przygotowanie: karteczki samoprzylepne post-it

Zadaniem uczniów jest wymienienie trzech powodów (po jednym na kartce), dla których ludzie biorą udział w zgromadzeniach publicznych – protestach, przemarszach, demonstracjach, wiecach, pikietach. Każdy z uczniów dostanie małą karteczkę do zapisywania drukowanymi literami swoich pomysłów. Chętni mogą wypowiedzieć je także na głos. Nauczyciel wypisuje hasła na tablicy lub przykleja karteczki wokół napisu „wolność zgromadzeń”, bez oceniania i wartościowania (w końcu z różnych powodów bierze się udział w zgromadzeniach i różnie jest to postrzegane). Odpowiedzi można pogrupować pod kątem najczęściej pojawiających się.

Ćwiczenie #2 → QUIZ

Czas trwania: 15 min

Przygotowanie: wydrukowane pytania do quizu [[załącznik #1](#)]

Merytoryczne wprowadzenie do filmu i dyskusji po nim w zakresie zagadnień odnoszących się do wolności zgromadzeń w formie quizu. Uczniowie głosują w wybrany przez siebie sposób – przez podniesienie ręki za konkretnymi opcjami całą klasą, w systemie „kto pierwszy ten lepszy” lub przez pełnomocników (klasa dzieli się na 2-3 grupy, z każdej z nich do każdego pytania wybierana jest jedna osoba).

Ćwiczenie #3 → KALAMBURY

Czas trwania: 20 min

Przygotowanie: wydrukowane albo wypisane hasła do kalamburów [[załącznik #2](#)]

Uczniowie dzielą się na grupy. Jeden z przedstawicieli grupy losuje zagadnienia, które może narysować na tablicy lub opisać ustnie – pod warunkiem, że nie użyją wylosowanego słowa. Zagadnienia, wymienione w załączniku, odnoszą się do praw osób zatrzymanych.

FILM

[ok. 28 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Przed filmem warto przekazać uczniom ostrzeżenie o potencjalnie niekomfortowych treściach (tzw. trigger warning). W filmie pojawiają się wątki przemocy (w tym brutalności Policji), homofobii i przemocy na tle homofobii. Nauczyciel prowadzący lekcję powinien najpóźniej przed rozpoczęciem oglądania filmu zasignalizować gotowość wsparcia, jeśli tylko ktoś będzie go potrzebował oraz przekazać informację o możliwości uzyskania wsparcia „na zewnątrz”, jeśli tylko ktoś nie będzie chciał skorzystać z dostępnej pomocy w szkole (np. wyświetlając slajd z informacjami kontaktowymi, przykładowe wymienione zostały poniżej). Jednocześnie, obok gotowości wsparcia, dobrze jest podkreślić przy tym tolerancji dla zachowań krzywdzących innych uczniów i w razie ich wystąpienia podejmować odpowiednią reakcję.

OSTRZEŻENIE: W filmie „7-my sierpnia” pojawiają się sceny mogące wzbudzać poczucie dyskomfortu u odbiorców – dotyczące homofobii i przemocy na tle homofobii. Jeśli w jakimkolwiek momencie którakolwiek z osób uczestniczących w lekcji poczucie się niekomfortowo, może opuścić salę lub zwrócić się po wsparcie jakie tylko będzie potrzebne.

Jeśli czujesz, że potrzebujesz wsparcia i nie chcesz lub nie możesz korzystać z pomocy dostępnej w szkole:

- ➔ **TELEFON ZAUFANIA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY**
(Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, czynne 24/7): 116 111
- ➔ **Wsparcie psychologiczne dla osób LGBTQIA:** Lambda Warszawa: telefon zaufania 22 628 52 22 (pn-pt 18-21), mailowo telefonzaufania@lambdawarszawa.org

Więcej miejsc, w których możesz szukać pomocy: mnw.org.pl/pomoc/

PO FILMIE**„7-MY SIERPNIA”**

[ok. 20 minut]

Ćwiczenie #5 ➔ DYSKUSJA**Czas trwania:** 20 minut

Po obejrzeniu filmu rolą nauczyciela powinno być stworzenie przestrzeni dla uczniów na wypowiedzenie nieuporządkowanych myśli i komentarzy dotyczących filmu. Dyskusja taka powinna początkowo odbywać się bez narzucania kierunków i konkretnych tematów. W dalszej części nauczyciel może naprowadzić uczniów na takie zagadnienia jak, np.:

- ➔ Co szczególnie zwróciło ich uwagę w filmie?
- ➔ Co myślą o działaniach policji? Czy były w pełni prawidłowe?
- ➔ Jeśli nie – co nie było, ich zdaniem, w porządku?
- ➔ Jeśli mogliby zaskarżyć przebieg zatrzymania, na co zwróciliby szczególnie uwagę?
- ➔ Co zapamiętają po lekcji?

ZAŁĄCZNIK

#1

QUIZ O WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ

1. Gdzie może odbywać się zgromadzenie?

- a. dom kolegi z klasy
- b. ruchliwa ulica w centrum miasta**
- c. uliczka na strzeżonym osiedlu

2. Jaki może być cel zgromadzenia?

- a. koncert na rynku
- b. przemarsz w celu wyrażenia sprzeciwu wobec postanowienia sądu**
- c. obchody świąt kościelnych

Zgromadzeniem jest zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu **wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych**.

3. Ile osób musi brać udział w zgromadzeniu?

- a. co najmniej 50
- b. co najmniej 15
- c. liczba uczestników nie ma znaczenia dla uznania za zgromadzenie**

Obecnie przepisy nie wskazują ile minimalnie osób musi liczyć zgromadzenie. Prawnicy wskazują, że powinna być to po prostu **więcej niż jedna osoba**.

4. Kto może być organizatorem zgromadzenia?

- a. Olek, 15-letni uczeń
- b. Fundacja „My, uczniowie”, zajmująca się prawami uczniów**
- c. Kościół Latającego Potwora Spaghetti

Prawo organizowania zgromadzeń przysługuje osobom posiadającym pełną zdolność do czynności prawnych – czyli osobom fizycznym powyżej 18 roku życia (co do zasady) i osobom prawnym (np. fundacja).

5. Czy trzeba mieć zgodę na organizację zgromadzenia?

- a. tak, przed zgromadzeniem trzeba uzyskać zgodę odpowiedniego organu – bez tego zgromadzenie jest nielegalne
- b. nie, ale należy zawiadomić odpowiedni organ w terminie**
- c. nie, nie ma takiego wymogu

Nie ma wymogu uzyskania zgody na organizację zgromadzenia, ALE organizator (co do zasady) musi zawiadomić organ gminy w taki sposób, by wiadomość o organizowanym zgromadzeniu dotarła do niego nie wcześniej niż 30 i nie później niż 6 dni przed planowanym zgromadzeniem.

QUIZ O WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ

6. **Ania, Alex i Kasia dowiedzieli się, że następnego dnia rozpocznie się niezapowiedziana wycinka drzew w ich ulubionym parku. Postanowili zorganizować protest, ale nie uda im się powiadomić o tym gminy w terminie. Czy mogą go zorganizować?**
- tak, ale nie będą mogli go zorganizować na ulicy
 - tak**
 - nie, bez zgłoszenia nie można zorganizować zgromadzenia

Zgromadzenie spontaniczne to rodzaj zgromadzenia, które odbywa się w związku z nagłym i niemożliwym do przewidzenia zdarzeniem związanym ze sferą publiczną, którego odbycie w innym terminie byłoby niecelowe lub mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej.

7. **Do gminy wpłynęło zawiadomienie o przemarszu główną ulicą miasta propagujące ustrój faszystowski i nawołujące do przemocy wobec przeciwników politycznych. Czy gmina może uniemożliwić organizację takiego wydarzenia?**
- nie, każdy ma prawo do wyrażania swoich poglądów
 - tak, gmina może odmówić wyrażenia zgody na zgromadzenie
 - tak, gmina powinna zakazać takiego zgromadzenia**

Każdy korzysta z wolności wyrażania swoich poglądów i wolności zgromadzeń, ale nie mają one charakteru nieograniczonego. Organ gminy wydaje decyzję o zakazie organizacji zgromadzenia w szczególności jeśli cel zgromadzenia narusza wolność pokojowych zgromadzeń, odbycie narusza przepisy o zgromadzeniach (np. uczestnicy będą mieć ze sobą broń) lub jeśli zgromadzenie (czy nawet sam jego cel) będzie naruszało przepisy karne.

8. **W szkole miał miejsce przypadek pobicia ucznia, a władze szkoły nie zareagowały odpowiednio. Ponieważ nie był to pierwszy taki przypadek, uczniowie wspólnie z rodzicami postanowili zorganizować pikietę pod hasłem „Stop przemocy, tu wszyscy są mile widziani”. Protest odbędzie się na chodniku przed wejściem do szkoły, a planowany termin jest za trzy dni. Czy można zorganizować protest?**
- tak, jeśli zgromadzenie nie będzie powodowało utrudnień w ruchu drogowym, termin na zgłoszenie jest krótszy**
 - nie, jeśli zgromadzenie jest organizowane wcześniej, trzeba je zgłosić najpóźniej 6 dni przed terminem, więc najwcześniej mogłoby się odbyć za 6 dni
 - nie, sprawa przemocy rówieśniczej w szkole nie jest sprawą publiczną i nie jest możliwe zorganizowanie zgromadzenia w tej sprawie

Zgromadzenia uproszczone to zgromadzenia, które nie powodują utrudnień w ruchu drogowym, w szczególności nie wymagają zmiany jego organizacji. Zgłoszenie takiego zgromadzenia jest możliwe później – do 2 dni przed planowaną datą zgromadzenia.

QUIZ O WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ

9. Kiedy policja może rozwiązać zgromadzenie?

- a. kiedy osoby uczestniczące nadużywają wulgaryzmów i głośno się zachowują
- b. jeśli poglądy prezentowane przez uczestników zgromadzenia nie są powszechnie akceptowane
- c. **jeśli przebieg zgromadzenia zagraża mieniu w wielkich rozmiarach**

Zgromadzenie spontaniczne może być rozwiązane przez funkcjonariusza Policji (a zgłoszone zgromadzenie – przez przedstawiciela organu gminy) przede wszystkim jeśli: 1) jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi lub mieniu w wielkich rozmiarach, 2) jego przebieg powoduje poważne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego, 3) powoduje istotne zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego, 4) jego przebieg narusza przepisy karne.

10. Ola i Krzysiek razem z przyjaciółmi postanowili zorganizować demonstrację popierającą prawa człowieka i ochronę przed dyskryminacją. Prezydent miasta nie zgodził się na organizację przemarszu. W decyzji stwierdził, że prawa człowieka są w mieście przestrzegane, a zablokowanie ulicy będzie dużym utrudnieniem dla ruchu drogowego. Protest miał się odbyć za pięć dni. Co teraz?

- a. gdyby nie krótki termin, Ola i Krzysiek mogliby spróbować na nowo złożyć wniosek w innym miejscu
- b. **można odwołać się do sądu od decyzji o zakazie zgromadzenia**
- c. organizatorzy mogą tylko spróbować zmienić trasę zgromadzenia i zorganizować je w miejscu, gdzie nie będzie zakłócenia dla ruchu i zgłosić zgromadzenie w trybie uproszczonym

Od decyzji o zakazie zgromadzenia można się odwołać. Sama decyzja może być wydana najpóźniej na 96 godzin przed planowaną datą zgromadzenia (zostanie opublikowana w Biuletynie Informacji Publicznej i przesłana drogą elektroniczną organizatorowi). Od tego czasu organizator ma 24 godziny na wniesienie odwołania do właściwego sądu okręgowego, który nie później niż w ciągu 24 godzin rozpatruje odwołanie. Jeśli postanowienie sądu nie spodoba się organizatorom lub organowi gminy, mają oni 24 godziny na wniesienie zażalenia do sądu apelacyjnego, który ma 24 godziny na jego rozpoznanie.

ZAŁĄCZNIK

#2

KALAMBURY O PRAWACH

ZASADY

- Klasa dzieli się na 2-4 grupy, w zależności od liczby osób.
- Uczniowie wybierają, czy wolą rysować na tablicy czy opowiadać.
- Naprzemiennie ze wszystkich grup przychodzi jedna osoba, która w wybrany sposób prezentuje dane zagadnienie.
- Uczniowie od początku prezentowania zagadnienia mogą zgadywać co jest właśnie prezentowane. Nie muszą się zgłaszać. Zgadują wszyscy, nie tylko grupa, z której jest osoba prezentująca.
- Jeśli uda się zgadnąć – cała grupa dostaje 3 punkty. Jeśli użyte zostanie słowo, które miało nie być użyte lub jeśli nie uda się zgadnąć w ciągu 3 minut – punkt dla drużyn przeciwnych.

ZAGADNIENIA

- obrońca
- powiadomienie rodziny
- pomoc medyczna
- zażalenie do sądu
- zwolnienie po upływie określonego czasu
- nagrywanie
- podanie danych przez policjanta
- zakaz dyskryminacji
- przedstawienie swojej wersji wydarzeń
- podstawa prawna
- legitymowanie
- kontakt z rodzicem
- zatrzymanie

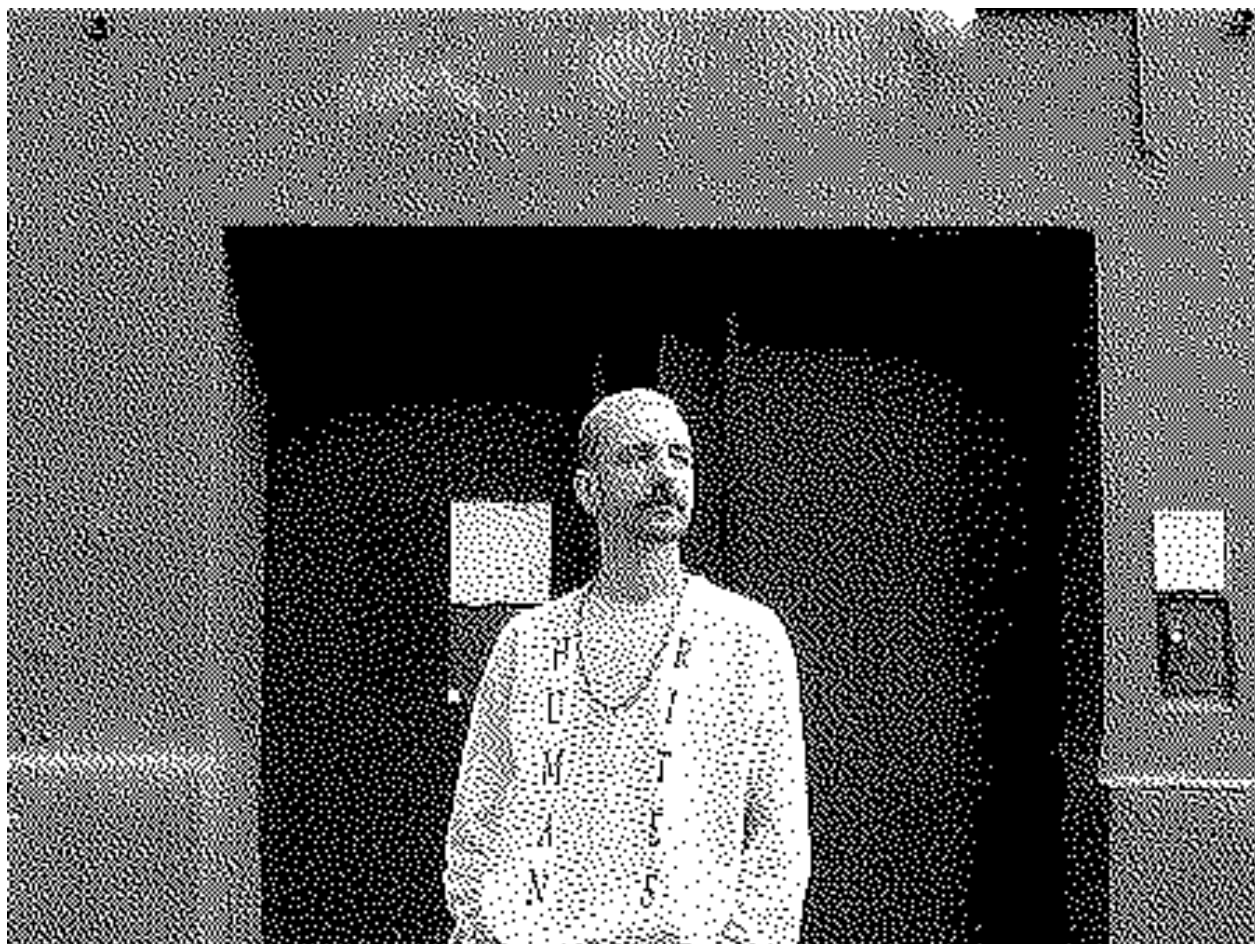
W przypadku zatrzymania osoba zatrzymana ma prawo do:

- ☒ poznania przyczyny zatrzymania
- ☒ bezpośredniego kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym
- ☒ powiadomienia osoby najbliższej o zatrzymaniu
- ☒ niezbędnej pomocy medycznej
- ☒ otrzymania odpisu protokołu zatrzymania
- ☒ wniesienia zażalenia na zatrzymanie

- ☒ zwolnienia po upływie 48 godzin (jeśli zatrzymanie było ze względu na podejrzenie popełnienia przestępstwa – jeśli do sądu wpłynął wniosek o tymczasowe aresztowanie, czas ten wydłuża się o 48 godzin) lub 24 godzin (jeśli zatrzymanie wynikało z konieczności ustalenia tożsamości lub podejrzenia popełnienia wykroczenia).

Nieletniemu należy ponadto umożliwić kontakt z rodzicem (opiekunem) na jego żądanie. Rodzic (opiekun) powinien być również obecny przy przesłuchaniu.

W toku wykonywania czynności służbowych **policjanci mają obowiązek respektowania godności ludzkiej oraz respektowania i ochrony praw człowieka**. Dotyczy to również przestrzegania zakazu dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny czy zapewnienia możliwości skorzystania z prawa do obrony czy niezbędnej pomocy medycznej, przestrzegania proporcjonalności użycia siły czy poszanowania wolności zgromadzeń.

Kadr z filmu „7-my sierpnia” reż. M. Bolland

LEKTURY DODATKOWE

WOLNOŚĆ ZGROMADZEŃ W KULTURZE

- **PROCES SIÓDEMKI Z CHICAGO (2020, reż. Aaron Sorkin)**
 – historia procesu sądowego siedmiu uczestników protestu przeciwko wojnie w Wietnamie w 1968 r., w trakcie którego doszło do starć z policją. Występują m.in. Eddie Redmayne czy Sacha Baron Cohen [16+]
- **DUMNI I WŚCIEKLI (2014, reż. Matthew Warchus)** –
 grupa aktywistów LGBTQIA z Londynu przyjeżdża do konserwatywnego, górskiego miasteczka wspierać strajkujących górników [12+]
- **SELMA (2014, reż. Ava DuVernay)** – film o Marszu na Waszyngton Martin Luthera Kinga w 1965 r. [13+]

WIĘCEJ O WOLNOŚCI ZGROMADZEŃ

- **Prawo o zgromadzeniach. Praktyczny przewodnik HFPC (2017)** – przewodnik po prawnych aspektach wolności zgromadzeń. Jak zorganizować protest od strony prawnej, czym się różnią rodzaje zgromadzeń, co może robić Policja i jak się zachowywać: https://hfhr.pl/upload/2022/01/prawo-o-zgromadzeniach_-_praktyczny-przewodnik.pdf
- **Wiem, że... | Elementarz naszych praw i obowiązków w kontakcie z Policją** – poradnik HFPC, m.in. o prawach procesowych osób nieletnich, wolności słowa i prawie do protestu, nagrywaniu czynności służbowych policjantów, mandatach, legitymowaniu, środkach przymusu bezpośredniego czy spontanicznych protestach: <https://hfhr.pl/publikacje/wiem-ze->
- **Historie Tęczowej Odwagi** – kampania Amnesty International Polska naświetlająca sytuację obrońców praw osób LGBTQIA w Polsce, w tym w związku z Tęczową Nocą: <https://www.amnesty.org.pl/historie-teczowej-odwagi/>

Autor: **Marcin Wolny**

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Gwarancje uczciwości procesu wyborczego ➔ Powszechność, równość, bezpośredniość, proporcjonalność, tajność wyborów 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Identyfikacja zagrożeń dla uczciwości procesu wyborczego ➔ Samodzielne rozwiązywanie zadań i wyciąganie wniosków z przedstawionych problemów

PRZEBIEG LEKCJI

WYBORY
[135 minut]Ćwiczenie #1 ➔ **WYBORCZE REGUŁY GRY**

Czas trwania: 45 min

Przygotowanie: pocięte (w dowolny sposób) kartki

Kluczem do przeprowadzenia ćwiczenia jest postawienie przed uczniami możliwości pewnego wyboru, a także silne trzymanie się niniejszej instrukcji. Wybór ten dotyczy może sposobu prowadzenia zajęć, np. możliwości posługiwania się w ich trakcie telefonem komórkowym, przeprowadzenia przerwy w ich trakcie, czy wcześniejszego zakończenia zajęć albo innych kwestii istotnych z punktu widzenia uczniów, np. zorganizowania dodatkowej wycieczki szkolnej. Istotne jest, aby stawiając pytanie przed uczniami w oczywisty sposób udało się przewidzieć, w jaki sposób odpowiedzą. Dla przykładu, pytając ich o skrócenie lekcji, powinniśmy się spodziewać, że zdecydowana większość, a może nawet wszyscy, zagłosują za.

Głosowanie powinno mieć charakter formalny i odbywać się pisemnie na rozdanych uprzednio kartach do głosowania. Karty te najlepiej aby miały charakter niechlujny, przypadkowy. Mogą to być swobodnie pocięte kartki A4. Ważne by było ich **więcej niż uczniów** i aby zostały **rozprowadzone przez samych uczniów** bez jakiegokolwiek kontroli nauczyciela. Karty **powinny otrzymać tylko osoby charakteryzujące się określoną cechą, np. urodzeni w I połowie roku albo osoby płci żeńskiej**.

Gdy uczniowie rozdadzą karty, nauczyciel powinien poprosić uczniów o napisanie „t” lub „n” na pytanie dotyczące sposobu

przeprowadzenia zajęć. Następnie uczniowie sami powinni zebrać karty do głosowania. **Nauczyciel powinien przeliczyć głosy** przez chwilę, a następnie ogłosić rezultat głosowania, wskazując że w głosowaniu wzięła udział określona liczba osób, w ramach której za określonym rozwiązaniem opowiedziała się większość głosujących. Podany **wynik głosowania**, zarówno w kontekście liczby biorących udział oraz wyniku głosowania **powinien zdecydowanie różnić się od tego, który wynika z przeliczonych głosów**. Tytułem przykładu, większość uczniów zwykle głosuje za skróceniem lekcji, nauczyciel powinien więc powiedzieć, że uczniowie zdecydowali o tym, że lekcja potrwa do końca.

Reakcją uczniów w takim wypadku może być wyrażenie sprzeciwu i zakwestionowanie ogłoszonych wyników głosowania. Odpowiedzią na takie sugestie powinno być poproszenie o **podniesienie ręki i wskazanie, w jaki sposób głosowali**.

Część z uczniów może zażądać **własnoręcznego przeliczenia głosów** (jeśli chęć taka nie wybrzmi, trzeba ich nakierować). Gdy takie żądanie się pojawi, rolą nauczyciela powinno być **zniszczenie głosów**. Im bardziej widowiskowe, tym lepiej. Można je podrzeć, wyrzucić do śmieci a nawet zjeść.

W kolejnym kroku nauczyciel powinien wyjaśnić uczniom sytuację wskazując na to, że wynik głosowania był faktycznie inny niż ten prawdziwy.

Zadaniem uczniów podzielonych na 4 grupy powinno być wskazanie przyczyn, dla których ogłoszony wynik głosowania nie zgadzał się z tym jak faktycznie głosowali. Każda grupa powinna otrzymać na to ok. 10 min. Rezultaty prac poszczególnych grup omówcie wspólnie. W trakcie pracy grup lub wspólnego przedyskutowywania rezultatów ich pracy nauczyciel może nakierowywać uczniów na poszczególne nieprawidłowości procesu wyborczego. Poniżej znajduje się tabela, w której zaznaczyliśmy potencjalne z nich.

<p>SPOSÓB ORGANIZACJI GŁOSOWANIA</p>	<p>jedna osoba odpowiedzialna za zarządzenie głosowania, jego organizację, przygotowanie, przeprowadzenie, ustalenie wyników głosowania i ich ogłoszenie</p> <p>nauczyciel może zwrócić uwagę na wielość aktorów uczestniczących w procesie wyborczym, a także poprosić uczniów, aby wymienili część z nich</p> <p>to także dobre miejsce aby omówić rolę Państwowej Komisji Wyborczej [zob. załącznik #1]</p>
<p>WPŁYW UCZESTNIKÓW GŁOSOWANIA NA PROCES PRZEPROWADZENIA WYBORÓW I USTALENIA WYNIKÓW GŁOSOWANIA</p>	<p>nauczyciel może zwrócić uwagę uczniów na to, że nie mieli jakiegokolwiek kontroli nad tym w jaki sposób było przeprowadzone głosowanie; ich przedstawiciele nie uczestniczyli w przeprowadzeniu głosowania i liczeniu głosów</p> <p>nauczyciel może zapytać uczniów, czy wiedzą w jaki sposób powoływane są obwodowe komisje wyborcze, a także kim są mężowie zaufania [zob. załącznik #1]</p>

MOŻLIWOŚĆ NIEZALEŻNEJ KONTROLI PRAWIDŁOWOŚCI GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że proces wyborczy powinien być monitorowany przez niezależne instytucje omów rolę obserwatorów społecznych [zob. załącznik #1]
USTANDARYZOWANY WZÓR KARTY DO GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że rozdane im karty różniły się od siebie i nie miały żadnych zabezpieczeń
SPOSÓB ODDANIA GŁOSU, KRYTERIA WAŻNOŚCI GŁOSU	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że nie zostały określone reguły dotyczące sposobu głosowania; głosujący nie mieli świadomości postawienie jakiego symbolu oznacza oddanie głosu za danym rozwiązaniem; w praktyce może to powodować problemy z zakwalifikowaniem głosu jako ważnego albo oddanego na dane rozwiązanie
SPOSÓB ROZDANIA I ZEBRANIA KART DO GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów na brak kontroli nad rozdawaniem kart, brak przeliczenia kart dostępnych na początku, kart wydanych i kart, które pozostały na koniec głosowania; należy także podkreślić zły sposób rozdawania, w ramach którego każda osoba mogła wziąć sobie ich dowolną liczbę
POWSZECHNOŚĆ, RÓWNOŚĆ I BEZPOŚREDNIOŚĆ GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że głosowanie nie było powszechne, głosować mogły tylko wybrane kategorie uczniów nauczyciel wspólnie z uczniami powinien omówić zasadę powszechności wyborów i wyjątki od niej, w tym te natury historycznej [zob. załącznik #1] na tle zasady powszechności można także omówić zasadę równości głosowania, wskazując na sytuacje, w których wybrane osoby miałyby do dyspozycji dwa głosy, a pozostałe tylko jeden [zob. załącznik #1] na tle zasady powszechności można omówić również zasadę bezpośredniości wyborów, a więc sytuacje, w których głosujący wybieraliby elektorów, którzy w ich imieniu podejmowałiby decyzje, taki charakter mają m.in. wybory Prezydenta USA [zob. załącznik #1]
TAJNOŚĆ GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że ich głosowanie nie było tajne; zostali poproszeni o wskazanie o to w jaki sposób głosowali; w sali, w której głosowali nie było jakiegokolwiek infrastruktury, która pozwalałaby im zachować w tajemnicy to jak głosowali; tajności głosowania nie gwarantował także sposób zbierania głosów (brak było urny wyborczej) [zob. załącznik #1]
CZAS USTALENIA REGUŁ GŁOSOWANIA	nauczyciel powinien zwrócić uwagę uczniów, że reguły głosowania były ustalane bezpośrednio przed samym głosowaniem, głosujący nie mieli efektywnego czasu, żeby się z nimi zapoznać to dobre miejsce na omówienie zasady ciszy legislacyjnej [zob. załącznik #1]
SKARGA NA SPOSÓB PRZEPROWADZENIA WYBORÓW	nauczyciel powinien zwrócić uwagę, że uczniowie nie mieli żadnej drogi, aby podważyć sposób przeprowadzenia głosowania i liczenia głosów omów instytucję protestu wyborczego [zob. załącznik #1]
ZNISZCZENIE GŁOSÓW	nauczyciel powinien zwrócić uwagę, że zniszczenie głosów nastąpiło bezpośrednio po przeprowadzeniu głosowania, co uniemożliwiło jakąkolwiek formalną kontrolę głosowania

Ćwiczenie #2 → GEOGRAFIA WYBORCZA

Czas trwania: 20 min

Uczniowie w parach otrzymują od nauczyciela kartę ze schematem przedstawiającym dziesięć dzielnic miasta oznaczonych nazwami [załącznik #2]. Populacja każdej dzielnicy wynosi 5 tys. osób (1 kratka – 1 tys. osób). W każdej dzielnicy wyborcy dwóch głównych partii politycznych dzielą się w następujący sposób: 40% popiera partie opozycyjne (jasnoszary), a 60% partie rządzącą (ciemnoszary). Mieszkańcy miasta w 5 okręgach wyborczych wybierają 5 osobową radę miejską. Zadaniem uczniów powinno być trzykrotne wytyczenie 5 okręgów wyborczych składających się z 10 tys. obywateli (10 kratek), tak aby każdy układ okręgów powodował, że:

- a. wynik wyborów odzwierciedlał realny podział poparcia pomiędzy dwoma partiami (podział mandatów 2-3).
- b. wynik wyborów dawał jednoznaczne zwycięstwo (0-5) partii rządzącej (ciemnoszary);
- c. wynik wyborów dawał zwycięstwo partii opozycyjnej (3-2) (jasnoszary)

Poprawne rozwiązania znajdują się w załączniku #3.

Następnie uczniowie wspólnie powinny wyrysować na tablicy granice poszczególnych okręgów. Nauczyciel zwraca uwagę uczniów, że metoda, którą zastosowali nazywa się gerrymandering'iem opisując źródła tego pojęcia. W tym celu może posłużyć się informacjami znajdującymi się w załączniku #1, a także ilustracją z załącznika #4.

Nauczyciel może również zwrócić uwagę na wagę siły głosu powiązaną z zasadą równości wyborów. Do naruszenia równości wyborów doszłoby w sytuacji, w której poszczególne dzielnice miałyby znacząco różną liczbę wyborców, a mimo to wybierałyby taką samą liczbę radnych. Dawałoby to faktyczną przewagę dzielnicom mniej ludnym, w których za mandatem radnego stałoby mniej wyborców. Z taką sytuacją można mieć do czynienia, gdy podział danego kraju na okręgi wyborcze nie uwzględnia zmian demograficznych, w tym np. wyludniania się rejonów peryferyjnych.

Ćwiczenie #3 → WYBORCZA ARYTMETYKA

Czas trwania: 25 min

Przygotowanie: kalkulatory dla uczniów / telefony komórkowe z funkcją kalkulatora / arkusz kalkulacyjny w komputerze

Nauczyciel powinien podzielić uczniów na grupy. Mogą pozostać w tych samych grupach, w których brali udział poprzednim ćwiczeniu.

Ćwiczenie powinno rozpocząć się od omówienia zasady proporcjonalności wyborów [zob. załącznik #1], a także zwrócenia

uwagi, że w jej wypadku kluczowe znaczenie mają zasady przeliczania głosów.

Każda z grup powinna otrzymać kartę z rezultatem wyborów do parlamentu nieistniejącego państwa – Krakozji, do której dołączony byłaby jedna z instrukcji opracowania wyników wyborów. Poszczególne instrukcje znajdują się w załączniku #5, załączniku #6, załączniku #7 oraz załączniku #8. Po zakończeniu ćwiczenia uczniowie powinni porównać wyniki swoich kalkulacji. Rolą nauczyciela powinno być podkreślenie różnicy rezultatów, w zależności od przyjętej metody przeliczania głosów na otrzymane mandaty.

Ćwiczenie #4 **GŁOSOWANIE PRZEZ INTERNET**

Czas trwania: 45 min

Przygotowanie: flipchart albo tablica, markery

W dyskusji publicznej wielokrotnie wraca temat wprowadzenia możliwości głosowania przez Internet. Zadaniem uczniów powinno być odniesienie się do tego pomysłu i wskazanie w grupach wad (2 grupy) oraz zalet tego pomysłu (2 grupy), korzystając z wiedzy zdobytej w trakcie ćwiczenia nr 1.

Następnie przedstawiciele poszczególnych grup wcielają się w rolę posłów na Sejm odnoszących się do pomysłu wprowadzenia głosowania przez Internet. 2 z nich krytykuje ten pomysł, a 2 chwali. W tym czasie nauczyciel wynotowuje na tablicy lub flipcharcie za i przeciw.

Na koniec reszta klasy, wsłuchawszy się w argumenty posłów, głosuje nad wprowadzeniem głosowania przez Internet w życie.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

bezpośredniość wyborów – jedna z zasad wyborów sprowadzająca się do uznania, że wyborca oddaje swój głos na kandydata, który ma zasiąść w danym organie, a nie na osobę, która w jego imieniu dokona wyboru do danego organu; przykładem wyborów pośrednich są wybory Prezydenta USA, w których wyborcu Prezydenta dokonuje kolegium elektorów wybranych przez wyborców.

cenzus wyborczy – warunek od którego spełnienia zależne jest przyznanie jednostce czynnego i biernego prawa wyborczego, w przeszłości jako cenzusy wyborcze stosowano cenzus:

- urodzenia – w I Rzeczypospolitej prawo wyboru króla przysługiwało jedynie reprezentantom stanu szlacheckiego, w Stanach Zjednoczonych Prezydentem USA może zostać jedynie osoba, która urodziła się na terytorium tego państwa
- pochodzenia – ustawodawstwo III Rzeszy Niemieckiej pozbawiało obywatelstwa osób które ustawodawstwo to uznawało za Żydów
- religii – w średniowiecznej Anglii prawa wyborcze w wyborach do Parlamentu przysługiwały jedynie wyznawcom anglikanizmu
- rasy – w Stanach Zjednoczonych, do momentu przyjęcia XV poprawki do Konstytucji możliwe było pozbawianie obywateli USA praw wyborczych ze względu na ich rasę
- płci – pozbawienie praw wyborczych kobiet, pierwszym miejscem, w którym prawa wyborcze uzyskały wybrane kobiety była Wyspa Man (1881), w Polsce prawa wyborcze kobiety otrzymały w 1918 r.
- majątku (Konstytucja 3 maja pozbawiła praw wyborczych tzw. gołoty, a więc przedstawicieli szlachty, którzy nie posiadali majątku; krok ten ukierunkowany był na ograniczenie wpływów obcych dworów i zjawiska kupowania posłów)
- wieku (powszechnym wymogiem posiadania prawa wyborczego jest osiągnięcie określonego wieku)
- stanu umysłowego (polska Konstytucja pozbawia praw wyborczych osób, które zostały przez sąd uznane za ubezwłasnowolnione)
- braku karalności (w Polsce możliwe jest pozbawienie praw wyborczych w wyniku skazania na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności za przestępstwo popełnione z motywacji zasługującej na szczególne potępienie).

cisza legislacyjna – przyjęty w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz rekomendacjach organizacji międzynarodowych okres, w trakcie którego nie powinny być zmieniane istotne elementy prawa wyborczego; uzasadnieniem ciszy

legislacyjnej jest unikanie sytuacji manipulowania regułami gry tuż przed wyborami, w celu poprawy wyniku wyborczego; w swoim orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wskazywał, że zmiany w prawie wyborczym nie powinny zachodzić później niż na 6 miesięcy przed ogłoszeniem daty wyborów.

cisza wyborcza – okres bezpośrednio poprzedzający głosowanie, w którym nie może być prowadzona agitacja wyborcza, a więc działania przekonujące wyborcę do głosowania na wybranego kandydata lub ugrupowanie polityczne.

gerrymandering – zjawisko manipulowania granicami okręgów wyborczych, w ramach których wybiera się swoich reprezentantów, po to aby zwiększyć szansę na sukces wyborczy ugrupowania decydującego o przebiegu okręgów; termin ten pochodzi od nazwiska XIX – wiecznego amerykańskiego polityka Elbridg'e Gerry'ego, jednego z ojców założycieli Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz gubernatora stanu Massachusetts; podpisał on ustawę zmieniającą granice okręgów wyborczych, w wyniku przyjęcia której jeden z okręgów wyborczych przypominał salamandrę (stąd drugi człon tego pojęcia).

mąż zaufania – osoba wskazana przez komitet wyborców wystawiających kandydatów w głosowaniu do monitorowania przebiegu głosowania; jeden z mechanizmów monitorowania prawidłowości przeprowadzenia wyborów; mężowie zaufania mogą być obecni przy wszystkich czynnościach obwodowych komisji wyborczych i wносить uwagi do protokołu głosowania.

obserwator społeczny – osoba wskazana przez fundację lub stowarzyszenie, do których statutowych zadań należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, do monitorowania przebiegu głosowania; jeden z mechanizmów monitorowania prawidłowości przeprowadzenia wyborów; obserwatorzy społeczni mogą być obecni przy wszystkich czynnościach obwodowych komisji wyborczych; nie mogą jednak wносить uwag do protokołu głosowania.

obwodowe komisje wyborcze – komisje powoływane spośród obywateli, którzy ukończyli 18 lat. Ich zadaniem jest przeprowadzenia głosowania, czuwanie w dniu wyborów nad przestrzeganiem prawa wyborczego, przeliczenie głosów i ogłoszenie wyników głosowania; członkowie komisji m.in. wydają karty wyborcze i pilnują aby nikt dwa razy nie zagłosował; członkowie ObKW wskazywani są przez komitety wyborcze.

Państwowa Komisja Wyborcza – najwyższy organ wyborczy właściwy w sprawach przeprowadzania wyborów i referendum, składa się z sędziego TK, sędziego NSA oraz 7 osób mających kwalifikacje do zajmowania stanowiska sędziego, wskazanych przez Sejm; kadencja PKW trwa 9 lat, w przeszłości

w składała się wyłącznie z sędziów. PKW odpowiedzialna jest m.in. za ustalanie wzoru kart do głosowania oraz ogłaszanie wyników wyborów.

powszechność wyborów – jedna z zasad wyborów we współczesnych państwach demokratycznych, emanacja wyrażonej w art. 4 Konstytucji – zasady suwerenności Narodu; oznacza konieczność generalnego zapewnienia wszystkim

proporcjonalność wyborów – jedna z zasad wyborów, znajdująca zastosowanie, w przeciwieństwie do pozostałych, wyłącznie w wyborach do Sejmu; sprowadza się do kwestii ustalenia wyników głosowania. Z zasady proporcjonalności wynika wymóg takiego rozdzielenia mandatów poselskich pomiędzy poszczególne partie startujące w wyborach, aby wynik podziału odzwierciedlał stosunek głosów oddanych na poszczególne listy wyborcze; przy rozdzielaniu liczby głosów stosuje się różne rozwiązania matematyczne (np. system D'Hondta oraz system Sainte-Laguë); przeciwieństwem wyborów proporcjonalnych są wybory większościowe; w Polsce stosowane m.in. w wyborach do Senatu; w ich ramach mandat wyborczy uzyskuje kandydat z największą liczbą głosów, co powoduje, że wyborcy głosujący na innych kandydatów faktycznie pozostają bez reprezentacji.

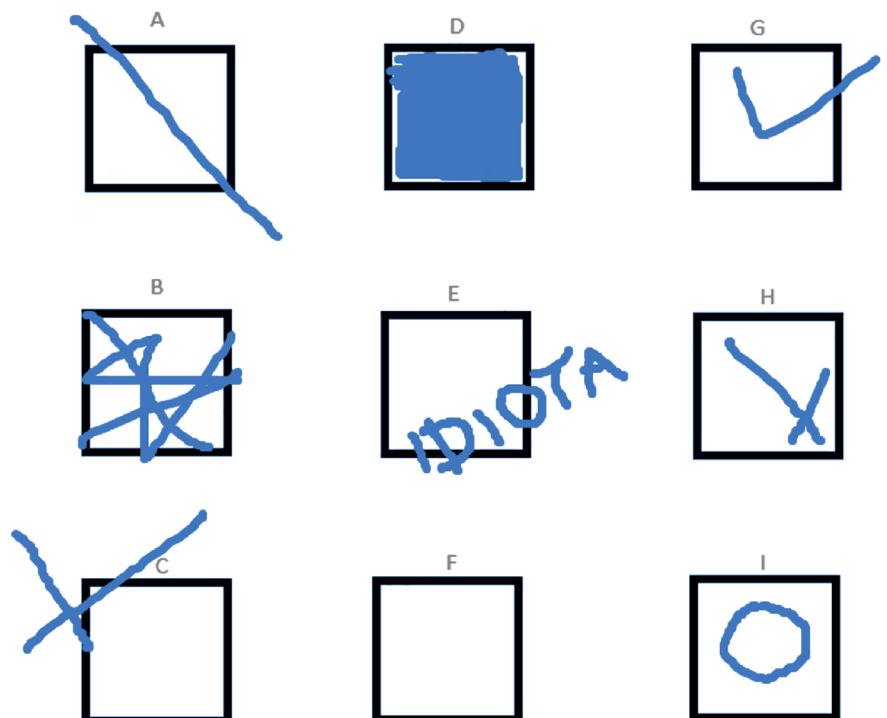
protest wyborczy – instytucja prawa wyborczego pozwalająca wyborcy zakwestionować przebieg głosowania i ustalenia wyników wyborów w postępowaniu sądowym; wniesione protesty wyborcze mają istotne znaczenie z punktu widzenia rozstrzygnięć sądowych dotyczących ważności wyborów; zgodnie z Kodeksem wyborczym podstawą protestu wyborczego może być dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów albo naruszenie przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania, wyników wyborów lub mających wpływ na wynik wyborów.

równość wyborów – jedna z zasad wyborów sprowadzająca się do uznania, że uczestnictwo w procesie wyborczym zachodzi dla wszystkich na jednakowych zasadach; zasada równości sprzeciwia się uznaniu, że niektórzy wyborcy powinni mieć więcej głosów albo, że głosy wybranych wyborców mają silniejszy charakter (tzn. dają im mocniejszy wpływ na wynik wyborów); z zasadą równości wiąże się także zakaz różnicowania sytuacji kandydatów w wyborach, np. wprowadzenia dla poszczególnych z nich innych reguł finansowania i rozliczania kampanii; równość wyborów interpretowana jest także jako wymóg zagwarantowania tzw. jednolitej normy przedstawicielstwa, a więc takiego podzielenia kraju na okręgi wyborcze, aby w każdym okręgu poseł lub senator wybierany był przez podobną liczbę ludzi.

tajność głosowania – jedna z zasad wyborów sprowadzająca się do uznania, że treść głosowania znana jest wyłącznie

samemu wyborcy; współcześnie zasadą tajności głosowania obejmuje się sam fakt głosowania, słusznie uznając, że samo wzięcie udziału w wyborach lub referendum może prowadzić do ujawnienia poglądów wyborcy; tajność głosowania jest kluczowym elementem dla zapewnienia tego, że głos wyborcy będzie oddany swobodnie, bez żadnych nacisków.

ważność głosu – w myśl polskiego prawa wyborca oddaje ważny głos poprzez postawienie na karcie do głosowania znaku X w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z danej listy; znakiem X są co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki do głosowania; za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak X w kratce obok kandydatów z dwóch różnych list (w przypadku postawienia znaku X przy nazwiskach osób kandydujących z tej samej listy, głos uważa się za oddany na osobę figurującą wyżej na liście) albo znaku takiego nie postawiono w żadnej z krutek; poniżej znajdują się przykłady głosów, które mogą sprawić problem w interpretacji; na ich podstawie nauczyciel może wspólnie z uczniami rozstrzygnąć, które ich zdaniem są ważne (B, D, E, H), a które nie (A, C, F, G, I).

ZAŁĄCZNIK

#2

GEOGRAFIA WYBORCZA

Otrzymaliście kartę ze schematem przedstawiającym dziesięć dzielnic miasta oznaczonych kolejnymi literami alfabetu. Populacja każdej dzielnicy wynosi 5 tys. osób (1 kratka – 1 tys. osób). W każdej dzielnicy wyborcy dwóch głównych partii politycznych dzielą się w następujący sposób: 40% popiera partie opozycyjne (jasnoszary), a 60% partie rządzącą (ciemnoszary). Mieszkańcy miasta w 5 okręgach wyborczych wybierają 5 osobową radę miejską. Waszym zadaniem powinno być trzykrotne wytyczenie 5 okręgów wyborczych składających się z 10 tys. obywateli (a więc 10 kratek). Za każdym razem cel wyznaczenia okręgów będzie różny. Wyznaczajcie je kolejno tak, aby:

1. wynik wyborów odzwierciedlał realny podział poparcia pomiędzy dwoma partiami (podział mandatów 2-3).
2. wynik wyborów dawał jednoznaczne zwycięstwo (0-5) partii rządzącej (ciemnoszary);
3. wynik wyborów dawał zwycięstwo partii opozycyjnej (3-2) (jasnoszary)

1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

ZAŁĄCZNIK #3

GEOGRAFIA WYBORCZA

1

1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

2

1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

3

1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

ZAŁĄCZNIK

#4

GERRYMANDERING

Karykatura przedstawiająca okręgi wyborcze wyznaczone przez Elbridg'e Gerry'ego, układające się w salamandrę (Boston Gazette, March 26, 1812, domena publiczna).

ZAŁĄCZNIK

#5

METODA D'HONDTA

W wyborach parlamentarnych Krakozji do obsadzenia jest 15 mandatów poselskich. Rządzący Krakozją blok polityczny „Tylko Kraj Mój” zastanawia się jaki system przeliczenia głosów będzie dla niego korzystny i da mu największą szansę na utworzenie rządu również po wyborach. Władze partii przysłały Wam prognozowane wyniki wyborów na podstawie ostatnich sondaży. Waszym zadaniem jest zweryfikowanie czy przeliczenie mandatów poselskich w ramach systemu D'Hondta da im samodzielną większość w parlamencie. Władze ugrupowania rozważają także znaczne podniesienie progu wyborczego do 5% a może nawet 8%. Zastanów się, czy krok ten pozwoli im objąć samodzielne rządy.

Wynik wyborów w systemie D'Hondta ustalany jest przez podzielenie wyników wyborczych poszczególnych partii przez kolejne liczby naturalne, zaczynając od 1. Następnie tak uzyskane ilorazy są uszeregowywane w kolejności od największego do najmniejszego. 15 najwyższych rezultatów (bo tyle jest do podziału mandatów poselskich) identyfikuje te partie, którym przypadnie udział w podziale mandatów. W ich ramach obsadzają je osoby o najwyższej liczbie głosów. W nadchodzących wyborach próg wyborczy wynosi 3% głosów. Oznacza to, że w podziale mandatów uczestniczą tylko te partie, które zdobyły co najmniej 3% ogółu ważnych głosów. Sprawdź jak przebiegłby podział mandatów, gdyby próg wyborczy wynosił 5% albo 8%.

PARTIA	Tylko Kraj Mój	Nasza Krakozja	Cracosia Restituta	Partia Ekologów Krakozji	Turbo-liberałowie	Bezpartyjny Blok Krakozji
WYNIK WYBORCZY	53448	28955	18944	13555	8955	6110
% OGÓŁU GŁOSÓW	41,1%	22,3%	14,6%	10,4%	6,9%	4,7%
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

ZAŁĄCZNIK

#6

METODA SAINTE-LAGUË

W wyborach parlamentarnych Krakozji do obsadzenia jest 15 mandatów poselskich. Rządzący Krakozją blok polityczny „Tylko Kraj Mój” zastanawia się jaki system przeliczenia głosów będzie dla niego korzystny i da mu największą szansę na utworzenie rządu również po wyborach. Władze partii przysłały Wam prognozowane wyniki wyborów na podstawie ostatnich sondaży. Waszym zadaniem jest zweryfikowanie czy przeliczenie mandatów poselskich w ramach systemu D'Hondta da im samodzielną większość w parlamencie. Władze ugrupowania rozważają także znaczne podniesienie progu wyborczego do 5% a może nawet 8%. Zastanów się, czy krok ten pozwoli im objąć samodzielne rządy.

Wynik wyborów w systemie Sainte-Laguë ustalany jest przez podzielenie wyników wyborczych poszczególnych partii przez kolejne liczby nieparzyste, zaczynając od 1. Następnie tak uzyskane ilorazy są uszeregowywane w kolejności od największego do najmniejszego. 15 najwyższych rezultatów (bo tyle jest do podziału mandatów poselskich) identyfikuje te partie, którym przypadnie udział w podziale mandatów. W ich ramach obsadzają je osoby o najwyższej liczbie głosów. W nadchodzących wyborach próg wyborczy wynosi 3% głosów. Oznacza to, że w podziale mandatów uczestniczą tylko te partie, które zdobyły co najmniej 3% ogółu ważnych głosów. Sprawdź również jak przebiegłby podział mandatów, gdyby próg wyborczy wynosił jednak 5% albo 8%.

PARTIA	Tylko Kraj Mój	Nasza Krakozja	Cracosia Restituta	Partia Ekologów Krakozji	Turbo-liberałowie	Bezpartyjny Blok Krakozji
WYNIK WYBORCZY	53448	28955	18944	13555	8955	6110
% OGÓŁU GŁOSÓW	41,1%	22,3%	14,6%	10,4%	6,9%	4,7%
1						
3						
5						
7						
8						
9						
11						
13						

ZAŁĄCZNIK

#7

ZMODYFIKOWANA METODA SAINTE-LAGUË

W wyborach parlamentarnych Krakozji do obsadzenia jest 15 mandatów poselskich. Rządzący Krakozją blok polityczny „Tylko Kraj Mój” zastanawia się jaki system przeliczenia głosów będzie dla niego korzystny i da mu największą szansę na utworzenie rządu również po wyborach. Władze partii przysłały Wam prognozowane wyniki wyborów na podstawie ostatnich sondaży. Waszym zadaniem jest zweryfikowanie czy przeliczenie mandatów poselskich w ramach systemu D'Hondta da im samodzielną większość w parlamencie. Władze ugrupowania rozważają także znaczne podniesienie progu wyborczego do 5% a może nawet 8%. Zastanów się, czy krok ten pozwoli im objąć samodzielne rządy.

Wynik wyborów w zmodyfikowanym systemie Sainte-Laguë ustalany jest przez podzielenie wyników wyborczych poszczególnych partii przez kolejne liczby naturalne, zaczynając od liczby 1,3. Następnie tak uzyskane ilorazy są uszeregowywane w kolejności od największego do najmniejszego. 15 najwyższych rezultatów (bo tyle jest do podziału mandatów poselskich) identyfikuje te partie, którym przypadnie udział w podziale mandatów. W ich ramach obsadzają je osoby o najwyższej liczbie głosów. W nadchodzących wyborach próg wyborczy wynosi 3% głosów. Oznacza to, że w podziale mandatów uczestniczą tylko te partie, które zdobyły co najmniej 3% ogółu ważnych głosów. Sprawdź jak przebiegłby podział mandatów, gdyby próg wyborczy wynosił 5% albo 8%.

PARTIA	Tylko Kraj Mój	Nasza Krakozja	Cracosia Restituta	Partia Ekologów Krakozji	Turbo-liberałowie	Bezpartyjny Blok Krakozji
WYNIK WYBORCZY	53448	28955	18944	13555	8955	6110
% OGÓŁU GŁOSÓW	41,1%	22,3%	14,6%	10,4%	6,9%	4,7%
1,3						
3						
5						
7						
8						
9						
11						
13						

**METODA
HARE'A-NIEMEYERA**

W wyborach parlamentarnych Krakozji do obsadzenia jest 15 mandatów poselskich. Rządzący Krakozją blok polityczny „Tylko Kraj Mój” zastanawia się jaki system przeliczenia głosów będzie dla niego korzystny i da mu największą szansę na utworzenie rządu również po wyborach. Władze partii przysłały Wam prognozowane wyniki wyborów na podstawie ostatnich sondaży. Waszym zadaniem jest zweryfikowanie czy przeliczenie mandatów poselskich w ramach systemu D'Hondta da im samodzielną większość w parlamencie. Władze ugrupowania rozważają także znaczne podniesienie progu wyborczego do 5% a może nawet 8%. Zastanów się, czy krok ten pozwoli im objąć samodzielne rządy.

Wynik wyborów w systemie Hare'a-Niemeyera ustalany jest przez pomnożenie wyniku wyborczego poszczególnych partii politycznych przez liczbę mandatów do podziału, a następnie podzielenie jej przez łączną liczbę głosów oddanych w danym okręgu wyborczym (w Waszym wypadku w danych wyborach). Wynik takiej operacji pozwala poznać liczbę mandatów przypadających danej liście. Wyznacza ją liczba całkowita przed przecinkiem. W przypadku, w którym taka operacja nie doprowadziłaby do ustalenia tego, komu przypadną wszystkie dostępne mandaty poselskie, pozostałe mandaty obsadza się według kolejności liczb po przecinku, od największej do najmniejszej.

PARTIA	Tylko Kraj Mój	Nasza Krakozja	Cracosia Restituta	Partia Ekologów Krakozji	Turbo-liberałowie	Bezpartyjny Blok Krakozji
WYNIK WYBORCZY	53448	28955	18944	13555	8955	6110
% OGÓŁU GŁOSÓW	41,1%	22,3%	14,6%	10,4%	6,9%	4,7%
WYNIK OPERACJI						

$$\frac{Gp * Lm}{Go}$$

Go

Vp – liczba głosów oddanych na partię

Lm – liczba mandatów przypadających ogółem w wyborach

Vo – ogólna liczba głosów

OCHRONA MIĘDZYNARODOWA PRAW CZŁOWIEKA

Scenariusz lekcji o uchodźcach i uchodźczyniach
na granicy polsko-białoruskiej

Autorka: **Ada Tymińska**

Filmy do wyboru:
„Rozmowy z granicy” reż. J. Brunner, 30’
„Granica” reż. J. Neubert, 19’

CELE

Wiedza	Umiejętności
<p>➔ na temat przebiegu i przyczyn kryzysu humanitarnego na granicy polsko-białoruskiej</p>	<p>➔ rozwój empatii</p> <p>➔ krytyczna analiza przekazów medialnych</p> <p>➔ zrozumienie przyczyn, dla których ludzie podejmują decyzje o migracji</p>

FILM

OPIS FILMU „ROZMOWY Z GRANICY”

Listopad 2021 r. Osoby z Bliskiego Wschodu oraz Afryki próbują dostać się do Polski przez granicę polsko-białoruską. W przestrzeni „niczyjej” pomiędzy dwoma państwami cierpią z powodu zimna, chorób oraz głodu. Grupa polskich aktywistów stara się udzielić im niezbędnej pomocy.

OPIS FILMU „GRANICA”

Dzięki relacjom aktywistów i filmom nagrywanym w tajemnicy w zamkniętej strefie wszyscy wiemy, co dzieje się w lasach na polsko – białoruskiej granicy. Oparta na prawdziwych wydarzeniach „Granica” opowiada historię Oliwii mieszkającej z rodziną w Puszczy Białowieskiej. Kiedy pod oknami jej domu zaczną pojawiać się tropieni przez policję uchodźcy, kobieta będzie musiała odpowiedzieć sobie na najważniejsze pytania. Czy warto poświęcić życiową stabilizację dla zachowania człowieczeństwa? Gdzie przebiega granica zaangażowania?

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMACH

- ➔ kryzys migracyjny
- ➔ status uchodźcy
- ➔ pomoc humanitarna

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM

[ok. 35 minut]

Wprowadzenie do tematu KRYZYS NA GRANICY

Ćwiczenie #1 → CO WIEMY O KRYZYSIE?

Czas trwania: 10-25 minut – w zależności od zaangażowania klasy i znajomości tematu

Ćwiczenie polega na zadaniu klasie krótkiej serii pytań dotyczących kryzysu na granicy polsko-białoruskiej. Jego celem jest poznanie stanu wiedzy i nastrojów uczniów na ten temat. Jeśli uczniowie nie będą skorzy do odpowiedzi nauczyciel może naprowadzić ich, pytając o następujące wątki:

- Czy słyszeliście o kryzysie humanitarnym na granicy polsko-białoruskiej?
- Co się dzieje na granicy polsko-białoruskiej?
- Jakie obrazy szczególnie pamiętacie z mediów?
- Dlaczego to, co się dzieje może być ważne dla nas? – w mieście X, w Polsce, w Unii Europejskiej?
- Jak przedstawiają tę sytuację różne strony? (aktywiści, organizacje humanitarne, rząd, politycy, media)?

W toku tego ćwiczenia mogą pojawić się pierwsze wątpliwości, komentarze i stereotypy. Nauczyciel powinien zanotować je na tablicy nie oceniając. Wspólnie z uczniami może się do nich odnieść po ćwiczeniu nr 2.

Jeśli dyskusja się „klei”, a uczniowie wykazują zaangażowanie, warto to wykorzystać i przedłużyć dyskusję. Można ją wówczas przekierować na pytania z ćwiczenia 2.

Jeśli z kolei dyskusja idzie ciężko, albo osoby nie chcą się na razie wypowiadać na forum całej klasy, nie należy tej części przeciągać i przejść do pracy w parach lub grupach z ćwiczenia 2.

Ćwiczenie #2 → CO WIEMY O LUDZIACH?

Czas trwania: 15 minut – część fakultatywna

Przygotowanie: karteczki samoprzylepne post-it w 4 różnych kolorach, dużych rozmiarów karton podzielony na 4 pola, markery

Część fakultatywna – prowadzimy, jeśli dyskusja w ćwiczeniu #1 nie przebiega płynnie.

Klasie zostają rozdane karteczki samoprzylepne z prośbą, aby w parach lub trójkach (rozdzielonych według układu ławek) przez ok. 8-10 minut uczniowie odpowiedzieli na kilka pytań – przedyskutowując je między sobą.

- Dlaczego osoby na granicy polsko-białoruskiej opuszczają swój kraj pochodzenia? Jakie są ich motywacje?
- Dlaczego decydują się na przekraczanie właśnie tej granicy?

- Z jakich krajów pochodzą te osoby?
- Co im grozi w czasie podróży?

Nauczyciel powinien poinstruować uczniów, żeby odpowiadali raczej hasłami i skojarzeniami, niż pełnymi zdaniami. Celem ćwiczenia, nie jest udzielenie odpowiedzi poprawnych (bo na te pytania nie ma „dobrych” odpowiedzi), lecz wywołanie dyskusji w ramach której padną różne odpowiedzi i różne punkty widzenia. Uczniowie powinni odpowiadać na każde pytanie na oddzielnej kartce (poszczególnym pytaniom należy przyporządkować karteczki post-in w odpowiednim kolorze). Nauczyciel powinien zagwarantować anonimowość odpowiedzi zbierając kartki od uczniów.

Po upływie czasu na spisanie odpowiedzi, nauczyciel wraz z uczniami przeprowadza podsumowanie. W tym celu klasa zsuwa trzy ławki, na których kładzie duży karton, podzielony na 4 części, odpowiadające kolejnym pytaniom. Uczniowie rozkładają wymieszane kartki wokół kartonu i przyklejają je na kartonie według pytań oraz „bliskości” (podobieństwa) odpowiedzi. Kiedy już karteczki zostaną rozłożone, klasa przedyskutowuje wszystkie grupy odpowiedzi – również te uchodzące za „trudne”.

W toku ćwiczenia mogą pojawić się różnego rodzaju wątpliwości i stereotypy. Poniżej przedstawiamy argumenty odnoszące się do części z nich:

- **motywacje ekonomiczne** – decyzja o migracji może być podjęta trudną sytuacją; nie sposób oczekiwać od ludzi cierpiących z powodu wojen, kryzysów politycznych, gospodarczych czy narażonych na represje w krajach autorytarnych, że będą biernie znosić swoją sytuację; w takich państwach bezpieczeństwo, a także dostęp do dobrze płatnej pracy i odpowiedniej edukacji są ograniczone; determinuje to trudności w utrzymaniu rodziny i uzyskaniu swojej sytuacji bytowej
- **dlaczego nie pójda na przejścia graniczne?** – od 2015 r. organizacje pozarządowe odnotowują problemy ze złożeniem wniosku o ochronę międzynarodową na polsko-białoruskich przejściach granicznych; polityka wizowa państw Unii Europejskiej znacznie ogranicza szansę na uzyskanie wizy przez obywateli państw rozwijających się; Białoruś wykorzystuje migracje do wpływania na politykę Unii Europejskiej oraz Polski; w tym celu przemocą zmusza osoby do nielegalnego przekraczania granicy
- **sami się o to proszą** – przemytnicy a także najprawdopodobniej przedstawiciele białoruskich władz manipulują oczekiwaniami osób decydujących się na podróż, roztaczając przed nimi perspektywy dostania się do państw Unii Europejskiej, bez wskazywania zagrożeń z tym związanych; osoby próbujące przekroczyć granicę polsko-białoruską często nie mają drogi powrotnej; przedstawiciele białoruskich władz nie pozwalają im na powrót w bezpieczne miejsce

- ➔ **dlaczego nie spróbują pojechać gdzie indziej?** – osoby z państw rozwijających się doświadczone wojnami, kryzysami politycznymi a także skutkami ocieplania się klimatu próbują dostać się do państw Unii Europejskiej ponieważ stanowią one obszar cechujący się bezpieczeństwem i zamożnością; próby te dotyczą zarówno wschodniej jak i południowej granicy Unii Europejskiej; na każdej z tych granic osoby próbujące dostać się do UE czekają zagrożenia związane z ryzykiem śmierci, utraty zdrowia, a także staniem się ofiarą handlu ludźmi
- ➔ **to islamiści** – w grupie osób przekraczających granice znajdują się wyznawcy różnych religii, w tym również chrześcijanie; ludzie wyznający islam (podobnie jak wyznawcy każdej innej religii) są różni; niewłaściwym jest kierowanie się do oceny innych osób stereotypami; od setek lat muzułmanie mieszkają w Polsce; statystyki dotyczące przemocy motywowanej nienawiścią wskazują, że wyznawcy islamu są w Polsce narażeni na bycie ofiarą przemocy motywowanej nienawiścią
- ➔ **Białoruś jest krajem bezpiecznym** – Białoruś jest krajem autorytarnym, charakteryzującym się wykorzystywaniem aparatu państwa do stosowania instytucjonalnej przemocy względem swoich obywateli oraz cudzoziemców; Białoruś nie ma systemu kontroli władz i ochrony jednostki przed nieuzasadnioną przemocą

Ćwiczenie #3a ➔ PLECAK PODRÓŻNY

Czas trwania: 10 min

Przygotowanie: duży karton (ew. arkusze papieru a2), markery, wydrukowane biografie [załącznik #1].

Nauczyciel powinien podzielić klasę na 4-5 grup. Każda grupa otrzymuje duży karton, na którym rysuje plecak lub torbę podróżną. Następnie grupy otrzymują po jednej biografii wymyślonej osoby przekraczającej granicę [załącznik #1]. Zadaniem grup jest spakowanie plecaka na podróż poprzez wypisanie lub narysowanie co osoba przedstawiona w biografii powinna, a co może ze sobą wziąć podejmując decyzje o migracji.

Grupy przedstawiają przygotowane plecaki po projekcji filmu. W trakcie oglądania filmu uczniowie mogą dopisywać rzeczy do zawartości plecaków.

FILM

„ROZMOWY Z GRANICY”

[30 minut]

lub „GRANICA” [19 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Ćwiczenie #3b ➔ PLECAK PODRÓŻNY I DYSKUSJA O FILMIE

Czas trwania: 15 min

Prosimy kolejne grupy o krótkie zaprezentowanie swojej postaci oraz proponowanej zawartości plecaka. Dyskutujemy o ich odpowiedziach – a także o przedstawionych historiach, o motywacjach osób, ich planach i marzeniach.

Następnie nauczyciel pyta uczniów o ich wrażenie na temat filmu.

Ćwiczenie #4 → PYTANIA I WĄTPLIWOŚCI**Czas trwania:** 5-10 minut

Zebranie ewentualnych pytań od grupy i ostatnich wątpliwości. Przedstawienie odpowiedzi na pozostałe „trudne” pytania z tablicy, jeśli jeszcze jakieś zostało nieodpowiedziane po poprzednich ćwiczeniach.

BIOGRAFIE PRZEKRACZAJĄCYCH GRANICĘ

FATIMA Z SOMALII (17 lat)

Fatima ucieka z kraju wraz ze swoimi rodzicami. W ostatnim czasie wokół niej zaczął kręcić się dużo starszy mężczyzna związany z lokalną grupą najemniczą – żąda od niej i jej rodziny tego, by mógł ją poślubić. Grozi całej jej rodzinie. Fatima jest bardzo przeciwna temu małżeństwu, więc wraz z rodzicami decyduje, że powinna wyjechać. Jest młodą dziewczyną, która już się nie uczy, dotąd pracowała w lokalnej knajpie na zmywaku. Lubi czytać książki i oglądanie filmików z kotami na TikToku – chociaż w domu często przerywa jej Internet.

HASHEM Z AFGANISTANU (20 lat)

Kiedy talibowie przejęli władzę w Afganistanie, Hashem mieszkał z rodzicami w Kandaharze. Miał 18 lat i właśnie przygotowywał się do egzaminów wstępnych do Narodowego Instytutu Muzyki w Kabulu. Jego pasją jest muzyka – chciałby zarabiać grając na skrzypcach, ale lubi też tradycyjne afgańskie instrumenty. Ma nawet swój własny, odziedziczony po dziadku *rabaab* (drewniany instrument strunowy). Kiedy talibowie przejęli władzę, zabronili grania muzyki – lokalni bojownicy połamali wkrótce potem skrzypce Hashema. Na szczęście *rabaab* udało się rodzinie ukryć, zakopując w ogrodzie. Hashemowi udało się uciec do Pakistanu, skąd chce pojechać do Europy i dalej uczyć się muzyki. Zabrał ze sobą również instrument dziadka.

ABBAS Z SYRII (35 lat)

Abbas jest ojcem rodziny – wraz z żoną Aishą i dwiema córkami, 3-letnią Haną i 6-letnią Zahrą mieszka na co dzień w Hims, gdzie pracował jako miejski geodeta. Udało im się przetrwać wojnę domową, ale w dwa lata temu w wyniku politycznych perturbacji Abbas stracił pracę. Od tego czasu miał się różnych zleceń, ale sytuacja ekonomiczna w kraju stawała się ciągle coraz gorsza i nie było dla niego żadnych alternatyw. Zastanawiał się nad wyjazdem do Libanu, ale tam Syryjczycy mogą wykonywać tylko określone, nisko płatne prace, niedające poczucia stabilności. Kolega ze studiów, który dotarł do Niemiec przez Morze Śródziemne, zachwalał mu Unię Europejską. Otwarcie nowego, bezpieczniejszego szlaku przez Białoruś wydało się Abbasowi dobrą okazją, żeby tam dotrzeć, znaleźć pracę i przesyłać pieniądze żonie i córkom, które tymczasowo zamieszkały z jego rodzicami.

KWAME Z NIGERII (22 lat)

Kwame od kiedy pamiętał, interesował się komputerami. Choć w jego rodzinnym mieście na północy Nigerii dostęp do najnowszych technologii był ograniczony, to starał się korzystać z każdej nadarzającej się okazji. Kiedy okazało się, że istnieje możliwość wyjazdu na Uniwersytet w Woroneżu, gdzie miałby studiować informatykę, nie wahał się. Zwłaszcza, że jego rodzina w ostatnim czasie wdała się w konflikt między lokalnymi kacykami i nie czuł się bezpiecznie. Po jednym semestrze studiowania okazało się, że rosyjska uczelnia wcale nie wspiera afrykańskich studentów,

BIOGRAFIE PRZEKRACZAJĄCYCH GRANICĘ

a Kwame z powodu koloru skóry nie mógł znaleźć pracy. Było mu trudno, a w dodatku Rosja napadła Ukrainę i kraj pogrążył się w wojnie i sankcjach gospodarczych, które bardzo mocno dotknęły takich studentów jak on. Do kraju wrócić nie mógł – lokalny konflikt zaognił się, jego brat został zamordowany, a władze państwowe umywały ręce. Zdecydował się więc na wyjazd na Zachód.

GRACE Z DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI KONGA (23 lata)

Grace mieszka w Kinszasie i jest uchodźczynią wewnętrzną ze wschodniej części Demokratycznej Republiki Konga. Można powiedzieć, że się jej udało – studiuje prawo na Uniwersytecie w Kinszasie i udziela się w lokalnych grupach wspierających prawa człowieka. Dorabia pracując nielegalnie w myjni, bo po organizacji protestów studenckich nie jest mile widziana w wielu miejscach pracy. Niestety, mimo, że od jakiegoś czasu w DRK rządził już opozycyjny w stosunku do uprzedniej dyktatury prezydent, sytuacja w kraju była daleka od stabilnej. W dodatku, na wschodzie nadal szaleją zbrojne grupy, które niedawno zamordowały jej wuja i ciotkę. Pewnego dnia Grace otrzymała telefon z pogroźkami z jednej z nich – następnie list. Postanowiła wyjechać z kraju do Europy, gdzie – jak jej się wydaje – prawa człowieka obowiązują. Niestety, jej próby zdobycia wizy Schengen w ambasadzie Francji i Belgii spełzły na niczym.

Kadr z filmu „Rozmowy z granicą” reż. J. Brunner

Autorka: **Zuzanna Nowicka**Film:
„**Planeta B**” reż. P. Van Eecke, fragmenty ok. 17'

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → Jakie są granice wolności wypowiedzi? → Czym jest Europejski Trybunał Praw Człowieka i jakie znaczenie mają jego wyroki? → Jakie są zagrożenia dla wolności wypowiedzi? 	<ul style="list-style-type: none"> → Umiejętność ważenia skonfliktowanych praw i wolności. → Lepsze zrozumienie granic wolności wypowiedzi z uwzględnieniem standardów prawnych. → Dostrzeganie zagrożeń dla wolności wypowiedzi, w tym nadużywania instrumentów prawnych.

FILM

OPIS

Bo i Luka nie chcą bezsilnie patrzeć na klimatyczną katastrofę. Dołączają do Extinction Rebellion by walczyć z globalnym ociepleniem: razem z koleżankami i kolegami blokują fabryki i autostrady, na własnej skórze doświadczają ostrej krytyki i policyjnej przemocy. Luka preferuje radykalne działania, bardziej rozważna Bo szuka własnej drogi w labiryncie współczesności. Czym w tym czasie zajmują się politycy? Dlaczego zmiany są tak powolne? I czy w ogóle da się normalnie funkcjonować w świecie, który rujnuje naszą przyszłość?

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- ekologia i kryzys klimatyczny
- wolności wypowiedzi i jej ograniczenia
- debata publiczna
- obywatelskie nieposłuszeństwo
- protesty i manifestacje
- działania policji, aresztowanie

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM

[ok. 55 minut]

Wprowadzenie do tematu **WOLNOŚCI WYPOWIEDZI**

Ćwiczenie #1 → **BURZA MÓZGÓW**

Czas trwania: 10 minut

Podczas dyskusji wprowadzającej nauczyciel pyta, czy wolność wypowiedzi ma granice, a jeśli tak, to jakie. Uczniowie swobodnie odpowiadają. Ich odpowiedzi nie powinny być jakkolwiek oceniane czy hierarchizowane. Ważne, żeby uczniowie poruszali zagadnienie wypowiedzi, które w jakiś sposób naruszają prawa innych, tzn. powielają stereotypy, są obraźliwe, są kłamstwami na czyjś temat albo prywatnymi informacjami.

Ćwiczenie #2 → **KONFLIKT PRAW**

Czas trwania: 25 minut

Przygotowanie: przygotowane kartki formatu A2 lub większe z wydrukowanymi sytuacjami [załącznik #1]

Nauczyciel prezentuje po kolei przygotowane przykłady pytając uczniów, jakie prawa czy wolności kolidują z wolnością wypowiedzi w opisanych sytuacjach. Jeżeli któreś z praw lub wolności wypisanych pod przykładem nie zostanie wymieniona, nauczyciel powinien ją zasygnalizować, pytając uczniów o zdanie (np. „Czy nie uważacie, że opublikowanie takiej informacji godzi także w prawo do prywatności asystentki, z którą polityk miał romans?”).

Następnie nauczyciel jeszcze raz czyta po kolei podane przykłady, tym razem prosząc uczniów o podniesienie ręki, jeżeli uważają, że dana wypowiedź jest dopuszczalna, tzn. nie narusza niczych praw w znacznym stopniu. Ważne, aby nauczyciel zapisał wynik każdego głosowania na tablicy.

Ćwiczenie #3 → **STANDARD STRASBURSKI / SPÓŁKA VS AKTYWISTKA**

Czas trwania: 25 minut

Przygotowanie: wydrukowane na karteczkach standardy strasburskie [załącznik #2]

Zadanie rozpoczyna się od wprowadzenia uczniów w temat Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Nauczyciel powinien najpierw spytać uczniów co wiedzą, na temat tej instytucji, a następnie w zależności od potrzeby uzupełnia te informacje. Uczniowie powinni wiedzieć, że:

- ETPCz jest międzynarodowym trybunałem czuwającym nad przestrzeganiem Europejskiej Konwencji Praw Człowieka,
- Stronami postępowania przed ETPCz jest Państwo – strona Konwencji oraz jednostka, która uważa, że doszło do naruszenia jej prawa gwarantowanego w Konwencji,
- W razie stwierdzenia naruszenia Konwencji, ETPCz może zobowiązać Państwo do wypłaty zadośćuczynienia/ odszkodowania lub do zmiany prawa stanowionego,

➔ Wyroki ETPCz powinny stanowić wskazówkę dla sądów krajowych podczas wydawania wyroków.

Następnie nauczyciel przechodzi przez salę z pudełkiem wypełnionym karteczkami, na których wypisane są tzw. standardy strasburskie, czyli fragmenty wyroków ETPCz dotyczące wolności wypowiedzi (art. 10 Konwencji). Po rozdaniu karteczek każdy z uczniów ma za zadanie odczytać wypisany na karteczce standard, a następnie wskazać, do której z omawianych spraw miałby on zastosowanie i uzasadnić swój wybór. W razie liczebnej grupy, jedna karteczka może przypadać na dwie-trzy osoby.

Po tej wymianie, nauczyciel ponownie przeprowadza głosowanie, na temat tego, które wypowiedzi powinny zostać uznane za dopuszczalne. Wyniki nauczyciel powinien zapisać obok wyników pierwszego głosowania, tak aby uczniowie mogli je porównać. Jeśli okaże się, że wyniki głosowań powinien zapytać uczniów z czego ich zdaniem wynika ta różnica.

Ćwiczenie powinna zakończyć krótka dyskusja mająca na celu uświadomienie uczniom, że instrumenty prawne, takie jak pozwy czy prywatne akty oskarżenia mogą stanowić nadużycie i zmierzać wyłącznie do uciszenia kogoś czy ograniczenia debaty publicznej. Zjawisko takie jest znane jako SLAPPy (eng. strategic lawsuit against public participation), czyli strategiczne działania prawne przeciwko partycypacji publicznej.

FILM

„PLANETA B”
[ok. 17 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Bezpośrednio przed filmem nauczyciel powinien zasygnalizować uczniom, że wątki, które poruszali w pierwszej części zajęć pojawiają się w filmie: debata publiczna, granice wolności wypowiedzi, aktywizm.

OSTRZEŻENIE: Film raczej nie zawiera scen, które mogłyby wzbudzić niepokój lub uczucie dyskomfortu, jednak pokazuje sceny aresztowania aktywistek. Warto zasygnalizować to przed projekcją, w razie gdyby któryś z uczniów lub uczennic miał doświadczenia, w związku z którymi ten wątek mógłby być problematyczny.

PO FILMIE

[ok. 18 minut – do końca lekcji]

Ćwiczenie #3 ➔ DYSKUSJA

Po obejrzeniu filmu rolą nauczyciela powinno być stworzenie przestrzeni dla uczniów na wypowiedzenie nieuporządkowanych myśli i komentarzy dotyczących filmu. W dalszej części nauczyciel może naprowadzić uczniów na takie zagadnienia jak, np.:

- ➔ Co szczególnie zwróciło ich uwagę w filmie?
- ➔ Co myślą o działaniach policji? Czy policja miała prawo nie dopuścić dziennikarzy do protestujących?
- ➔ Jakie prawa i wolności kolidowały z wolnością wypowiedzi aktywistek?

- Czy aresztowanie aktywistek było adekwatne w kontekście pokojowych protestów?
- Czy działania aktywistek było zgodne z prawem?
- Co zapamiętają po lekcji?

Kadr z filmu „Planeta B” reż. P. Van Eecke

ZAŁĄCZNIK

#1

PRZYKŁAD NR 1

Ekologiczni aktywiści używając projektora wyświetlili na budynku spółki Skarbu Państwa będącej operatorem gazociągów hasła „Gaz ziemny = katastrofa klimatyczna”, „gaz to drugi węgiel”, „prowadzicie nas to katastrofy klimatycznej”. Spółka Skarbu Państwa pozwała aktywistów o ochronę dóbr osobistych (art. 24 kodeksu cywilnego).

wolność wypowiedzi aktywistów	renoma spółki
prawo do życia w czystym środowisku	do dyskusji – bezpieczeństwo energetyczne Polski

PRZYKŁAD NR 2

Udzielając wywiadu radiowego, dziennikarz śledczy przedstawił dowody na to, że konserwatywny polityk promujący wartości rodzinne ma romans ze swoją asystentką. W reakcji na ten artykuł, poseł pozwał dziennikarza (art. 24 kodeksu cywilnego).

wolność wypowiedzi dziennikarza	dobre imię posła
prawo opinii publicznej do otrzymywania istotnych dla nich informacji	prawo do prywatności posła
	prawo do prywatności asystentki

PRZYKŁAD NR 3

We wpisie na portalu Twitter znany pisarz nazwał urzędującego Prezydenta „idiotą” w związku z jego zachowaniem podczas zagranicznej wizyty. Pisarz został oskarżony o znieważenie Prezydenta (art. 135 § 2 kodeksu karnego).

wolność wypowiedzi pisarza	dobre imię osoby sprawującej urząd Prezydenta
	powaga organu państwa

PRZYKŁAD NR 4

Uczniowie ostatniej klasy protestujący przeciwko niskim zarobkom nauczycieli zablokowali rondo w centrum Warszawy uniemożliwiając przejazd przez około pół godziny. Po tym czasie zostali siłą sprowadzeni na chodnik przez Policję, a każdy z protestujących został ukarany mandatem w wysokości 500 zł w związku z wykroczeniem utrudniania ruchu (art. 90 kodeksu wykroczeń).

wolność wypowiedzi uczniów	bezpieczeństwo na drodze
	prawo do swobodnego poruszania się innych uczestników ruchu

PRZYKŁAD NR 5

Lokalny dziennikarz opublikował artykuł będący wynikiem wielomiesięcznego śledztwa dziennikarskiego, według którego spółka, która wygrała przetarg na wywóz śmieci w jego gminie zapłaciła za luksusowe wakacje wójta. Gmina oskarżyła dziennikarza o zniesławienie (art. 212 kodeksu karnego).

wolność wypowiedzi dziennikarza	renoma gminy
prawo opinii publicznej do otrzymywania istotnych dla nich informacji	dobre imię wójta
prawo mieszkańców gminy do dobrej administracji	prawo do prywatności wójta
prawo podmiotów biorących udział w przetargu do równego traktowania	

ZAŁĄCZNIK**#2****STANDARDY
STRASBURSKIE**

-
- STANDARD NR 1** Wypowiedzi, które są szokujące, obraźliwe czy też wzbudzają niepokój mieszczą się w wolności wypowiedzi. (Wyrok ETPCz z 7 grudnia 1976 r. w sprawie Handyside p. Zjednoczonemu Królestwie, skarga nr 5493/72).
-
- STANDARD NR 2** Zarzuty formułowane przez dziennikarza nie muszą być prawdziwe. Najważniejsze jest, aby działał on w dobrej wierze, w celu dostarczenia dokładnych i rzetelnych informacji zgodnie z zasadami dziennikarskiej etyki zawodowej (wyrok ETPCz z 19 kwietnia 2011 r. w sprawie Kasabova p. Bułgarii, skarga nr 22385/03).
-
- STANDARD NR 3** Wymogi rzetelności dziennikarskiej nie mogą być nadmiernie rygorystyczne, gdyż mogłyby to zniechęcić dziennikarzy do należytego informowania społeczeństwa (wyrok ETPCz z 13 stycznia 2015 r. w sprawie Marian Maciejewski p. Polsce, skarga nr 34447/05).
-
- STANDARD NR 4** Nie można wymagać udowodnienia prawdziwości opinii. (wyrok ETPCz z 23 kwietnia 2015 r. w sprawie Morice p. Francji, skarga nr 29369/10).
-
- STANDARD NR 5** Podmioty sprawujące władzę państwową nie powinny móc wnosić pozwów o zniesławienie. (wyrok ETPCz z 15 maja 2022 r. w sprawie OOO Memo p. Rosji, skarga nr 2840/10).
-
- STANDARD NR 6** W stosunku do wypowiedzi dotyczących kwestii mających publiczne znaczenie dopuszcza się szersze granice wolności słowa (wyrok ETPCz z 26 kwietnia 1979 r. w sprawie Sunday Times p. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 6538/74).
-
- STANDARD NR 7** Zakres dopuszczalnej krytyki w stosunku do osób publicznych jest większy niż w stosunku do osób prywatnych. W reakcji na krytykę powinna się więc wykazać tzw. grubszą skórą (wyrok ETPCz z 8 lipca 1986 r. w sprawie Lingens p. Austrii, skarga nr 9815/82).
-
- STANDARD NR 8** Ograniczenia wolności wypowiedzi dziennikarzy powinny być dopuszczalne tylko w wyjątkowych przypadkach ze względu na szczególną rolę, którą pełni w demokratycznych społeczeństwach. (wyrok ETPCz z 7 lutego 2012 r. w sprawie Axel Springer p. Niemcom, skarga nr 39954/08).
-
- STANDARD NR 9** Wypowiedzi opublikowane online powinny być oceniane z uwzględnieniem języka, który jest charakterystyczny dla Internetu. W Internecie wypowiedzi, które można odebrać jako obraźliwe są powszechne. (wyrok ETPCz z 2 lutego 2021 r. w sprawie Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt p. Węgrom, skarga nr 22947/13).

CELE

Wiedza	Umiejętności
→ Czym jest mowa nienawiści?	→ Jak zgłosić internetowy komentarz stanowiący przejaw mowy nienawiści?
→ Do czego może odnosić się mowa nienawiści?	→ Jak zidentyfikować mowę nienawiści?
→ Czy mowa nienawiści jest przestępstwem?	→ Jak reagować na mowę nienawiści?
	→ Jak złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa?

FILM

OPIS

W lutym 2022 roku, gdy rosyjskie wojska najeżdżają Ukrainę i zmierzają do stolicy Kijowa, 20-letnia Valeria publikuje na TikToku relacje z życia swojej rodziny w schronie przeciwbombowym. Jej przepełnione czarnym humorem filmiki zyskują ogromną popularność, niektóre osiągają kilka milionów wyświetleń. Valeria staje się nieoczekiwaną ambasadorką uchodźców uciekających przed wojną w Ukrainie, spotyka się z europejskimi liderami i organizuje zbiórki na rzecz ofiar. Jednocześnie musi się zmierzyć nie tylko z żałobą po śmierci brata, lecz także ogromną fają hejtu ze strony internautów.

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- rosyjska agresja na Ukrainę
- życie na uchodźctwie
- mowa nienawiści
- media społecznościowe

Kadr z filmu „Ambasadorka z TikToka”
reż. Nicola Fegg

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM

[ok. 15 minut]

Wprowadzenie do tematu MOWY NIENAWIŚCI

Ćwiczenie #1 → DYSKUSJA

Czas trwania: 15 minut

Początkowa dyskusja ma służyć jako wprowadzenie do tematu. Nauczyciel najpierw powinien poruszyć zagadnienie stereotypów, które najczęściej leżą u podstaw mowy nienawiści. Warto, aby poruszone zostały następujące zagadnienia:

- Czym jest stereotyp?
- Kogo dotyczą stereotypy?
- Z czego wynikają stereotypy?
- Jakie przykłady znacie?
- Jak się mogą czuć osoby dotknięte takimi stereotypami?

Jest bardzo ważne, aby nauczyciel reagował w sytuacjach, w których wypowiedzi uczniów są krzywdzące lub powielają stereotypy, których dotyczy dyskusja.

Następnie nauczyciel pyta, czym jest mowa nienawiści. Dyskusja powinna toczyć się w miarę możliwości swobodnie, następnie nauczyciel powinien nakierować uczniów na następujące kwestie:

- Jakie podłoże ma mowa nienawiści?
- Jakich aspektów dotyczy mowa nienawiści (np. płeć, wyznaniowość lub bezwyznaniowość, orientacja psychoseksualna, narodowość)?
- Czy mową nienawiści jest przestępstwem?
- Gdzie można się najczęściej zetknąć z mową nienawiści (np. w szkole, na ulicy, w Internecie)?
- Jak należy reagować na mowę nienawiści?
- Jakie są negatywne konsekwencje mowy nienawiści?

FILM

„AMBASADORKA Z TIKTOKA”

[ok. 30 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Przed filmem warto przekazać uczniom ostrzeżenie o potencjalnie niekomfortowych treściach (tzw. trigger warning). Film dotyczy rosyjskiej agresji na Ukrainę. Przedstawia życie dziewczyny, która z powodu wojny musiała opuścić swój dom, a także straciła brata. Jednocześnie w filmie odczytywane są autentyczne komentarze, które internauci zamieścili pod jej filmikami na TikToku, wyrażające nienawiść na tle pochodzenia, a nawet zawierają groźby śmierci. Jeśli w jakimkolwiek momencie któraś z osób uczestniczących w lekcji będzie czuć się niekomfortowo, wolałby/wolałaby opuścić salę i wrócić po filmie lub będzie potrzebować innego rodzaju możliwego do zapewnienia wsparcia lub innych udogodnień, osoba prowadząca lekcję powinna w miarę możliwości takie wsparcie zapewnić.

PO FILMIE

[ok. 45 minut]

Ćwiczenie #2 → AKCJA REAKCJA

Czas trwania: 20 minut

Przygotowanie: podczas tego ćwiczenia uczniowie będą korzystali ze swoich kont w mediach społecznościowych. W razie potrzeby, klasa powinna podzielić się na grupy, w których przynajmniej jedna osoba ma telefon umożliwiający wejście na media społecznościowe i konto na TikToku i/lub Instagramie.

Na początku nauczyciel powinien zapytać uczniów, jakie są ich wrażenia po filmie. Jak ich zdaniem czuła się główna bohaterka, jakie konsekwencje może mieć bycie długotrwałym obiektem mowy nienawiści raz czy zamieszczanie takich komentarzy na mediach społecznościowych jest dozwolone, czy istnieją jakieś zasady, co do tego, co można zamieszczać na TikToku czy Instagramie.

Zasadnicza część ćwiczenia powinna rozpocząć się prośbą o wyjęcie telefonów i znalezienia regulaminu jednego z tych serwisów. Uczniowie mają odszukać część dotyczącą mowy nienawiści (w przypadku obu serwisów znajduje się ona w tzw. zasadach społeczności). Odpowiednie fragmenty powinien zostać odczytany na głos przez jednego z uczniów. W tej części można zapytać uczniów, które zasady społeczności (którego z serwisów) ich zdaniem lepiej chronią przed mową nienawiści.

Przechodząc do kolejnej części zdania, nauczyciel pyta, co w praktyce można zrobić w sytuacji, w której komentarz zawiera mowę nienawiści – chodzi o wysłanie zgłoszenia naruszenia regulaminu.

Następnie zadaniem każdego z uczniów (względnie grupy) jest wejście na TikToka lub Instagrama zgłoszenie komentarza, który przekracza granice wolności wypowiedzi. Uczniowie mogą zgłosić np. komentarze, które pojawiają się pod postami i filmikami głównej bohaterki filmu (TikTok/Instagram: valerisssh). Przed przejściem do następnego ćwiczenia, nauczyciel pyta uczniów, czy zgłoszenie komentarza było trudne i czy w przyszłości, kiedy zobaczą komentarz stanowiący mowę nienawiści zdecydują się go zgłosić.

Ćwiczenie #3 → SKŁADANIE ZAWIADOMIENIA

Czas trwania: 25 minut

Przygotowanie: wydrukowane plansze/prezentacja z treścią art. 212, 216, 190 oraz 257 kodeksu karnego [załącznik #1] oraz wydrukowane wzory zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa [załącznik #2]

Po ćwiczeniu z użyciem telefonów nauczyciel przechodzi do omówienia sytuacji, w której zgłoszenie komentarza stanowiącego mowę nienawiści nie jest wystarczające. Nauczyciel powinien powiedzieć klasie, że mowa nienawiści rzeczywiście jest w pewnym zakresie kryminalizowana, m.in. przez art. 212, 216, 190 oraz 257 kodeksu karnego (treść artykułów w załączniku). Treść artykułów powinna być zaprezentowana uczniom w celu uświadomienia im, że za słowa ponosi się odpowiedzialność – w tym, w niektórych przypadkach, odpowiedzialność karną.

Plansza / slajd z art. 257 kodeksu karnego powinien stanowić punkt wyjścia do krótkiej rozmowy. Uczniowie, uwzględniając wnioski z ćwiczenia pierwszego oraz refleksje wywołane filmem zastanawiają się, czy art. 257 kodeksu karnego jest skuteczny w zwalczaniu mowy nienawiści. Ważne jest, aby uczniowie dostrzegli, że art. 257 kodeksu karnego zawiera tylko kilka cech, których musi dotyczyć mowa nienawiści, aby była kryminalizowana. Uczniowie mogą przedstawiać propozycje zmiany art. 257 kodeksu karnego.

Ćwiczenie powinno zakończyć się informacją od nauczyciela dotyczącą możliwości zgłoszenie podejrzenia popełnienia przestępstwa np. z wyżej wymienionych artykułów kodeksu karnego. Takiego zgłoszenia, może dokonać zarówno osoba pokrzywdzona, jak i świadek zdarzenia.

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa można złożyć na każdym Komisariacie i w każdej Komendzie. Sprawę będzie prowadziła ta jednostka, na terenie której popełniono przestępstwo, ale jeżeli nie wiadomo, gdzie dokładne miejsce popełnienia przestępstwa nie jest znane (co jest powszechne w przypadku przestępstw Internetowych), zawiadomienie można po prostu złożyć w najbliższej jednostce Policji. Zostanie ono później przekazane jednostce odpowiedniej ze względu na miejsce.

Zawiadomienie można złożyć zarówno ustnie, jak i pisemnie. Aby złożyć je ustnie, wystarczy udać się do jednostki Policji. W takiej sytuacji osoba zawiadamiająca od razu zostanie przesłuchana w charakterze świadka. Zawiadomienie pisemne można wysłać pocztą na adres jednostki policji lub je tam zanieść. W pierwszym wypadku warto zachować potwierdzenie nadania, a w drugiej poprosić o pokwitowanie. Samo pisemne zawiadomienie powinno spełniać wymogi wyrażone w art. 119 kodeksu postępowania karnego, tj.:

- ➔ wskazywać, do kogo (jakiej jednostki Policji) jest skierowane;
- ➔ zawierać dane składającego wezwanie;
- ➔ opisywać sprawę, której dotyczy;
- ➔ być opatrzone datą oraz podpisem składającego wezwanie. Nauczyciel może rozdać uczniom kilka wydrukowanych wzorów takiego zawiadomienia [załącznik #2].

Co ważne, każdy funkcjonariusz i każda funkcjonariuszka Policji ma obowiązek przyjąć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, niezależnie od tego, czy jest składane ustnie czy pisemnie. Najpóźniej po 6 tygodniach od złożenia zawiadomienia o przestępstwie zawiadamiający powinien otrzymać pisemne powiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego w tej sprawie lub o odmowie jego wszczęcia.

Jako dodatkowy materiał dla nauczycieli oraz uczniów posłużyć może poradnik „Co możemy zrobić, gdy zetkniemy się z mową nienawiści?” autorstwa Adama Kwietnia, dostępny pod adresem <https://www.mowanienawisci.info/wp-content/uploads/2014/04/Poradnik-obywatela1.pdf>

ZAŁĄCZNIK

#1

ART. 212 KODEKSU KARNEGO

§ 1. Kto pomawia inną osobę, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

ART. 216 KODEKSU KARNEGO

§ 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Jeżeli zniewagę wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej lub zniewagą wzajemną, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 4. W razie skazania za przestępstwo określone w § 2 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego.

§ 5. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

ART. 190 KODEKSU KARNEGO

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

ART. 257 KODEKSU KARNEGO

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

ZAŁĄCZNIK

#2

miejsowość, data

składający zawiadomienie:

imię i nazwisko

adres

jednostka Policji

adres jednostki

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA

Ja, niżej podpisany/podpisana zawiadamiam o popełnieniu przestępstwa (krótki opis czynu) i wnoszę o wszczęcie oraz przeprowadzenie w tej sprawie postępowania przygotowawczego.

UZASADNIENIE

W tym miejscu należy opisać daną sytuację z uwzględnieniem jak największej liczby szczegółów. Trzeba pamiętać o czasie i miejscu zdarzenia, a w przypadku przestępstw Internetowych adresie strony, gdzie pojawiły się słowa stanowiące mowę nienawiści (można dodatkowo załączyć wydrukowany zrzut ekranu) Warto wskazać, czy składający zawiadomienie jest pokrzywdzonym w danej sprawie oraz podać dane domniemanego sprawcy, a jeżeli nie są znane, jak najwięcej informacji umożliwiających jego identyfikację.

podpis

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → pojęcie godności jako źródła praw człowieka → różnica między pojęciami: godność, szacunek, tolerancja → praca z Konstytucją, zapoznanie się z katalogiem praw i wolności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> → praca w grupach → krytyczna analiza tekstu → identyfikacja przypadków naruszania godności człowieka

FILM

OPIS

Film opisuje młodego japońskiego filmowca – Taku Aoyagi, który w trakcie pandemii koronawirusa i związanego z nimi lockdownu decyduje się na pracę w charakterze kuriera dowożącego jedzenie. Tokio Uber Blues to nie tylko historia o pandemii koronawirusa z perspektywy wielkiego miasta, ale także opowieść o współczesnym rynku pracy i gospodarce, w której wielkie korporacje korzystając z tzw. gig economy świadczą usługi za pośrednictwem osób luźno związanych kontraktami, bez stabilizacji zatrudnienia, z pominięciem gwarancji minimalnego wynagrodzenia i uprawnień wynikających z umowy o pracę.

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- Prawa pracownicze
- Prekariat
- Skutki pandemii koronawirusa

Kadr z filmu „Tokio Uber blues. Samotność kuriera”
reż. Taku Aoyagi

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM

[ok. 60 minut]

Wprowadzenie do tematu GODNOŚCI

Ćwiczenie #1 → CZYM JEST GODNOŚĆ?

Czas trwania: 30 min

Przygotowanie: Na tydzień przed zajęciami nauczyciel powinien poprosić uczniów o przyniesienie na lekcje gazet codziennych i tygodników. Najlepszym rozwiązaniem byłoby przygotowanie listy potencjalnych tytułów i podzielenie jej między uczniów tak, aby tytuły się nie dublowały. W trakcie zajęć uczniowie powinni także mieć możliwość korzystania z telefonów lub kilku komputerów z dostępem do Internetu.

Osoba prowadząca zajęcia dzieli uczestników i uczestniczki na grupy po 4-5 osób. Każda z grup otrzymuje plik gazet i tygodników, a także tytuły portali informacyjnych. Ważne jest, aby poszczególne media nie prezentowały jednej linii redakcyjnej, lecz różniły się w prezentowanym przekazie. Zadaniem poszczególnych grup jest przejrzanie gazet i znalezienie w nich informacji na temat sytuacji ingerujących w godność człowieka. Uczniowie powinni zidentyfikować jakie prawa człowieka są przy okazji naruszane. Dodatkowo mogą także porównać jak te same tematy lub wydarzenia są różnie prezentowane w mediach, zwracając uwagę na mieszanie faktów i opinii, manipulacje, błędy i niedopowiedzenia.

Następnie nauczyciel rozdaje uczniom art. 30 Konstytucji ([załącznik #1](#)). Uczniowie w ramach pracy w grupach wspólnie odpowiadają na następujące pytania:

- czym dla uczestników zajęć jest godność?
- komu przysługuje godność w myśl Konstytucji?
- czy godności ludzkiej można kogoś pozbawić albo czy można się jej zrzec?
- kto ma obowiązek chronić ludzką godność?
- czy zasada ochrony godności ludzkiej obowiązuje tylko organy państwa wobec obywateli czy też w relacjach pomiędzy np. obywatelami i podmiotami gospodarczymi?

Po zakończeniu pracy w grupach uczniowie podsumowują efekty swojej pracy na forum.

Ćwiczenie #2 → GODNOŚĆ JAKO ŹRÓDŁO PRAW CZŁOWIEKA

Czas trwania: 30 min

Przygotowanie: wydrukowane kazusy stanowiące [załącznik #2](#), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej – 2 na grupę (łącznie 10 szt); przed lekcją należy wydrukować lub rozesłać uczniom i uczennicom rozdział II Konstytucji (Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela)

Celem tej części zajęć jest zidentyfikowanie poszczególnych kategorii praw człowieka, określenie przypadków, w których może być naruszana godność człowieka oraz ustalenie podmiotów, które są zobowiązane do przestrzegania praw człowieka lub odpowiedzialne za ich naruszanie.

Nauczyciel prosi uczestników, by w rozdziale II Konstytucji zidentyfikowali znane im prawa człowieka. Prowadzący wypisuje te prawa na tablicy. Zidentyfikowane prawa człowieka posłużą jako inspiracja do rozwiązywania przypadków przedstawionych w scenariuszach. Nauczyciel powinien się upewnić, czy wymieniono takie prawa jak godność człowieka, prawo do bezpiecznych warunków pracy (w tym urlopu), zakaz stosowania tortur i innego nieludzkiego traktowania, prawo do bezpieczeństwa (prawo uczniów w szkole), zakaz dyskryminacji, wolność osobista, prawa socjalne (w tym prawo do zabezpieczenia socjalnego).

Następnie dzieli uczestników zajęć na 5 grup i przydziela każdej z grup jeden ze scenariuszy ujętych w załączniku #2. Uczestnicy i uczestniczki analizują scenariusz oraz odpowiadają na zadane pytania, a następnie przedstawiają problem i swoje odpowiedzi w dyskusji na forum klasy.

Po zakończeniu pracy w grupach uczniowie podsumowują efekty swojej pracy na forum.

FILM

„TOKIO UBER BLUES”

[ok. 25 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Ćwiczenie #3 → PREKARIAT

Czas trwania: 30 min

Przygotowanie: projektor i ekran

Nauczyciel umożliwia uczniom zapoznanie się z fragmentami filmu „Tokio Uber Blues”.

Z uwagi na znaczną długość filmu, zachęcamy do zapoznania uczniów jedynie z jego wybranymi fragmentami. Ich listę prezentujemy poniżej. Zwracamy przy tym uwagę, że przed puszczeniem uczniom całego filmu nauczyciel powinien go samodzielnie obejrzeć. Sceny ujęte od 36 do 40 minuty, mogą wydać się niektórym rodzicom lub uczniom nieodpowiednie z punktu widzenia wychowawczych celów szkoły.

1:48 – 6:35	przedstawienie bohatera filmu
10:37 – 15:50	praca kierowcy Uber eats (cz. 1)
18:44 – 21:10	praca kierowcy Uber eats (cz. 2)
48:56 – 53:41	trudności w pracy (brak miejsca do spania, pomoc bliskim)
01:02 – 01:04	kłopoty finansowe

Po obejrzeniu filmu, nauczyciel zaprasza uczniów do podzielenia się ich wrażeniami. Dyskusja powinna dotyczyć zidentyfikowania przez uczniów problemów z jakimi borykał się główny bohater; czy warunki jego zatrudnienia były godne; czy podobne problemy występują w Polsce; w jakich sytuacjach występują; co należałoby zmienić, aby zminimalizować ryzyko ich występowania?

DODATKOWE MATERIAŁY

- 📄 Tatiana Chauvin, *Godność człowieka jako źródło podmiotowości prawnej i granica władzy*, Edukacja Prawnicza
- 📄 Irena Lipowicz, *Prekariat a prawa człowieka*
- 📄 Maciej Borski, *Godność człowieka jako wartość uniwersalna*, Przegląd Prawa Publicznego, 2014

ZAŁĄCZNIK**#1**

**STANDARD
KONSTYTUCYJNY****ART. 30 KONSTYTUCJI RP**

Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

ZAŁĄCZNIK

#2

KAZUSY

SCENARIUSZ NR 1

Anna została zatrudniona na stanowisku asystentki dyrektorki zarządzającej Joanny, która była właścicielką dużej firmy IT. W zakresie jej obowiązków było m.in. przygotowywanie spotkań, prowadzenie korespondencji i przygotowywanie budżetów projektów. W trakcie rozmowy rekrutacyjnej Joanna informowała również Annę, że jeśli ta będzie się dobrze wywiązywać z swoich obowiązków, będzie mogła awansować na wyższe stanowiska np. liderki projektów.

Po tygodniu pracy okazało się jednak, że Joanna oczekuje od Anny, żeby ta przynosiła jej codziennie rano jej ulubioną kanapkę i kawę, w trakcie godzin pracy chodziła po zakupy dla Joanny oraz odbierała jej dzieci z przedszkola. Zdarzało się, że Joanna krzyczyła na Annę i w obecności innych pracowników nazywała ją „nieukiem”, „leniem” i „idiotką”.

Pomimo tego, że Anna miała umowę o pracę na cały etat (40 godzin w tygodniu), szybko okazało się, że pracuje dużo więcej – ok. 60 godzin w tygodniu i praca w weekendy. Gdy Anna zapytała Joannę o możliwość przejścia na inne stanowisko, usłyszała, że nigdy nie było takiej możliwości.

PYTANIA

1. Czy w tej sytuacji doszło do naruszenia praw człowieka? Jeśli tak to jakich?
2. Jakie artykuły Konstytucji zostały naruszone?
3. Co Waszym zdaniem Anna może zrobić w tej sytuacji?
4. Co powinno zrobić państwo, aby zaradzić takim sytuacjom?

* * *

UWAGI DLA NAUCZYCIELA

W tej sytuacji doszło do naruszenia godności Anny poprzez stworzenie warunków pracy, w których była poddana nadmiernej presji i mobbingowi. Annie przysługuje możliwość dochodzenia wynagrodzenia za nadgodziny oraz zadośćuczynienia za warunki pracy. Państwo powinno przeciwdziałać takim sytuacjom poprzez np. tworzenie prawa zakazującego mobbingu oraz kontrolę miejsc pracy pod kątem ochrony praw pracowniczych.

Artykuły Konstytucji: art. 30, art. 6

SCENARIUSZ NR 2

W listopadzie do klasy IIIc dołączył Antek. Początkowo trudno było mu się odnaleźć w nowej grupie, jednak z czasem zżył się z większością klasy i zaprzyjaźnił się z kilkoma chłopakami w tym Przemkiem, Markiem i Staszkiem. Tylko z Wojtkiem nigdy nie udało mu się zakolegować, a co więcej czuł, że Wojtek go nie lubi.

Po feriach zimowych, gdy wrócili do szkoły, Wojtek zaczął prześladować Antka. Na początku wyśmiewał się z niego przed całą klasą, potem zaczął popychać Antka na przerwach, aż w końcu na jednej z lekcji wychowania fizycznego uderzył go pięścią w twarz. Nauczyciel wychowania fizycznego udał jednak, że niczego nie widział.

Antek nie chciał skarżyć się na Wojtkę, bo bał się, że to tylko pogorszy sprawę. Przemek, Marek i Staszek postanowili, że porozmawiają z wychowawczynią klasy o całej sytuacji. Ta jednak powiedziała, że dopóki Antek sam nie przyjdzie do niej z tą sprawą nie może niczego zrobić.

PYTANIA

1. Czy w tej sytuacji doszło do naruszenia praw człowieka? Jeśli tak to jakich?
2. Jakie artykuły Konstytucji zostały naruszone?
3. Co Waszym zdaniem Antek może zrobić w tej sytuacji?
4. Co powinno zrobić państwo (szkoła), aby zaradzić takim sytuacjom?

* * *

**UWAGI DLA
NAUCZYCIELA**

W tej sytuacji doszło do naruszenia prawa Antka do bezpieczeństwa w szkole. Szkoły mają obowiązek reagowania na przypadki agresji i przemocy oraz ochrony bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego uczniów i uczennic. Dodatkowo zachowanie nauczycieli było błędne – powinni od razu reagować na informacje dotyczące przemocy rówieśniczej. W tej sytuacji uczniowie mogą domagać się działań ze strony nauczycieli i dyrekcji, które prowadziłyby do poprawy zachowania Wojtkę i nieeskalowania przemocy.

Artykuły Konstytucji: art. 72

Scenariusz lekcji o procesie karnym
(symulacja rozprawy)

Autor: **Marcin Wolny**

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → W jaki sposób zachować się w sądzie? → Jak przebiega proces karny? → Jakie prawa i obowiązki wiążą się z wzięciem udziału w procesie sądowym? → Z jakich gwarancji procesowych mogą korzystać osoby stojące przed sądem? → Czym musi kierować się sąd rozpoznający sprawę karną? 	<ul style="list-style-type: none"> → Publiczne zabieranie głosu → Umiejętność budowy argumentacji → Dostrzeganie złożoności procesu karnego i trudności przed którymi staje sąd

PRZEBIEG LEKCJI

SYMULACJA ROZPRAWY
[ok. 90 minut]

Dla potrzeb scenariusza potrzebne będzie zaangażowanie znacznej liczby uczniów. Dobrze, aby na jego realizację zostały przeznaczone dwie godziny lekcyjne.

PRZYGOTOWANIE

Do przeprowadzenia symulacji rozprawy potrzebne będą:

- Krzesła w liczbie równej liczbie uczestników
- Trzy stoliki ustawione w kształt podkowy
- Wydrukowany szablon wokandy [załącznik #1] (opcjonalnie)
- Wydrukowane opisy ról procesowych [załączniki #1-10]
- Wydrukowana konstytucja procesowa – przynajmniej dla uczestników postępowania.
- Godło Rzeczypospolitej Polskiej
- Komputer i rzutnik (opcjonalnie)
- Togi (opcjonalnie)

Nauczyciel może także rozdać uczniom konstytucję procesową opisującą reguły na podstawie których toczyć się będzie proces. Można ją także wyświetlić na ścianie. Uczestnicy postępowania powinny być z nią zaznajomieni.

Pierwsze pół godziny zajęć powinno zostać przeznaczone na spokojne zaznajomienie się uczestników procesu z ich rolami procesowymi.

USTAWIENIE SALI

Sala lekcyjna powinna odzwierciedlać salę sądową. Stół sędziowski powinien być umieszczony bezpośrednio w sąsiedztwie godła Polski. Powinny się za nim znaleźć miejsca dla trzech osób. Z boku stołu sędziowskiego należy zapewnić miejsce dla protokolanta. Stolik po prawej stronie przeznaczony jest dla prokuratora. Za stołem po lewej stronie siada oskarżony wraz ze swoim obrońcą. Pozostali uczniowie tworzą publiczność. Szczegóły znajdują się na schemacie poniżej. Na drzwiach sali nauczyciel może wywiesić dostosowaną do warunków symulacji wokandę, której wzór stanowi załącznik #1 do tego scenariusza.

WYBÓR RÓL PROCESOWYCH

Zastosowanie scenariusza wymaga przypisania uczniów do poszczególnych ról procesowych. Do rozdysponowania są następujące role procesowe:

- ➔ Sędzia
- ➔ Ławnik 1
- ➔ Ławnik 2
- ➔ Prokurator
- ➔ Oskarżony
- ➔ Obrońca
- ➔ Świadek 1
- ➔ Świadek 2
- ➔ Świadek 3
- ➔ Świadek 4

- Biegły sądowy
- Protokolant
- Publiczność (dla potrzeb edukacyjnych pełniąca rolę ławy przysięgłych – organu charakterystycznego dla amerykańskiego procesu karnego)

Role procesowe różnią się poziomem złożoności. Rola sędziego należy do najbardziej wymagających, stąd rozważenia wymaga jeszcze przed zajęciami omówienie roli sędziego z uczniem, któremu przypadnie. Najmniejszy wysiłek wiąże się z rolą protokolanta.

Każda z ról napisana jest w sposób, który pozwala wcielić się w nią uczniom i uczennicom.

Każdy z uczestników powinien otrzymać odpowiadający mu wydruk z opisaną rolą procesową. Najlepiej aby odbyło się to z wyprzedzeniem. Uczniowie powinni zaznajomić się ze swoimi rolami. Role są tak skonstruowane, aby zostawić uczniom pewną swobodę w odegraniu postaci. Zaznaczyliśmy jednak treści, które są kluczowe dla prawidłowego odegrania scenariusza i wskazania wszystkich istotnych wątków z punktu widzenia celu zajęć.

W toku procesu karnego pozostawiliśmy adnotacje dla nauczyciela prowadzącego zajęcia. Znajdują się w ramkach. Zawarte w nich treści pozwalają pogłębić wiedzę uczniów na temat złożoności procesu karnego.

Scenariusz procesu rozpisany na sceny jest przede wszystkim pomocą dla nauczyciela. Pozwala mu kontrolować przebieg postępowania i zwracać uwagę na kwestie wymagające podkreślenia i zwrócenia uwagi uczniów. **Uczniowie uczestniczący w postępowaniu nie muszą go mieć przed oczami w trakcie lekcji.** Ich role zakładają także pewne odstępstwa od wersji scenariuszowej, np. możliwość zadania pytań dodatkowych. Rolą nauczyciela powinno być w takim wypadku dbanie o to, aby rozprawa nie przeciągnęła się ponad miarę.

Scenariusz pisaliśmy z myślą o tym, że to nauczyciel będzie wcielał się w rolę narratora. Nie jest to jednak bezwzględnie konieczne. Rolę tę można także powierzyć komuś z uczniów.

Niniejszy scenariusz może być wykorzystywany stricte jako scenariusz do odegrania inscenizacji przed innymi osobami, np. przy okazji szkolnej uroczystości.

SCENA I WPROWADZENIE

KTO: NARRATOR

Bierzecie udział w procesie sądowym dotyczącym fałszerstwa dokumentu.

Fałszerstwo dokumentu jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do 5 lat. Osoby poniżej 17 r. życia, które dopuszczają się fałszerstwa mogą trafić przed oblicze

sądu rodzinnego, a następnie być poddane nadzorowi kuratora sądowego lub trafić do placówki resocjalizacyjnej (np. zakładu poprawczego).

Dokumentem w rozumieniu Kodeksu karnego jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. Dokumentem jest więc zarówno akt notarialny, legitymacja szkolna jak i dziennik lekcyjny (nawet w formie elektronicznej).

Falszerstwo dokumentu polega na podrobieniu lub przerobieniu dokumentu w celu użycia go za autentyczny. Może także polegać na samym użyciu takiego przerobionego lub podrobionego dokumentu jako autentycznego. Aby je popełnić wystarczy nanieść na dokument treść, której na nim nie było (np. podpisać się pod potwierdzeniem odbioru listu cudzymi danymi, podstemplować legitymację szkolną odciskiem monety albo posłużyć się nią przed kontrolerem biletów).

SCENA II ZASADY ZACHOWANIA W SĄDZIE

KTO: NARRATOR

Zwróć uwagę uczniom, że godło za plecami sądu oraz łańcuch, który sąd ma zwykle na todzie symbolizuje to, że jego wyroki wydawane są w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Rodzi to określone konsekwencje dla zachowania osób uczestniczących w rozprawach. Uczestnicy postępowania zwracając się do sądu powinni wstać oraz mówić „Wysoki sędzie”. Wymagany jest ubiór schludny, stosowny do okoliczności. Nie zaleca się przychodzenia do sądu w krótkich spodenkach, bluzkach na ramiączkach, kłapkach czy z odsłoniętym brzuchem.

SCENA III WYWOŁANIE SPRAWY

KTO: PRZEWODNICZĄCY SĄDU

Przewodniczący prosi protokolanta o wywołanie sprawy.

KTO: PROTOKOLANT

Protokolant wychodzi na korytarz i oznajmia, że będzie rozpoznana sprawa sądowa oskarżonego Kamila Nowaczyka (Kamili Nowaczyk).

KTO: NARRATOR

Zwróć uwagę uczniom, że wywołanie sprawy jest jedną z gwarancji jawności postępowania. Podobną rolę pełni wokanda umieszczona na drzwiach sali rozpraw. Pozwala osobom postronnym, zainteresowanym sprawą przyjść do sądu i obserwować przebieg procesu. Nie potrzeba do tego żadnej zgody ani wniosku. Sąd dysponuje możliwością wyłączenia jawności w wypadkach, w których jawne rozpoznanie sprawy mogłoby wywołać zakłócenie spokoju publicznego, obrazić dobre obyczaje, ujawnić okoliczności istotne z punktu widzenia interesu państwa, naruszyć ważny interes prywatny. Pewne rodzaj spraw są co do zasady niejawne, np. sprawy rozwodowe. Nawet w przypadku wyłączenia jawności strony postę-

powania karnego mogą wskazać po dwie osoby, które będą mogły być obecne takiego postępowania. Publiczne ujawnienie przez nie informacji z takiego postępowania stanowi jednak przestępstwo.

SCENA IV SPRAWDZENIE LISTY OBECNOŚCI

KTO: PRZEWODNICZĄCY SĄDU

Otwieram rozprawę w sprawie oskarżonego Kamila Nowaczyka (Kamili Nowaczyk).

Na rozprawie stawili się:

- prokurator Andrzej Błachnio (Marta Błachnio)
- oskarżony Kamil Nowaczyk (Kamila Nowaczyk) wraz z obrońcą adw. Patrykiem Kosmalskim (Anną Kosmalską)
- świadek Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)
- świadek Przemysław Pomen (Beata Pomen)
- świadek Marta Wcisło (Jan Wcisło)
- świadek Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)
- biegły sądowy Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)

KTO: NARRATOR

Sprawdzenie listy obecności ma na celu potwierdzenie, że wszystkie osoby, które mają wziąć udział w rozprawie zostały prawidłowo wezwane. W niektórych wypadkach proces nie może się bowiem odbyć bez ich udziału. Dotyczy to np. ważnych świadków, a także oskarżonego, który powinien być na sali przynajmniej do momentu odebrania od niego wyjaśnień.

Zgromadzone osoby odgrywają w procesie karnym określone role:

Przewodniczący sądu – przewodniczący jest sędzią zawodowym, kieruje rozprawą, poznasz go po fioletowym żabocie (kołnierzu pod szyją) oraz łańcuchu na szyi;

Ławnicy – stanowią część sądu rozpoznającego sprawę, są sędziami społecznymi, wybiera ich Rada Gminy (Miasta), mają te same uprawnienia co sędzia zawodowy, mogą np. zadawać pytania osobom przesłuchiwanym, a w toku narady nad wyrokiem mogą nawet przegłosować zawodowego sędziego; w praktyce ławnicy występują w Polsce już tylko w najpoważniejszych sprawach karnych;

Prokurator – tego prokuratora charakteryzuje się czerwonym żabotem; to prokurator inicjuje postępowanie karne; rolą prokuratora jest udowodnienie w toku postępowania, że osoba oskarżona jest winna zarzucanego jej czynu;

Obrońca – obrońcy występują w togach z zielonym (adwokaci) lub niebieskim żabotem (radcowie prawni); rolą obrońcy jest udzielanie oskarżonemu porad oraz podkreślenia w toku postępowania wszystkich okoliczności świadczących na korzyść oskarżonego, w tym szukanie luk i nieprawidłowości w rozumowaniu oskarżyciela; obrońca dba także o to, aby postępowanie karne przebiegało w sposób zgodny z prawem i rzetelny;

Oskarżony – osoba wobec której wniesiono akt oskarżenia; z uwagi na funkcjonującą w polskim prawie zasadę domniemania niewinności oskarżony nie jest zobligowany do udowadniania tego, że jest

niewinny; przeciwnie, to oskarżyciel publiczny powinien mu udowodnić winę;

Świadkowie – osoby mające wiedzę na temat określonych okoliczności, które mają istotny charakter z punktu widzenia procesu karnego; świadkowie zobligowani są do mówienia prawdy i niezatajania prawdy. W innym wypadku mogą być pociągnięci do odpowiedzialności karnej. Grozi za to nawet 8 lat pozbawienia wolności.

Biegli sądowi – są pomocnikami sądu powołanymi do zbadania i wyjaśniania okoliczności wymagających wiedzy specjalnej, zwykle niedostępnej z punktu widzenia przeciętnego człowieka.

SCENA V WYJAŚNIENIA OSKARŻONEGO

KTO: SĄD

Czy są jakieś wnioski formalne?

KTO: STRONY PROCESU

Nie, dziękuję.

KTO: SĄD

Prokuratora proszę o odczytanie aktu oskarżenia

KTO: PROKURATOR

Odczytuje akt oskarżenia (załącznik #2).

KTO: NARRATOR

Etap składania wniosków formalnych to moment, w którym strony postępowania mogą złożyć np. wniosek o wyłączenie sędziego, np. z powodu uznania, że łączy go z oskarżonym zbyt bliska relacja. Sąd rozpoznający sprawę musi cechować się niezależnością i bezstronnością.

Sprawa przed sądem rozpoczyna się od odczytania aktu oskarżenia. Postępowanie przed sądem ma charakter skargowy. Bez skargi uprawnionego podmiotu sąd nie może prowadzić postępowania. Na ogół taką skargę, w postaci aktu oskarżenia, wnosi prokurator. W niektórych wypadkach, dotyczących drobnych czynów, np. popełnienia wykroczenia akt oskarżenia wnosi Policja albo inna uprawniona służba. W przypadku niektórych drobnych przestępstw (np. znieważenia lub naruszenia netykalności cielesnej), a także wtedy gdy prokuratura nie wyraża woli ścigania sprawcy, akt oskarżenia może wnieść pokrzywdzony. Potrzebuje do tego pomocy adwokata lub radcy prawnego.

KTO: SĄD

Zarządzam postępowanie dowodowe.

Oskarżony proszę wstać.

Oskarżony proszę podać swoje: imię i nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, miejsce urodzenia, data urodzenia, miejsce urodzenia rzeczywistego zamieszkania, narodowość, wykształcenie, zawód, obywatelstwo, stan rodziny (ew. liczba dzieci i ich wiek), stan majątkowy, służba wojskowa – właściwa Wojskowa Komenda Uzupełnień, poprzednia karalność.

KTO: SĄD

Pouczam oskarżonego o treści art. 175 k.p.k. Ma pan prawo składać wyjaśnienia, może pan bez podania dowodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień.

Czy zrozumiał pan o co jest oskarżony? Czy przyznaje się pan do zarzucanego czynu?

KTO: OSKARŻONY

Zrozumiałem. Nie przyznaję się do winy.

KTO: NARRATOR

Podstawowym prawem oskarżonego jest prawo do obrony. Prawo to realizuje się m.in. poprzez posiadanie obrońcy oraz możliwość wskazywania własnej wersji wydarzeń. Decyzja w tym zakresie należy wyłącznie do oskarżonego. Nie można go do tego zmusić, ani wyciągać w stosunku do niego negatywnych konsekwencji z tego powodu, że się nie przyznaje i nie wyjaśnia. Prawo zakazuje myślenia: „milczy więc jest winny”.

Pytanie dotyczące zrozumienia oskarżenia, ma na celu upewnienie się, że oskarżony jest świadomy powagi sytuacji, w której się znalazł i rozumie to, co konkretnie zarzuca mu oskarżyciel.

KTO: SĄD

Czy chce Pan złożyć wyjaśnienia?

KTO: OSKARŻONY

Chcę złożyć wyjaśnienia. Będę odpowiadał wyłącznie na pytania mojego obrońcy. Nie fałszowałem dziennika, nie zmieniałem żadnych ocen. Nie dotykałem się w ogóle do niego. Wszystkie oceny zdobyłem uczciwie, piątki za pracę w grupach podniosły mi średnią. Dlatego udało się zaliczyć chemię. Nie wiem w ogóle o co tu chodzi, dlaczego się tutaj znalazłem. To chyba nie grzech uzyskać dopuszczenie do matury? Mam wrażenie, że pani Czyżewska się na mnie uwzięła.

KTO: SĄD

Czy pan obrońca ma jakieś pytania?

KTO: OBROŃCA

Oskarżyciel twierdzi, że do fałszerstwa dziennika doszło 8 marca 2021 r. około godziny 11.50. Pamięta pan co Pan wówczas robił?

KTO: OSKARŻONY

Średnio pamiętam, to było dawno temu. O 11.50 musiała być już przerwa. Pewnie byłem w klasie.

KTO: OBROŃCA

Nie mam więcej pytań, dziękuję Wysoki Sądzie.

KTO: SĄD

Przejdziemy teraz do przesłuchania świadków. Pana protokolanta proszę o poproszenie na salę świadków.

KTO: SĄD

Świadków proszę o powstanie. Odbiorę od państwa dane osobowe. Proszę o podanie:

- imienia i nazwiska
- wieku
- zawodu
- czy był pan/pani karany za składanie fałszywych zeznań albo zatajanie nieprawdy?

Pouczam świadków o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań oraz zatajenie prawdy. Zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Pouczam państwa o treści art. 182, 183 i 185 k.p.k. Macie państwo prawo:

- odmówić zeznań jeśli jesteście osobą najbliższą dla oskarżonego
- odmówić odpowiedzi na pytanie, jeśli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić was lub osobę dla was najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe
- wnosić o zwolnienie was z odpowiedzi z obowiązku zeznawania lub odpowiedzi na poszczególne pytania, jeśli pozostajecie z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym.

Czy strony życzą sobie odebrać od świadków przyrzeczenie?

KTO: PROKURATOR

Nie, dziękuję.

KTO: OBROŃCA

Poproszę.

KTO: SĄD

Wszystkich proszę o powstanie. Proszę świadków, aby za mną powtarzali: „Świadomy znaczenia moich słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome”.

Świadków proszę teraz o opuszczenie sali.

KTO: NARRATOR

Pouczenie świadków o odpowiedzialności karnej oraz obowiązku mówienia prawdy ma na celu uzmysłowienie mu odpowiedzialnego zadania, przed którym staje.

Tę samą rolę pełni wymóg złożenia przyrzeczenia. Nie jest ono obowiązkowe, jego odebranie zależy od sądu lub stron procesu. Inaczej niż np. w zagranicznych filmach, w polskim sądzie nie przysięga się na żadną świętą księgę.

Świadkowie są pouczeni o określonych uprawnieniach. Ma to za zadanie ochronić ich przed sytuacją, w której musieliby zeznawać na temat okoliczności, które ich samych lub ich bliskich narażałyby na odpowiedzialność karłą. W ten sposób państwo chroni relacje rodzinne.

*Wyproszenie świadków ma na celu uniknięcie sytuacji, w której usłyszeli oni by fakty, co do których mają za chwilę zeznawać. Prawo przyjmuje, że świadkowie tacy mogliby się zasugerować tym co usłyszeli na sali rozpraw. **Oczywiście w toku waszej symulacji świadkowie mogą pozostać na sali.***

KTO: SĄD

Zacznijmy od przesłuchania świadka Marty Wcisło (Jana Wcisło).

KTO: SĄD

Co pani wiadomo w sprawie?

KTO: ŚWIADEK MARTA WCISŁO (JAN WCISŁO)

Kojarzę sprawę. Jestem woźną w szkole. Dyrektor pytał mnie, czy coś widziałam. Chodziło chyba o te dopisywane oceny. Po zastanowieniu wydawało mi się, że była taka jedna sytuacja, że weszłam do sali, a tam był chłopak, stał przy komputerze. Strasznie się zmieszał jak mnie zobaczył. Przeprosił i zaraz wyszedł.

KTO: ŁAWNIK TOMASZ PRZEZORNY (PAULINA PRZEZORNA)

Kiedy to było?

KTO: ŚWIADEK MARTA WCISŁO (JAN WCISŁO)

Jakoś na początku mojej pracy, pracuję od 6 marca 2021, a to było w okolicach kilku dni, może 2-3 dni odkąd zaczęłam pracę. -----

KTO: PROKURATOR

Czy rozpoznaje pani tę osobę na sali? Czy to oskarżony?

KTO: OBROŃCA

Wysoki sędzie, tak nie wolno. To nie będzie miało żadnej wartości dowodowej.

KTO: SĄD

Proszę odpowiedzieć.

KTO: ŚWIADEK MARTA WCISŁO (JAN WCISŁO)

Tak mi się wydaje, na jakieś 99% to on, podobny jest w sumie, podobny kolor włosów. To było na samym początku mojej pracy, te dzieciaki to wszystkie tak samo wyglądają. Nie kojarzę ich tak dobrze.

KTO: PROKURATOR

Dziękuję nie mam więcej pytań.

KTO: SĄD

Jest pani wolna. Poprosimy na salę teraz świadka Przemysława Pomena (Beatę Pomen).

Co pani wiadomo o sprawie?

KTO: ŚWIADEK PRZEMYSŁAW POMEN (BEATA POMEN)

Wiem o co chodzi. Chodziłem do klasy z oskarżonym. Znamy się od podstawówki. Kamil narzekał kilkakrotnie na swoje stopnie z chemii. Mówił, że przez chemię nie dopuszczają go do matury. Wielokrotnie rozmawialiśmy o tym, że musi mieć lepsze te oceny. Mówiłem mu, żeby poszedł do nauczycielki chemii i poprawił oceny. Odparł, że to bez sensu, że pani profesor się na niego uwzięła i już nic nie da się zrobić. Po chwili dodał, że jest jeden sposób, aby obejść panią profesor. Wspomniał, że nie potrzebuje jej, żeby poprawić sobie sytuację z chemii. Nie mówił jednak nic o szczegółach.

KTO: SĄD

Czy są pytania?

KTO: STRONY

Nie, dziękuję.

KTO: OSKARŻONY

Wysoki sędzie, faktycznie, taka sytuacja miała miejsce. Ja wtedy myślałem, żeby dopisać sobie tę ocenę. Potem jednak były te oceny za pracę domową i wychodziła mi dopuszczająca, więc dałem sobie spokój.

KTO: NARRATOR

Oskarżony ma prawo odmówić składania wyjaśnień i składać wyjaśnienia. Wszystko co powie może być wykorzystane przeciwko niemu. Stare porzekadło adwokatów mówi, że największym wrogiem adwokata jest sam oskarżony. Najmocniej może mu bowiem utrudnić pracę.

KTO: SĄD

Dziękuję, odnotujemy to oświadczenie w protokole. Dziękujemy panu świadkowi. Poproszę świadka Zofię Czyżewską (Włodzimierza Czyżewskiego) na salę. Co pani wiadomo w sprawie?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)
Znam tę sprawę. To ja zaczęłam dyskusje wokół tych ocen. Kamil był moim uczniem przez 4 lata. Powiedzieć o nim, że nie jest orłem z chemii to mało powiedziane. Miał oceny niedostateczne i dopuszczające od góry do dołu. W klasie maturalnej był poważnie zagrożony brakiem niedopuszczenia do matury. Miał sporo ocen niedostatecznych. Jak przyszło do wystawiania ocen to się zdziwiłem, bo wychodziła z jego ocen spokojna dwójka. Zaczęłam się zastanawiać, skąd u niego dwie piątki. Wydawało mi się to podejrzane. Pytałem go o te oceny, powiedział, że to za pracę domową, jakieś projekty. Robili w domu projekty, ale nie pamiętam, czy on w tym uczestniczył i żeby dostał za niego taką ocenę. Wydało mi się to podejrzane. Zwróciłam zwróciłem się do pana dyrektora z prośbą o to, aby złożył zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.

KTO: PROKURATOR

Jak pan myśli czy to oskarżony stał za tymi ocenami?

KTO: OBROŃCA

Wysoki sędzie, proszę o uchylenie tego pytania. Ono sugeruje odpowiedź.

KTO: SĄD

Uchylam pytanie:

KTO: PROKURATOR

Kto skorzystał na tych ocenach?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)

To oczywiście, że Kamil. Został dopuszczony do matury.

KTO: OBROŃCA

Czy w dzienniku były jakieś inne oceny, których pani nie kojarzyła / pan nie kojarzył?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)

Tak było kilka.

KTO: ŁAWNIK TOMASZ PRZEZORNY (PAULINA PRZEZORNA)

Kogo dotyczyły?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)

Wielu osób, z 7 może.

KTO: ŁAWNIK TOMASZ PRZEZORNY (PAULINA PRZEZORNA)

Dlaczego w tych sprawach nie zwróciła pani uwagi dyrekcji?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)

Te oceny nie zmieniały sytuacji uczniów. Uznałam, że to pewnie jakieś oceny za aktywność albo rozliczenie projektu.

KTO: OSKARŻONY

Czy pamięta pani jak nas przeproszała za spóźnienie na lekcje? Jak mówiła, że pamięć już nie ta?

KTO: SĄD

Uchylam pytanie jako sugerujące.

KTO: NARRATOR

W toku postępowania karnego zakazane jest zadawanie pytań sugerujących odpowiedź. Pozwala to unikać sytuacji, w której świadek nieświadomie odpowiada zgodnie z oczekiwaniami pytającego, a także tych, w których informacje udzielane przez świadka faktycznie pochodzą od osoby pytającej, a nie świadka.

KTO: OBROŃCA

Czy ma pani kłopoty z pamięcią?

KTO: ŚWIADEK ZOFIA CZYŻEWSKA (WŁODZIMIERZ CZYŻEWSKI)

Mam już swoje lata. Jak każdy w tym wieku czasami zapominam o niektórych rzeczach. Ale nie tak żeby mi się coś przewidziało.

KTO: SĄD

Jeśli nie ma więcej pytań, dziękujemy pani.

Protokolanta proszę o poproszenie na salę pani Anny Marciniak (Aleksandra Marciniaka).

Proszę nam powiedzieć co pani wiadomo w sprawie?

KTO: ŚWIADEK ANNA MARCINIAK (ALEKSANDER MARCINIAK)

Chodziłam do klasy z oskarżonym. Na chemii siedzieliśmy nawet obok siebie. Nie do końca pamiętam jak to było z tymi ocenami.

KTO: SĄD

Czy są jakieś pytania do świadka?

KTO: PROKURATOR

Tak, proszę świadka, czy w liceum przygotowywała świadek z oskarżonym jakąś pracę w grupach? Jakie były okoliczności tych zdarzeń.

KTO: ŚWIADEK ANNA MARCINIAK (ALEKSANDER MARCINIAK)

Tak było. Średnio to pamiętam. Mieliśmy zrobić projekt wspólnie z oskarżonym. Chodziło o jakiś przygotowanie eksperymentu na lekcje. Kilukrotnie prosiłam go o to, żebyśmy usiedli i przygotowali go razem. W końcu to ja zrobiłam całą pracę. Na lekcji Kamil udawał, że przygotował go razem ze mną, ale w ogóle się do tego nie przyłożył. Nic nie zrobił, to z resztą kolejny raz był, gdy chciał się prześlizgnąć na mojej pracy. Miałam już tego dość. Na lekcji pani od chemii mówiła, że bardzo dobrze nam to wypadło. Po lekcji powiedziałam jej jednak jak to było. Obiecała, że tego tak nie zostawi.

KTO: SĄD

Czy są jakieś pytania do świadka? Jeśli nie przejdźmy teraz do przesłuchania pana biegłego.

Protokolanta proszę o poproszenie na salę pana biegłego – Macieja Wroniarza (Małgorzatę Wroniarz).

Proszę przedstawić wnioski pana opinii biegłego.

KTO: BIEGŁY SĄDOWY MACIEJ WRONIARZ (MAŁGORZATA WRONIARZ)

Jestem autorem opinii z zakresu informatyki, a konkretnie programowania. Badaliśmy program na którym oparty jest dziennik elektroniczny. Mieliśmy za zadanie sprawdzić, kiedy doszło do wpisu, a także kto go dokonał. Z naszych analiz wynika, że wpis został dokonany 8 marca z komputera w klasie pani Zofii Czyżewskiej. Nie wykryliśmy śladów włamania do systemu. Wpisu musiała dokonać więc osoba uprawniona albo dysponująca hasłem.

KTO: ŁAWNIK JOANNA ŁAKOMA (JÓZEF ŁAKOMY)

Czy takie hasło trudno jest złamać?

KTO: BIEGŁY SĄDOWY MACIEJ WRONIARZ

Niekoniecznie trzeba je łamać. Powszechną praktyką jest używanie do wszystkich kont tego samego hasła. Jeden wyciek takiego hasła pozwala na odblokowanie pozostałych serwisów, w których mamy

konta. Możliwe jest także, że osoba uprawniona miała to hasło zapisane gdzieś na karteczce obok komputera. Możliwe jest również, że posługiwała się jakimś nieskomplikowanym hasłem np. hasło1. To się zdarza, w szczególności osobom mniej zaznajomionym z bezpieczeństwem komputerowym.

SCENA VI MOWY KOŃCOWE

KTO: SĄD

Jeśli nie ma więcej pytań, dziękujemy Panu.

Sąd postanowił w trybie art. 394 § 2 *a contrario* uznać za ujawnione dokumenty znajdujące się w aktach postępowania.

Czy są jakieś wnioski formalne?

KTO: STRONY

Nie, dziękuję

KTO: SĄD

Jeśli nie to zamykam przewód sądowy i udzielam głosu stronom postępowania. Panie prokuratorze proszę.

KTO: PROKURATOR

Wnoszę o uznanie oskarżonego winnym zarzucanego mu czynu. Postępowanie karne w niezbity sposób wykazało, że oskarżony sfałszował dziennik i dopisał sobie ocenę, która zapewniła mu dopuszczenie do matury. Kamil jako jedyny miał motyw do tego aby dopisać sobie ocenę. Jak wynika z zeznań świadka Pomena martwił się o dopuszczenie do matury. Z innych dowodów wynika, że był widziany w dniu wpisu oceny w pobliżu dziennika i był mocno zakłopotany tym, że ktoś go tam zobaczył. Zeznania świadka Marciniak udowodniły zaś, że nie brał udziału w przygotowaniu projektu i niemożliwym jest, aby dostał za to ocenę.

To właśnie od przedstawicieli młodego pokolenia powinniśmy wymagać uczciwości i rzetelności. Dlatego też Wysoki Sąd powinien pokazać oskarżonemu, że w życiu nie ma chodzenia na skróty. Wnoszę o wyciągnięcie względem oskarżonego stanowczych konsekwencji prawokarnych, uznanie go winnym i wymierzenie mu kary 6 miesięcy pozbawienia wolności. Kara ta odpowiadać będzie stopniowi winy oskarżonego, a także odstraszać innych młodych ludzi, którzy chcieliby pójść jego drogą.

KTO: OBROŃCA

Wysoki sędzio. Demokratyczne państwo prawne oparte jest na zasadzie domniemania niewinności. To na oskarżycielu publicznym ciąży bezsprzeczny wymóg wykazania winy osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa. Prokurator temu zadaniu nie podołał. W toku postępowania nie zostały wykazane żadne okoliczności wskazujące na to, że mój klient dopuścił się zarzucanego mu czynu. Sam motyw do działania, sam zamiar takiego działania to za mało aby uznać, że popełnił on czyn zabroniony. Nie ma żadnego dowodu wskazującego na to, że oskarżony w ogóle dotykał się do dziennika lekcyjnego. Zeznania pani Wcisło to za mało. Są one obciążone wadą w postaci sugestywnego rozpoznania oskarżonego. Trudno, żeby miała nie rozpoznać oskarżonego, skoro siedział on na sali rozpraw na miejscu dla osoby oskarżonej. Co więcej, rozpoznała niejednoznacznie. Nie była pewna swojego rozpoznania. Co więcej, rozpoznawała oskarżonego w realiach sądowej co było niezwykle sugestywne i powinno być wzięte pod uwagę przy ocenie tego dowodu.

Wersja prezentowana przez oskarżenie pozornie układa się w spójną całość. Jest przecież wyjaśnienie prostsze. Wersja w ramach której to sam świadek Czyżewska wpisała ocenę do dziennika a następnie o tym zapomniała. Świadek Marciniak wskazała w swoich zeznaniach, w jaki sposób doszło do uzyskania przez oskarżonego pozytywnej oceny. Świadek Czyżewska z kolei zeznała przecieź, że jest już osobą w podeszłym wieku, ma problemy z pamięcią krótkotrwałą. Nie sposób uznać tej wersji za mniej prawdopodobną od tej, którą propaguje oskarżenie. Mając to na uwadze wnoszę o uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu.

KTO: OSKARŻONY

Nic nie zrobiłem. Jestem niewinny. Faktycznie było tak, myślałem o tym, żeby poprawić sobie jakąś ocenę w dzienniku samodzielnie. Zrezygnowałem z tego. Nic więcej już nie robiłem. Przepraszam, to było głupie, nieodpowiedzialne. Jak dostałem te piątki za projekty to uznałem, że zaliczenie chemii mam załatwione, nie wiedziałem nawet o tej rozmowie Ani Marciniak z panią Czyżewską. Raz jeszcze przepraszam. Przyłączam się do stanowiska mojego obrońcy. Wnoszę o uniewinnienie.

KTO: SĄD

Sąd uda się teraz na naradę.

KTO: NARRATOR

W toku narady osoby wchodzące w skład sądu głosują nad wyrokiem. Jeśli uznają oskarżonego winnym będą również rozważać jaką karę mu wymierzyć.

Jednocześnie swoją naradę nad winą oskarżonego powinna również przeprowadzić publiczność.

KTO: SĄD

Proszę wstać, będzie ogłoszony wyrok ([załącznik #4](#) i [załącznik #5](#)).

KTO: NARRATOR

Rolą uzasadnienia sądu jest wskazanie rozumowania sądu, które doprowadziło go do wydania danego orzeczenia. Poproś uczniów biorących udział w procesie jako publiczność, aby wskazali czy zgadzają się z ogłoszonym rozstrzygnięciem. Wspólnie wynotujcie fakty działające na korzyść i niekorzyść oskarżonego.

Po wyroku sądu narrator pyta się publiczności jaki wydałaby wyrok, gdyby występowała jako ława przysięgłych. Czy wyrok ławy przysięgłych odpowiada wyrokowi, który wydał w tej sprawie sąd?

ZAŁĄCZNIK

#1

KONSTYTUCJA PROCESOWA

1. Oskarżony ma prawo do obrony.
2. Oskarżony ma prawo do składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień (milczenia) i odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania.
3. Oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona.
4. Niedające się usunąć wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego.
5. Strony procesowe mają prawo zadawać pytania osobom przesłuchiwanym i składać oświadczenia.
6. Nie wolno zadawać pytań sugerujących.
7. Korzystający ze swoich praw nikomu nie szkodzi. Nie wolno z tego wyciągać dla niego negatywnych konsekwencji.
8. Sąd dąży do poznania tego, jaki był prawdziwy przebieg zdarzeń.
9. Sąd powinien być bezstronny i niezależny.
10. Sąd może orzec tylko taką karę, która wynika z przepisu prawa.
11. Postępowanie sądowe jest jawne.
12. Postępowanie sądowe powinno być rzetelne.
13. Uczestnicy postępowania odnoszą się do siebie z szacunkiem.

ZAŁĄCZNIK

#2

WOKANDA

WOKANDA

spraw wyznaczonych w Sądzie Rejonowym w Piasecznie na dzień 19 grudnia 2023 r.

PRZEWODNICZĄCY: Joanna Trzepiatowska (Marcel Trzepiatowski)

ŁAWNICY: Tomasz Przezorny (Paulina Przezorna)

Joanna Łakoma (Józef Łakomy)

Lp.	sygnatura sprawy	imiona i nazwiska przedmiot sprawy	godz.	uwagi
1	II K 385/21	<p>OSKARŻONY: Kamil Nowaczyk (Kamila Nowaczyk) z obrońcą z wyb. Patrykiem Kosmalskim (Anną Kosmalską)</p> <p>ŚWIADKOWIE: Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski) Przemysław Pomen (Beata Pomen) Marta Wcisło (Jan Wcisło) Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)</p> <p>BIEGŁY SĄDOWY: Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)</p>	9.00	
2				
3				

ROLE PROCESOWE

SĘDZIA – JOANNA TRZEPIATOWSKA (MARCEL TRZEPIATOWSKI) (L. 45)

Jesteś sędzią Sądu Rejonowego w Warszawie. Przewodniczysz składowi sędziowskiemu rozpoznającemu sprawę Kamila Nowaczyka (Kamili Nowaczyk) oskarżonego o dokonanie fałszerstwa dziennika elektronicznego.

Przed Tobą odpowiedzialne zadanie prowadzenia procesu karnego w tej sprawie. Bez obaw jednak. Poniżej znajdziesz cały plan działania. Realizuj go punkt po punkcie. Zwracaj uwagę, co będzie w kolejnym punkcie. Jednocześnie reaguj na to co dzieje się na sali. Kursywą zapisaliśmy kwestie, które sąd musi wypowiedzieć. W razie jakichkolwiek wątpliwości zawsze możesz poprosić o pomoc nauczyciela, który dysponuje całym scenariuszem rozprawy.

Przygotowaliśmy dla Ciebie konstytucję procesową ([załącznik #1](#)). To zestaw reguł, którymi powinien kierować się sąd rozpoznający sprawę. Powinnaś otrzymać ją od nauczyciela.

1. Sprawa karna rozpoczyna się od wywołania sprawy. Poproś o to protokolanta.
2. Następnie musisz otworzyć rozprawę i sprawdzić listę obecności.

Otwieram rozprawę w sprawie oskarżonego Kamila Nowaczyka (Kamili Nowaczyk). Na rozprawie stawili się:

- ✦ **prokurator Andrzej Błachnio (Marta Błachnio)**
- ✦ **oskarżony Kamil Nowaczyk (Kamila Nowaczyk) wraz z obrońcą adw. Patrykiem Kosmalskim (Anną Kosmalską)**
- ✦ **świadek Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)**
- ✦ **świadek Przemysław Pomen (Beata Pomen)**
- ✦ **świadek Marta Wcisło (Jan Wcisło)**
- ✦ **świadek Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)**
- ✦ **biegły sądowy Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)**

3. Zapytaj się stron czy mają jakieś wnioski formalne.
4. Poproś prokuratora o odczytanie aktu oskarżenia.
5. Rozpocznij postępowanie dowodowe.

Zarządzam postępowanie dowodowe.

6. Poproś oskarżonego o powstanie. Następnie odbierz od niego następujące dane osobowe:

Oskarżony proszę podać swoje: imię i nazwisko (nazwisko rodowe), imiona rodziców, miejsce urodzenia, data urodzenia, miejsce urodzenia rzeczywistego zamieszkania, narodowość, wykształcenie, zawód, obywatelstwo, stan rodziny (liczba dzieci i ich wiek), stan majątkowy, służba wojskowa – właściwa Wojskowa Komenda Uzupełnień, poprzednia karalność.

7. Poucz oskarżonego.

Pouczam oskarżonego o treści art. 175 k.p.k. (czyt. kapeka) Ma pan prawo składać wyjaśnienia, może pan bez podania dowodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień.

8. Zapytaj się oskarżonego, czy zrozumiał o co jest oskarżony oraz czy przyznaje się do winy i chce składać wyjaśnienia. Jeśli będzie wyjaśniał – wysłuchaj go. Jeśli powiedział, że będzie odpowiadał tylko na pytania obrońcy, zapytaj czy obrońca ma jakieś pytania.
9. Poproś protokolanta o wezwanie na salę świadków. Odbierz od nich dane osobowe oraz poucz o przysługujących im prawach oraz o ich obowiązkach.

Świadków proszę o powstanie. Odbiorę od świadków dane osobowe. Proszę o podanie:

- ✦ imienia i nazwiska
- ✦ wieku
- ✦ zawodu
- ✦ czy był pan lub pani karany za składanie fałszywych zeznań albo zatajanie nieprawdy?

Pouczam świadków i biegłych o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań oraz zatajenie prawdy. Zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. Pouczam państwa o treści art. 182, 183 i 185 k.p.k. Macie państwo prawo:

- ✦ odmówić zeznań jeśli jesteście osobą najbliższą dla oskarżonego
- ✦ odmówić odpowiedzi na pytanie, jeśli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić was lub osobę dla was najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe
- ✦ wnosić o zwolnienie was z odpowiedzi z obowiązku zeznania lub odpowiedzi na poszczególne pytania, jeśli pozostajecie z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym.

Czy strony życzą sobie odebrać od świadków przyrzeczenie?

10. Odbierz przyrzeczenie od świadków.

Wszystkich proszę o powstanie. Proszę świadków, aby za mną powtarzali: „Świadomy znaczenia moich słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że będę mówił szczerą prawdę, niczego nie ukrywając z tego, co mi jest wiadome”.

Świadków proszę teraz o opuszczenie sali. *(nie muszą naprawdę wychodzić)*

11. Przejdź do przesłuchania świadków. Poproś protokolanta o wezwanie na salę świadka Marty Wcisło (Jana Wcisło). Zapytaj świadka co wie o sprawie.
12. Gdy skończy mówić spytaj stron i ławników czy mają jakieś pytania.
13. Jeśli pojawi się dyskusja dotycząca rozpoznania oskarżonego przez świadka, zdecyduj o tym, czy świadek powinien rozpoznawać na sali oskarżonego. Decydując o tym, pamiętaj o konstytucji procesowej.
14. Podziękuj świadkowi. Poproś protokolanta o wezwanie na salę świadka Przemysława Pomena (Beatę Pomen). Zapytaj co świadkowi wiadomo w sprawie.
15. Spytaj, czy strony mają pytania. Jeśli nie podziękuj świadkowi.
16. Oskarżony może chcieć złożyć oświadczenie w związku z zeznaniami świadka Przemysława (Beatę Pomen). Pozwól mu na to, to jego prawo.
17. Podziękuj oskarżonemu. Powiedz, że odnotujesz to oświadczenie w protokole. Poproś na salę świadka Zofię Czyżewską (Włodzimierza Czyżewskiego). Zapytaj co jej wiadomo w sprawie.
18. Zapytaj stron czy są jakieś pytania do świadka. Jeśli któraś z nich zada pytania sugerujące, może będziesz musiała (musiał) je uchylić. Pamiętaj o konstytucji procesowej.
19. Podziękuj świadkowi. Poproś na salę świadek Annę Marciniak (Aleksandra Marciniaka)
20. Podziękuj świadkowi. Poproś na salę biegłego Macieja Wroniarza
21. Zapytaj biegłego o wnioski jego analizy. Zapytaj stron i ławników, czy mają pytania do biegłego. Jeśli nie, podziękuj biegłemu.
22. Ujawnij informację znajdujące się w aktach. Zapytaj się stron czy są jakieś wnioski formalne. Zamknij przewód sądowy i udziel stronom głosu. Strony przemawiają w kolejności: prokurator, obrońca, oskarżony.

Sąd postanowił w trybie art. 394 § 2 a contrario uznać za ujawnione dokumenty znajdujące się w aktach postępowania.

Czy są jakieś wnioski formalne?

Jeśli nie to zamykam przewód sądowy i udzielam głosu stronom postępowania. Panie prokuratorze proszę.

23. Po tym jak strony zakończą przemowy, zamknij rozprawę i ogłoś, że sąd udaje się na naradę. W trakcie narady musisz ustalić z ławnikami, czy uznajecie, że oskarżony jest winny zarzucanego mu czynu. Jeśli uznacie go winnym, musicie także zdecydować o tym jaką karę powinien otrzymać. Przesłstwo fałszerstwa dokumentów zagrożone jest karą od 6 miesięcy pozbawienia wolności do 8 lat.
24. Ogłoś wyrok. W trakcie ogłaszania wyroku wszyscy muszą stać. Formułę wyroków powinnaś (powinieneś) otrzymać od nauczyciela.
25. Uzasadnij dlaczego wydałeś takie rozstrzygnięcie. W treści wyroku znajdziesz tabelę prezentującą argumenty za jednym i drugim wyrokiem.

Sprawa, którą będziesz za chwilę rozpoznawać dotyczy fałszerstwa dokumentu poprzez dopisanie oceny do dziennika elektronicznego.

W tym postępowaniu będziesz pełnił rolę ławnika, a więc sędziego społecznego. Sędzia taki ma podobne uprawnienia co sędzia zawodowy. Może zadawać pytania, zwracać uwagę sędziemu przewodniczącemu na określone fakty. Ławnik bierze udział w wyrokowaniu. Razem z drugim ławnikiem może nawet przegłosować sędziego w toku wyrokowania.

W ramach postępowania karnego będziecie słuchali wyjaśnień oskarżonego, zeznań 4 świadków oraz biegłego.

Oskarżony przedstawi swoją wersję wydarzeń.

Poniżej znajdziesz tabelkę opisującą Twoje kwestie w kontekście ról pozostałych osób. Jeśli chciałbyś o coś innego zapytać – śmiało, nie ma przeszkód.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Marta Wcisło (Jan Wcisło)	Czy widziała oskarżonego przy komputerze.	Spytaj o szczegóły, dzień, godzina, pora dnia, jak był oskarżony ubrany
Przemysław Pomen (Beata Pomen)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)	Praca w grupach z oskarżonym.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Biegły Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)	Sposób dopisania oceny do dziennika, z zabezpieczenie hasłem.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.

W toku narady nad wyrokiem przedstaw swoje zdania w zakresie uznania oskarżonego winnym.

Jeśli uznacie go za winnego musi również rozstrzygnąć o tym, jaką karę powinien ponieść.

Przestępstwo fałszerstwa dokumentów zagrożone jest karą od 6 miesięcy pozbawienia wolności do 5 lat. W obu wypadkach powinniście uzasadnić swoje rozstrzygnięcie.

Sprawa, którą będziesz za chwilę rozpoznawać dotyczy fałszerstwa dokumentu poprzez dopisanie oceny do dziennika elektronicznego.

W tym postępowaniu będziesz pełnił rolę ławnika, a więc sędziego społecznego. Sędzia taki ma podobne uprawnienia co sędzia zawodowy. Może zadawać pytania, zwracać uwagę sędziemu przewodniczącemu na określone fakty. Ławnik bierze udział w wyrokowaniu. Razem z drugim ławnikiem może nawet przegłosować sędziego w toku wyrokowania.

W ramach postępowania karnego będziecie słuchali wyjaśnień oskarżonego, zeznań 4 świadków oraz biegłego.

Oskarżony przedstawi swoją wersję wydarzeń.

Poniżej znajdziesz tabelkę opisującą Twoje kwestie w kontekście ról pozostałych osób. Jeśli chciałbyś o coś innego zapytać – śmiało, nie ma przeszkód.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Marta Wcisło (Jan Wcisło)	Czy widziała oskarżonego przy komputerze.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Przemysław Pomen (Beata Pomen)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)	Praca w grupach z oskarżonym.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Biegły Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)	Sposób dopisania oceny do dziennika, z zabezpieczenie hasłem.	Zapytaj go o to, czy hasło do dziennika elektronicznego jest trudno złamać

W toku narady nad wyrokiem przedstaw swoje zdania w zakresie uznania oskarżonego winnym.

Jeśli uznacie go za winnego musi również rozstrzygnąć o tym, jaką karę powinien ponieść.

Przestępstwo fałszerstwa dokumentów zagrożone jest karą od 6 miesięcy pozbawienia wolności do 5 lat. W obu wypadkach powinniście uzasadnić swoje rozstrzygnięcie.

Sprawa, którą za chwilę zajmie się sąd dotyczy fałszerstwa dokumentu poprzez dopisanie oceny do dziennika elektronicznego.

W tym postępowaniu będziesz pełnił rolę prokuratora. Prokurator odpowiedzialny jest za sformułowanie aktu oskarżenia. Na nim ciąży obowiązek udowodnienia oskarżonemu winy.

W toku postępowania pamiętaj, aby zwracać się do sądu na stojąco. Do sądu należy zwracać się słowami „Wysoki Sądzie...”

Na samym początku postępowania sąd poprosi Cię o odczytania aktu oskarżenia. Akt oskarżenia stanowi załącznik #2 do niniejszego scenariusza. Powinieneś (powinnaś) otrzymać go od nauczyciela.

W toku postępowania będziecie słuchali wyjaśnień oskarżonego, zeznań 4 świadków oraz biegłego.

Sąd zapyta, czy chcecie odebrać od świadków przyrzeczenie. Z punktu widzenia prokuratora nie jest to konieczne.

Oskarżony przedstawi swoją wersję wydarzeń.

Poniżej znajdziesz tabelkę opisującą Twoje kwestie w kontekście ról pozostałych osób. Jeśli chciałbyś o coś innego zapytać – śmiało, nie ma przeszkód.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Marta Wcisło (Jan Wcisło)	Czy widziała oskarżonego przy komputerze.	Poproś o rozpoznanie na sali osoby, którą świadek widziała.
Przemysław Pomen (Beata Pomen)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Czy to oskarżony stał, zdaniem świadka, za dopisaniem oceny? Ewentualnie kto skorzystał na dopisaniu oceny?
Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)	Praca w grupach z oskarżonym.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Biegły Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)	Sposób dopisania oceny do dziennika, z zabezpieczenie hasłem.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.

Na sam koniec postępowania będziesz musiał przedstawić mowę końcową. Poniżej znajduje się kilka argumentów, których możesz w niej użyć. Pamiętaj o tym, że mowa ma stanowić podsumowanie postępowania i w przystępny sposób prezentować Twoje argumenty. Zastanów się których argumentów użyć. Możliwe, że w toku postępowania padły również inne argumenty.

- Wnieś o uznanie oskarżonego winnym.
- Twoim zdaniem postępowanie bezsprzecznie wykazało, że to oskarżony sfałszował dziennik i dopisał sobie ocenę, która zapewniła mu dopuszczenie do matury.
- Jako jedyny miał motyw.
- Świadek Pomen mówił, że martwił się o dopuszczenie do matury.
- Oskarżony był widziany w czasie, w którym mniej więcej dopisano ocenę, w pobliżu komputera nauczyciela.
- Świadek Marciniak zeznała, że nie zrobił pracy grupowej. Dlaczego miałyby mieć za nią ocenę?
- Sam przyznał, że chciał to zrobić.
- Zażądaj kary surowej.
- Od młodzieży oczekujemy uczciwości.
- Młodzież nie powinna chodzić na skróty.
- Zaproponuj karę, którą Twoim zdaniem sąd powinien orzec względem oskarżonego.

Sprawa, którą za chwilę zajmie się sąd dotyczy fałszerstwa dokumentu poprzez dopisanie oceny do dziennika elektronicznego.

W tym postępowaniu będziesz pełnił rolę obrońcy. Zadaniem obrońcy jest udzielanie oskarżonemu porad oraz podkreślenia w toku postępowania wszystkich okoliczności świadczących na korzyść oskarżonego, w tym szukanie luk i nieprawidłowości w rozumowaniu oskarżyciela; obrońca dba także o to, aby postępowanie karne przebiegało w sposób zgodny z prawem i rzetelny.

W toku postępowania pamiętaj, aby zwracać się do sądu na stojąco.

W toku postępowania będziecie słuchali wyjaśnień oskarżonego, zeznań 4 świadków oraz biegłego. **Na samym początku sąd zapyta, czy chcecie odebrać przyrzeczenie od świadków. Poproś o odebranie przyrzeczenia.**

Oskarżony na samym początku procesu przedstawi swoją wersję wydarzeń. Będzie odpowiadał wyłącznie na Twoje pytania. **Zapytaj, go co robił w chwili, w której rzekomo doszło do popełnienia fałszerstwa, a więc 8 marca 2021 r., około 11.50.**

Poniżej znajdziesz tabelkę opisującą Twoje kwestie w kontekście ról pozostałych osób. Jeśli chciałbyś o coś innego zapytać – śmiało, nie ma przeszkód.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Marta Wcisło (Jan Wcisło)	Czy widziała oskarżonego przy komputerze.	Pilnuj, czy prokurator nie zada pytania sugerującego. Jeśli tak będzie, poproś o jego uchylenie.
Przemysław Pomen (Beata Pomen)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Pilnuj, czy prokurator nie zada pytania sugerującego. Jeśli tak będzie, poproś o jego uchylenie. Zapytaj świadka, czy w dzienniku elektronicznym były jeszcze jakieś inne oceny, których wpisania świadek nie kojarzy
Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)	Praca w grupach z oskarżonym.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Biegły Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)	Sposób dopisania oceny do dziennika, z zabezpieczenie hasłem.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.

Na sam koniec postępowania będziesz musiał przedstawić mowę końcową. Poniżej znajduje się kilka argumentów, których możesz w niej użyć. Pamiętaj o tym, że mowa ma stanowić podsumowanie postępowania i w przystępny sposób prezentować Twoje argumenty. Zastanów się których argumentów użyć. Możliwe, że w toku postępowania padły również inne argumenty.

- Wnieś o uniewinnienie oskarżonego.
- Powiedz, że polskie prawo opiera się na zasadzie domniemania niewinności.
- To prokurator ma obowiązek udowodnić winę oskarżonego.
- To zadanie mu się nie udało.
- Nie ma dowodu wskazującego na to, że oskarżony miał kontakt z dziennikiem.
- Sam motyw działania to zbyt mało.
- Nawet z zeznań świadek Marty Wcisło nie wynika, że to oskarżony był koło dziennika.
- Świadek nie rozpoznała go w pełni.
- Rozpoznanie na sali rozpraw skażone było błędem. To na kogo wskazać sugerował sam fakt występowania mojego klienta w charakterze oskarżonego.
- Z zeznań świadka Marciniak wynika, że oskarżony prezentował wyniki pracy w grupie. Logicznym jest że dostał za nie ocenę, późniejsze działania świadka nic nie zmieniają w tej mierze.
- Postępowanie wskazało alternatywną wersję historii.
- W jej ramach to świadek Czyżewska dodała ocenę za pracę w grupach, ale ze względu na podeszły wiek i kłopoty z pamięcią zapomniała o tym fakcie.
- Oskarżonego należy uniewinnić.

Zostałeś oskarżony o dopisanie do dziennika elektronicznego dwóch ocen „bardzo dobrych” z chemii. W toku postępowania będziesz słuchany w charakterze oskarżonego.

Sąd zapyta Cię o Twoje dane osobowe:

- imię i nazwisko – Kamil Nowaczyk
- nazwisko rodowe – wymyśl
- imiona rodziców – wymyśl
- miejsce urodzenia – wymyśl
- data urodzenia – ok 2000 r., szczegóły wymyśl
- miejsce zamieszkania – wymyśl
- narodowość – wymyśl
- wykształcenie – wymyśl
- zawód – wymyśl
- obywatelstwo – wymyśl
- stan rodziny (liczba dzieci i ich wiek) – wymyśl
- stan majątkowy – wymyśl
- służba wojskowa – wymyśl, np. przeniesiony do rezerwy, Wojskowa Komenda Uzupełnień Warszawa
- poprzednia karalność – wymyśl

Następnie sąd zapyta Cię o to, czy rozumiałeś o co jesteś oskarżony i czy przyznajesz się do winy.

Zrozumiałeś oskarżenie. Nie przyznajesz się.

Chcesz złożyć wyjaśnienia. Będziesz odpowiadał wyłącznie na pytania swojego obrońcy.

Nie fałszowałeś dziennika, nie zmieniałeś żadnych ocen. Nie dotykałeś się w ogóle do niego. Wszystkie oceny zdobyłeś uczciwie, piątki za zrobienie projektu podniosły ci średnią. Dlatego udało się zaliczyć chemię. Nie wiesz w ogóle o co tu chodzi, dlaczego się tutaj znalazłeś. To chyba nie grzech uzyskać dopuszczenie do matury? Masz wrażenie, że pani Czyżewska się na ciebie uwzięła.

Obrońca spyta co robiłeś określonego dnia w szkole.

Odpowiedz, że średnio pamiętasz, to było dawno temu. O tej porze musiała być przerwa. Pewnie byłeś w klasie wówczas.

Jeśli zostaniesz zapytany o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Kto?	O czym zeznaje?	O co możesz spytać?
Marta Wcisło (Jan Wcisło)	Czy widziała oskarżonego przy komputerze.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Przemysław Pomen (Beata Pomen)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	W reakcji na zeznania świadka Pomen złóż oświadczenie. Przyznaj, że wtedy zastanawiałeś się, czy nie dopisać oceny. Potem jednak były te oceny za projekty, które spowodowały, że nie byłeś już więcej zagrożony. Dałeś sobie spokój z tym.
Zofia Czyżewska (Włodzimierz Czyżewski)	Trudna sytuacja oskarżonego z chemii.	Spytaj świadka, czy pamięta jak przeprosza za spóźnienie i tłumaczył, że pamięć już nie ta. Jeśli chcesz, to wymyśl jeszcze inne pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Anna Marciniak (Aleksander Marciniak)	Praca w grupach z oskarżonym.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.
Biegły Maciej Wroniarz (Małgorzata Wroniarz)	Sposób dopisania oceny do dziennika, z zabezpieczenie hasłem.	Jeśli chcesz, to wymyśl pytanie. Musi być związane z tym co świadek powiedział.

Na końcu procesu będziesz mógł zabrać głos. **Wskaż, że nic złego nie zrobiłeś. Jesteś niewinny. Faktycznie było tak, że myślałeś o tym, żeby poprawić sobie jakąś ocenę w dzienniku samodzielnie. Zrezygnowałeś z tego. Nic więcej nie robiłeś. Przepraszasz, bo pomysł był głupi i nieodpowiedzialny. Jak dostałeś te piątki za projekty to uznałeś, że zaliczenie chemii masz załatwione.**

Przyłączasz się do stanowiska swojego obrońcy. Wnosisz o uniewinnienie.

Jesteś świadkiem w postępowaniu dotyczącym fałszerstwa dokumentu polegającego na dodaniu do dziennika elektronicznego dwóch ocen „bardzo dobrych” z przedmiotu chemia.

Oskarżony to Twój były uczeń. Uczyłeś go chemii. To ty zacząłeś dyskusję wokół ocen oskarżonego.

Kamila uczyłeś 4 lata. Nie był dobry z chemii. Miał głównie oceny niedostateczne i dopuszczające. W klasie maturalnej zaowocowało to zagrożeniem niedopuszczenia do matury. Jednak, jak przyszło do wystawiania ocen to się zdziwiłeś.

Okazało się, że Kamil powinien mieć ocenę dopuszczającą. Zacząłeś się zastanawiać skąd u niego dwie piątki. Wydawało się to podejrzane. Pytałeś go o te oceny. Mówił, że to za pracę domową, jakieś projekty. Uczniowie robili projekty w domu, ale nie pamiętasz, żeby on swój oddał i żeby dostał z tego tytułu pozytywne oceny.

Wydało ci się to podejrzane. Po rozmowie z dyrektorem uznaliście, że trzeba zawiadomić prokuraturę o możliwym fałszerstwie.

Możesz zostać zapytany o to, kto skorzystał na dopisaniu ocen.
Odpowiedz tak, jak ci się wydaje.

Możesz zostać zapytany o to, czy były inne przypadki ocen, których nie kojarzyłeś. **Były. Wymyśl powód dlaczego cię nie martwiły.**

Możesz także spodziewać się pytania dotyczącego twojej pamięci. **Odpowiedz na nie zwracając uwagę na swój wiek. Czasami zapominasz niektórych rzeczy. Nie oznacza to jednak, że masz zwiady.**

Jeśli zostaniesz zapytany o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Jesteś świadkiem w postępowaniu dotyczącym fałszerstwa dokumentu polegającego na dodaniu do dziennika elektronicznego dwóch ocen „bardzo dobrych” z przedmiotu chemia.

Chodziłeś do klasy z oskarżonym. Znaście się długo. Kamil narzekał na swoje stopnie z chemii. Martwił się, że nie dostanie dopuszczenia do matury. Kilukrotnie rozmawialiście na ten temat. Była mowa, że musi mieć lepsze oceny. Mówiłeś, żeby porozmawiał z nauczycielką chemii, p. Czyżewską. Odparł, że to bez sensu. Profesor się na niego wzięła. Nic się nie da zrobić. Po chwili dodał, że jest jeden sposób, aby obejść problem profesora. Wspomniał, że wcale nie potrzebuje profesora, żeby mieć lepsze oceny. Nie napomknął jednak o szczegółach.

Jeśli zostaniesz zapytany o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Jesteś świadkiem w postępowaniu dotyczącym fałszerstwa dokumentu polegającego na dodaniu do dziennika elektronicznego dwóch ocen „bardzo dobrych” z przedmiotu chemia.

Jesteś woźną w szkole. Dyrektor pytał Cię, czy widziałaś coś podejrzanego w okolicach 8 marca w sali prof. Czyżewskiej. Chodziło chyba o te dopisywane oceny. Po zastanowieniu wydaje ci się, że była taka jedna sytuacja, że weszłaś do sali i był tam chłopak, stał przy komputerze. Na twój widok strasznie się zmieszał. Przeprosił i zaraz wyszedł.

Możesz zostać zapytany, kiedy to było. **Odpowiedz, że zaraz po tym jak zostałaś/zostałeś przyjęta do pracy. Może 2-3 dni później. Pracujesz od 6 marca 2021 r.**

Możesz zostać zapytany/zapytana o to, czy rozpoznajesz tego chłopca na sali sądowej, czy to ta sama osoba co oskarżony. **Powinnaś wskazać, że wydaje ci się, że to on, podobny jest. Na jakieś 99% to on. Opisz dlaczego tak uważasz, a także dlaczego nie jesteś na 100% pewna.**

Jeśli zostaniesz zapytany o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Jesteś biegłym sądowym. Na potrzeby tego postępowania sporządziłeś opinię z zakresu informatyki, a konkretnie programowania. Badałeś program na którym oparty jest dziennik elektroniczny. Miałeś za zadanie sprawdzić, kiedy doszło do wpisu, a także kto go dokonał. Z twoich analiz wynika, że wpis został dokonany 8 marca z komputera w klasie pana Włodzimierza Czyżewskiego, około 11.50. Nie wykryłeś śladów włamania do systemu. Wpisu musiała dokonać więc osoba uprawniona albo dysponująca hasłem.

Możesz zostać zapytany o to, czy takie hasło trudno jest złamać. **Twoim zdaniem niekoniecznie trzeba je łamać. Powszechną praktyką jest używanie do wszystkich kont tego samego hasła. Jeden wyciek takiego hasła pozwala na odblokowanie pozostałych serwisów, w których mamy konta. Możliwe jest także, że osoba uprawniona miała to hasło zapisane gdzieś na karteczce obok komputera. Możliwe jest również, że posługiwała się jakimś nieskomplikowanym hasłem np. hasło1. To się zdarza, w szczególności osobom mniej zaznajomionym z bezpieczeństwem w sieci.**

Jeśli zostaniesz zapytany o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Jesteś świadkiem w postępowaniu dotyczącym fałszerstwa dokumentu polegającego na dodaniu do dziennika elektronicznego dwóch ocen „bardzo dobrych” z przedmiotu chemia.

Chodziłeś do klasy z oskarżonym. Znaście się długo. Kamil narzekał na swoje stopnie z chemii. Nie pamiętasz do końca jak to było z tymi ocenami.

Miałaś zrobić jakiś projekt z oskarżonym. Chodziło o przygotowanie eksperymentu na lekcje. Kilukrotnie prosiłaś go o to, żebyście usiedli i przygotowali go razem. W końcu to ty zrobiłaś całą pracę. Na lekcji Kamil udawał, że przygotował go razem z tobą, ale w ogóle się do tego nie przyłożył.

Nic nie zrobił, to był kolejny raz, gdy chciał się prześlizgnąć na twojej pracy. Miałaś już tego dość. Na lekcji pani od chemii mówiła wam, że bardzo dobrze to wypadło. Po lekcji powiedziała jej jednak jak to było. Obiecała, że tego tak nie zostawi. Nie wiesz, jak to się skończyło z tymi ocenami za tą pracę.

Jeśli zostaniesz zapytana o jakieś szczegóły, których nie znasz, możesz je wymyśleć lub powiedzieć, że ich nie pamiętasz.

Jesteś protokolantem sądowym. **Twoim zadaniem będzie wywołanie sprawy, a więc powiedzenie głośno „będzie rozpoznana sprawa oskarżonego Kamila Nowaczyka (Kamili Nowaczyk)”**. Rolą protokolanta jest także zapraszanie świadków na salę oraz prowadzenie protokołu. Z uwagi jednak na czas trwania zajęć rozprawa w tej sprawie nie będzie jednak protokołowana, co nie zmienia faktu, że możesz udawać protokołowanie.

ZAŁĄCZNIK**#4****WYROK SKAZUJĄCY**

Sygn. akt II K 385/21

dnia

**WYROK
w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej****Sąd Rejonowy w Piasecznie**

Przewodniczący: SSR Joanna Trzepiatowska / Marcel Trzepiatowski

Ławnicy: Tomasz Przezorny / Paulina Przezorna
Joanna Łakoma / Józef Łakomy

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Tomasz Namysłowski / Agata Namysłowska

Przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Piasecznie Andrzeja Błachnio / Marty Błachnio

Po rozpoznaniu w dniu 4 września 2023 r. sprawy Kamila Nowaczyka / oskarżonej Kamili Nowaczyk urodzonego / urodzonej dnia 21 lipca 2003 r. w Warszawie, syna / córkę Jana i Zofii z d. Stępień

oskarżonego o to, że:

w dniu 8 marca 2021 roku, około godziny 11.50 w Piasecznie, w budynku szkoły średniej, sfałszował dziennik elektroniczny prowadzony dla klasy IIb dla przedmiotu chemia poprzez dopisanie dwóch ocen „bardzo dobrych” obok swojego nazwiska, tj. o przestępstwo z art. 270 § 1 Kodeksu karnego.

orzeka

- Oskarżonego uznaje za winnego zarzucanego mu czynu, opisanego wyżej, tj. przestępstwa z art. 270 § 1 k.k. i za ten występki na podstawie art. 270 § 1 k.k. wymierza mu karę 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności.
- Na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. i art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (tekst jedn. Dz. U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 z późn. zm.) zwalnia oskarżonego od zapłaty Skarbowi Państwa kosztów sądowych i nie wymierza mu opłaty.

SSR Joanna Trzepiatowska / Marcel Trzepiatowski

UZASADNIENIE

Okoliczności za skazaniem	Okoliczności za uniewinnieniem
Widziany w klasie w terminie zbliżonym do tego w zarzucie	Nikt nie widział dopisania ocen
Zmieszała się na widok woźnej	Inne osoby również miały dopisane oceny
Przyznała się, że planowała dopisanie oceny	Świadek Czyżewska miała niechętny stosunek dla oskarżonego. Mogło to zaowocować wysunięciem względem niego oskarżenia
Miała motyw, bała się, że nie dopuszczą go do matury.	Sam motyw do działania zbyt mało, aby przypisać winę
Świadek Czyżewska nie pamięta, że wpisywała te konkretne oceny	Proces karny wymaga udowodnienia ponad wszelką wątpliwość

WYROK SKAZUJĄCY

Okoliczności za skazaniem	Okoliczności za uniewinnieniem
Z zeznań świadka Marciniak wynika, że nie zasłużył na oceny. Prawdopodobnie ich nie dostał.	Grupa, w której był otrzymała pozytywną ocenę za projekt.
Oskarżony zerował na pracy innych i chodził na skróty.	
To on skorzystał na wpisaniu	

ZAŁĄCZNIK

#5

WYROK UNIEWINIAJĄCY

Sygn. akt II K 385/21

dnia

WYROK w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Sąd Rejonowy w Piasecznie

Przewodniczący: SSR Joanna Trzepiatowska / Marcel Trzepiatowski

Ławnicy: Tomasz Przezorny / Paulina Przezorna
Joanna Łakoma / Józef Łakomy

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Tomasz Namysłowski / Agata Namysłowska

Przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Piasecznie Andrzeja Błachnio / Marty Błachnio

Po rozpoznaniu w dniu 4 września 2023 r. sprawy Kamila Nowaczyka / oskarżonej Kamili Nowaczyk urodzonego / urodzonej dnia 21 lipca 2003 r. w Warszawie, syna / córkę Jana i Zofii z d. Stępień

oskarżonego o to, że:

w dniu 8 marca 2021 roku, około godziny 11.50 w Piasecznie, w budynku szkoły średniej, sfałszował dziennik elektroniczny prowadzony dla klasy IIb dla przedmiotu chemia poprzez dopisanie dwóch ocen „bardzo dobrych” obok swojego nazwiska, tj. o przestępstwo z art. 270 § 1 Kodeksu karnego.

orzeka

1. Uniewinnia oskarżonego od zarzucanego mu czynu;
2. Kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

SSR Joanna Trzepiatowska / Marcel Trzepiatowski

UZASADNIENIE

Okoliczności za skazaniem	Okoliczności za uniewinnieniem
Widziany w klasie w terminie zbliżonym do tego w zarzucie	Nikt nie widział dopisania ocen
Zmieszał się na widok woźnej	Inne osoby również miały dopisane oceny
Przyznał się, że planował dopisanie oceny	Świadek Czyżewska miała niechętny stosunek dla oskarżonego. Mogło to zaowocować wysunięciem względem niego oskarżenia
Miał motyw, bał się, że nie dopuszczą go do matury.	Sam motyw do działania zbyt mało, aby przypisać winę
Świadek Czyżewska nie pamięta, że wpisywała te konkretne oceny	Proces karny wymaga udowodnienia ponad wszelką wątpliwość
Z zeznań świadka Marciniak wynika, że nie zasłużył na oceny. Prawdopodobnie ich nie dostał.	Grupa, w której był otrzymała pozytywną ocenę za projekt.
Oskarżony zerował na pracy innych i chodził na skróty.	
To on skorzystał na wpisaniu	

ZAŁĄCZNIK

#6

AKT OSKARŻENIA

Sygn. akt 1 Ds. 755/21

Piaseczno, dnia 14.07.2023 r.

Akt Oskarżenia
przeciwko Kamilowi Nowaczykowi / Kamili Nowaczyk
o czyn z art. 270 § 1 k.k.

Oskarżam

Kamila Nowaczyk (Kamile Nowaczyk), syna (?), urodzonego w 2000 r. w (?), zamieszkałego (?), obywatela (?), o wykształceniu (?), bez zawodu (?), kawalera (?), bezdzietnego (?), niemającego nikogo na utrzymaniu (?), bez majątku (?), pozostającego na utrzymaniu rodziców (?)

o to, że:

w dniu 8 marca 2021 roku, około godziny 11.50 w Piasecznie, w budynku szkoły średniej, sfałszował dziennik elektroniczny prowadzony dla klasy IIb dla przedmiotu chemia poprzez dopisanie dwóch ocen „bardzo dobrych” obok swojego nazwiska, tj. o czyn z art. 270 § 1 Kodeksu karnego.

Na zasadzie art. 24 § 1 pkt 1 k.p.k. i art. 31 § 1 k.p.k. sprawa podlega rozpoznaniu przez Sąd Rejonowy w Piasecznie.

(?) – ustal wspólnie z oskarżonym przed rozprawą jego dane osobowe

ZAKAZ DYSKRYMINACJI

Scenariusz lekcji o zakazie dyskryminacji

Autorka: **Małgorzata Szuleka**

Film:
„Czarna Owca” reż. Ed Perkins, 27'

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → pojęcie zasady równego traktowania → różnica między pojęciami: zakaz dyskryminacji, równe traktowanie, stereotypy → informacje na temat reagowania na poszczególne przypadki naruszenia zakazu dyskryminacji 	<ul style="list-style-type: none"> → praca w grupach → krytyczna analiza tekstu → identyfikacja przypadków naruszenia zakazu dyskryminacji → krytyczna refleksja nad konsekwencjami naruszenia zakazu dyskryminacji

FILM

OPIS

Kiedy w okolicy dochodzi do zabójstwa czarnoskórego chłopca, rodzina Walkerów wyprowadza się z Londynu szukając azylu na przedmieściach. Tyle, że przeprowadzka nie przynosi spodziewanych rezultatów. Nastoletni Cornelius w nowym miejscu zamieszkania również doświadcza przemocy – tym razem motywowanej rasowo. Żeby przerwać chłopiec postanawia zaprzyjaźnić się ze swoimi nastoletnimi prześladowcami. Chce stać się jednym z nich. „Czarna owca” zaciera granice między dokumentem a fikcją i porusza uniwersalne problemy tożsamości, dojrzewania i nietolerancji. Film nominowany do Oscara.

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- przemoc
- dyskryminacja
- mowa nienawiści

PRZEBIEG LEKCJI

RÓWNE TRAKTOWANIE. NIEDYSKRYMINACJA [90 minut]

Ćwiczenie #1 → **SIATKA POJĘCIOWA**
Czas trwania: 20 minut

Przed rozpoczęciem zajęć nauczyciel powinien przedstawić temat zajęć i uprzedzić uczniów, że w ich trakcie będą wskazywane przypadki dyskryminacji, które mogą być dla nich trudne.

Nauczyciel dzieli uczestników zajęć na cztery grupy. Każda z grup otrzymuje jeden z kazusów wskazanych w załączniku #1. Przez 5 minut uczniowie analizują sytuację, a następnie przedstawiają ją reszcie uczestników.

Na podstawie wyników pracy w grupach nauczyciel prowadzi z uczniami rozmowę, której celem jest ustalenie różnicy pomiędzy pojęciami dyskryminacji bezpośredniej, dyskryminacji pośredniej, stereotypu, mowy nienawiści. Omawiając przypadek dyskryminacji powinien zwrócić uczniom uwagę także na zjawisko dyskryminacji pozytywnej. Nauczyciel może przy tym kierować się wskazówkami opisanymi w słowniczku stanowiącym załącznik #1. W trakcie dyskusji nauczyciel przedstawia w miarę możliwości sposoby reagowania na każde z tych zachowań.

Ćwiczenie #2 → **NAZWIJ TO ZJAWISKO**

Czas trwania: 15 minut

Nauczyciel odczytuje przykłady zachowań ujętych w poniższej tabeli, uczniowie decydują, czy opisane zjawisko stanowi przykład zróżnicowania ze względu na racjonalną i uzasadnioną przyczynę, dyskryminacji bezpośredniej, dyskryminacji pośredniej, dyskryminacji pozytywnej, stereotypów, mowy nienawiści. Po prawej stronie znajdują się sugerowane odpowiedzi.

Osoby powyżej 80 roku życia nie mogą głosować w wyborach.	Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na wiek.
Osoby poniżej 18 roku życia nie mogą głosować w wyborach.	Zróżnicowane traktowanie ze względu na obiektywnie uzasadnioną i racjonalną przyczynę, powiązaną z niedostatecznym rozwojem psychospołecznym młodych ludzi. W przestrzeni publicznej pojawiają się jednak pomysły obniżenia granicy wieku uprawniającego do głosowania do 16 lat.
Przedsiębiorca prowadzący restaurację wprowadził zakaz wstępu do środka restauracji z psami (w tym psami przewodnikami dla osób z dysfunkcją wzroku)	Dyskryminacja bezpośrednia osób z niepełnosprawnością wzroku. Zakaz wstępu psów (z pominięciem psów asystujących) mógłby być mieć charakter uzasadniony (np. względami sanitarnymi albo komfortem innych klientów).
Polityk ogłasza, że państwo będzie wspierać jedynie tradycyjne rodziny, w których mężczyźni zarabiają pieniądze, a kobiety opiekują się domem.	Dyskryminacja pośrednia ze względu na płeć. Taka forma polityki osłabia oddziaływanie państwa na rodziny cechujące się nietradycyjnym modelem rodziny, a więc te, w których np. wyłącznie kobiety pracują.
Profesjonalny klub piłkarski zaprasza na treningi jedynie zawodników powyżej 180 cm wzrostu.	Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na wzrost.
Media podają informację o tożsamości narodowej albo religijnej sprawcy przestępstwa.	Budowanie stereotypowego postrzegania grupy osób.

Osoby z poważną dysfunkcją wzroku nie mogą otrzymać uprawnień do prowadzenia pojazdów.	Zróznicowane traktowanie ze względu na obiektywnie uzasadnioną i racjonalną przyczynę.
Uczelnia wyższa przyznaje w rekrutacji dodatkowe punkty osobom, które pochodzą z małych miejscowości.	Pozytywna dyskryminacja. Działanie nastawione na wyrównanie szans edukacyjnych osób pochodzących z małych miejscowości.
Kobieta karmiąca w restauracji zostaje poproszona przez obsługę o przeniesienie się w inne miejsce, położone tuż przy toalecie	Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na bycie matką karmiącą.
Komitety wyborcze muszą wskazać na listach kandydatów do Sejmu 50% kobiet.	Pozytywna dyskryminacja. Działanie ukierunkowane na zachęcenie kobiet do częstszego angażowania się w sferę publiczną.
Szkoła prywatna finansowana z pieniędzy publicznych przyjmuje tylko uczniów określonego wyznania.	Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na wyznanie. Szkoły finansowane z pieniędzy publicznych nie mogą wprowadzać kryteriów wyznaniowych rekrutujących kandydatów.
Pary jedнопłciowe nie mają możliwości zawarcia związku partnerskiego gwarantującego im te same prawa co osobom żyjącym w małżeństwie.	Dyskryminacja bezpośrednia ze względu na orientację seksualną. W wyroku M.L. p. Polsce, Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał taki stan rzeczy za naruszenie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.
Pracownik powracający z urlopu wychowawczego zostaje przeniesiony do pokoju znajdującego się w piwnicy.	Działanie może być uznane za przejaw dyskryminacji bezpośrednia z uwagi na korzystanie z uprawnień pracowniczych. Zależy może zostać uznana za mobbing.
Przyjęte normy dla budynków użyteczności publicznej nakazują stosowanie schodów każdorazowo, gdy różnica poziomów gruntu oraz powierzchni budynku przekracza 30 cm.	Dyskryminacja pośrednia osób z niepełnosprawnościami. Działanie takie utrudnia lub uniemożliwia części z nich efektywne korzystanie z budynków użyteczności publicznej.
Sąd ogłaszając wyrok rozwodowy, wskazuje, że dzieci zrodzone z małżeństwa powinny zostać przy matce, ponieważ powszechnie wiadomo, że dzieci zawsze lepiej czują się przy matce	Dyskryminacja bezpośrednia z uwagi na płeć.
Gazeta dołącza do swoich wydań naklejki mówiące „Strefa wolna od muzułmanów”	Jest to forma mowy nienawiści, ukierunkowana na wzbudzenie negatywnych, stereotypowych nastrojów względem jakiejś grupy osób.
Korporacja, w której kadrę zarządzającą stanowią mężczyźni, wprowadza program mentoringowy dla najzdolniejszych pracowniczek.	Dyskryminacja pozytywna ukierunkowana na wyrównanie szans kobiet.
Policjanci kontrolują w parkach tylko osoby młodo wyglądające.	Dyskryminacja bez pośrednia ze względu na wiek powiązana ze stereotypowym postrzeganiem osób młodych, jako bardziej skorych do popełniania przestępstw.

FILM**„CZARNA OWCA”**
[27 minut]

Link do formularza:
<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>
(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Ćwiczenie #3 → EFEKTY DYSKRYMINACJI**Czas trwania:** 45 minut**Przygotowanie:** rzutnik oraz komputer

OSTRZEŻENIE: W filmie występują sceny przemocy. Uczniowie powinni mieć możliwość przerwania seansu w każdej chwili.

Nauczyciel prosi uczniów, by ci oglądając film spróbowali zastanowić się nad odpowiedziami na pytania (5 minut):

- czy w tym filmie znajdują przykłady dyskryminacji? Jeśli tak, to jakie?
- jakie czynniki mogły wpłynąć na to, że bohater filmu doświadczał dyskryminacji?
- jakie emocje towarzyszył bohaterowi tego filmu?
- jakie działania powinni podjąć dorośli, by zapobiec sytuacjom przedstawionym w filmie?

Po obejrzeniu filmu uczniowie wspólnie wymieniają się poglądami na temat filmu i swoich odczuć. Nauczyciel wspólnie podsumowuje z nimi zajęcia, pytając o to:

- co uczniowie i uczennice wynieśli z zajęć?
- czy chcieliby porozmawiać na kolejnych zajęciach o którymś z poruszonych tematów?

**PRZYPADKI
DYSKRYMINACJI****PRZYPADEK #1**

W liceum ogólnokształcącym w mieście G. uczniowie i dyrekcja szkoły przyjęli statut szkoły. Zgodnie z artykułem 12 statutu „Każdy uczeń i każda uczennica mają prawo do udziału w zajęciach pozalekcyjnych organizowanych na terenie szkoły”.

Tydzień później nauczyciel techniki organizuje dodatkowe zajęcia, na których uczy obsługi piły tarczowej i lutownicy. Jednocześnie nauczyciel poinformował uczennice, które zapisały się na zajęcia, że „dziewczynom nie są potrzebne takie zajęcia, są dla nich niebezpieczne i mogą wziąć udział w lekcjach gotowania” oraz że nie życzy sobie ich udziału w zajęciach.

Czy nauczyciel miał prawo odmówić dziewczynom udziału w tych zajęciach? Czy widzisz jakieś problemy, które zaistniały w tej sytuacji? Co możesz zrobić, żeby rozwiązać ten problem?

PRZYPADEK #2

W liceum ogólnokształcącym w mieście G. uczniowie i dyrekcja szkoły przyjęli statut szkoły. Zgodnie z artykułem 12 statutu „Każdy uczeń i każda uczennica mają prawo do udziału w zajęciach pozalekcyjnych organizowanych na terenie szkoły”.

W szkole uczy się pięcioro osób z niepełnosprawnością ruchową (dwie z tych osób poruszają się na wózkach, a kolejne trzy nie mogą samodzielnie wchodzić po schodach).

Jedna z nauczycielek przygotowała zajęcia kółka teatralnego, które cieszyły się ogromnym zainteresowaniem wśród uczniów. Zajęcia odbywają się na czwartym piętrze szkoły, na które nie dojeżdża winda, a uczniowie z niepełnosprawnością ruchową nie mogą na nie dotrzeć. Gdy uczniowie prosili o przeniesienie zajęć do sali na parterze, zostali poinformowani „że mogą wziąć udział w tych zajęciach zdalnie”.

Czy nauczycielka miała prawo do takiej decyzji? Czy widzisz jakieś problemy, które zaistniały w tej sytuacji? Co możesz zrobić, żeby rozwiązać ten problem?

PRZYPADEK #3

Karolina robiła zakupy w sklepie z kosmetykami. Tego dnia Karolina miała na sobie przetarte na kolanach dżinsy, czarną bluzę kapturem i duży plecak. Karolina dość długo przyglądała się perfumom, ale w końcu doszła do wniosku, że niczego nie kupi. Gdy kierowała się do wyjścia jedna z osób pracujących w sklepie zatrzymała Karolinę i poprosiła ją na zaplecze. Tam z kolei kazała Karolinie wyjąć wszystkie przedmioty z kieszeni i przeszukała

**PRZYPADKI
DYSKRYMINACJI**

jej plecak. Na pytanie Karoliny, na jakiej podstawie jej rzeczy są przeszukiwane usłyszała „takie dziewczyny jak ty, które tu się kręcą, niczego nie kupują i łążą z wielkimi plecakami na pewno coś kradną”.

Czy obsługa miała prawo do takiego zachowania? Czy widzisz jakieś problemy, które zaistniały w tej sytuacji? Co możesz zrobić, żeby rozwiązać ten problem?

PRZYPADEK #4

Do klasy IIIB w liceum dołączyła Ewelina. Ewelina jest praktykującą muzulmanką i nosi hidżab (chustę nakrywającą głowę). Przed pierwszymi zajęciami z wf do Eweliny dołączyła grupa uczniów, która opowiadała jej o nowej szkole. Po chwili obok grupy przechodził nauczyciel wf, który spojrzał na Ewelinę i zwrócił się do pozostałych uczniów „tej to chyba będzie gorąco w tej chuście, jak będzie ćwiczyć, co nie? Weź to zdejmij, co to ma być, jakiś arabski najazd?”.

Czy nauczyciel miał prawo do takich stwierdzeń? Czy widzisz jakieś problemy, które zaistniały w tej sytuacji? Co możesz zrobić, żeby rozwiązać ten problem?

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Dyskryminacja – dyskryminacją określamy traktowanie danych osób gorzej niż innych pomimo tego, że pozostają w tej samej sytuacji. Najczęściej mówimy o dyskryminacji ze względu na: narodowość, rasę, pochodzenie etniczne, światopogląd, płeć, wiek, wyznanie czy orientację seksualną. Dyskryminacja może przejawiać się w sposób jawny (dyskryminacja bezpośrednia), gdy lub pozornie neutralny (dyskryminacja pośrednia). Aby nie doszło do dyskryminacyjnego traktowania, różnicowanie osób musi być uzasadniona obiektywnymi czynnikami.

W polskim prawie zakaz dyskryminacji ma wiele form. Przede wszystkim Konstytucja RP w artykule 32 stanowi, że „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”. Naruszenie zakazu dyskryminacji oznacza, że osoba dotknięta dyskryminacją może dochodzić swoich praw w postępowaniu cywilnym przed sądem.

Dyskryminacja bezpośrednia – rodzaj dyskryminacji, w której osoba traktowana jest mniej przychylnie, niż traktuje lub traktowałoby się inną osobę o takich samych cechach.

Dyskryminacja pośrednia – to sytuacja, w której na skutek pozornie neutralnego kryterium lub podjętego działania występują lub mogą wystąpić niekorzystne sytuacje dotyczące członków danej grupy społecznej.

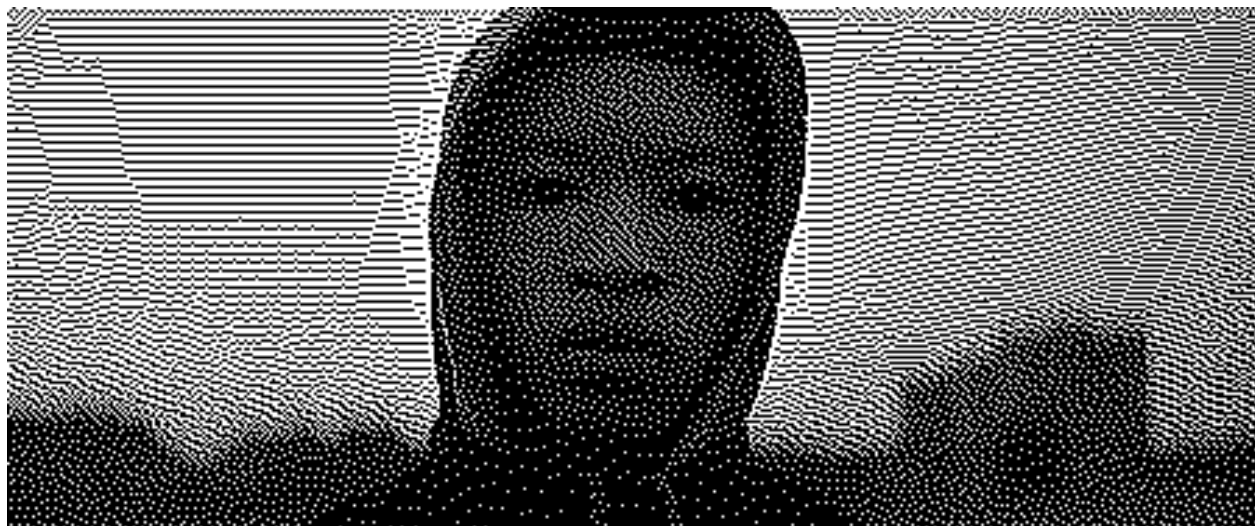
Dyskryminacja pozytywna – stanowi rozwiązanie polegające na utrzymywaniu czasowych lub stałych rozwiązań i środków prawnych mających na celu wyrównanie szans osób i grup dyskryminowanych. Rozwiązanie to bywa krytykowane m.in. ze względu na faktyczne dyskryminowanie określonej grupy osób, która zostaje uznana za dostatecznie reprezentowaną.

Mobbing – oznacza działania lub zachowania dotyczące pracownika lub skierowane przeciwko pracownikowi, polegające na uporczywym i długotrwałym nękanii lub zastraszaniu pracownika, wywołujące u niego zaniżoną ocenę przydatności zawodowej, powodujące lub mające na celu poniżenie lub ośmieszenie pracownika, izolowanie go lub wyeliminowanie z zespołu współpracowników.

Stereotyp – schemat poznawczy, nadmierne uogólnienie, które polega na traktowaniu wszystkich członków danej grupy w ten sam sposób niezależnie od ich cech indywidualnych. Najczęściej stereotypy oparte są na fałszywej wiedzy o świecie. Stereotypy mogą być negatywne, neutralne lub pozytywne, chociaż najczęściej spotyka się wyobrażenia negatywne.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Mowa nienawiści – jest zjawiskiem, które polega na używaniu języka w celu rozbudzenia, rozpowszechniania czy usprawiedliwiania nienawiści i dyskryminacji, jak również przemocy wobec konkretnych osób lub grup osób. W polskim prawie mowa nienawiści ze względu na pochodzenie etniczne, rasowe, narodowościowe czy wyznanie lub brak wyznania religijnego jest karana.

Kadr z filmu „Czarna Owca” reż. Ed Perkins

ZAŁĄCZNIK

#3

MATERIAŁY DODATKOWE

- [Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Czym jest dyskryminacja: https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/czym-jest-dyskryminacja](https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/czym-jest-dyskryminacja)
- [Dyskryminacja pośrednia w polskim systemie prawnym. Materiały edukacyjne](#)

PRAWO DO PRYWATNOŚCI

Scenariusz lekcji o inwigilacji ze strony służb państwowych jako zagrożeniu dla prywatności

Autorka: **Maciej Kalisz**

Film:

„Pegasus. Szpieg w moim telefonie (cz. 1)”
(fragmenty), reż. A. Poiret, A. Bouvart, 28’

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Ogólne ramy prawne regulujące stosowanie kontroli operacyjnej (inwigilacji) w Polsce ➔ Kolizja wartości: prawa do prywatności i prawa do bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Dostrzeganie naruszeń praw człowieka w sytuacji kolizji dóbr ➔ Identyfikacja grup wrażliwych, które są szczególnie narażone na inwigilację ➔ Zrozumienie sytuacji jednostki poddanej inwigilacji, w tym ograniczonych środków prawnych jej przysługujących

FILM

OPIS

W lipcu 2021 roku wybuchł skandal w związku z izraelskim oprogramowaniem inwigilacyjnym Pegasus. Dzięki bezprecedensowemu wyciekowi danych międzynarodowe śledztwo prowadzone przez Forbidden Stories ujawniło istnienie ponad 50 000 potencjalnych ofiar Pegasus – wyrafinowanego narzędzia szpiegowskiego sprzedawanego przez izraelską firmę NSO Group. Wśród ofiar byli dziennikarze, obrońcy praw człowieka, prawnicy, politycy, naukowcy, biznesmeni, a nawet członkowie rodzin królewskich i głowy państw, w tym zarówno żona, jak i narzeczona saudyjskiego dysydenta Jamala Khashoggiego. Przedstawiciele Pegasus Project, przeprowadzając wywiady z różnymi osobami związanymi ze sprawą, odtwarzają krok po kroku miesiące prowadzące do ujawnienia wyników śledztwa i wskazują na autorytarne działania państw, a także naruszenia prywatności obywateli i ich skutki. Oprogramowanie szpiegowskie wykorzystywane jest między innymi do walki z opozycją, odkrywania źródeł dziennikarskich i poznawania planów aktywistów. Czy dzisiaj nikt nie może czuć się bezpieczny korzystając ze smartfona? W Polsce ujawniono nazwiska osób, co do których jest pewność, że zainstalowano im szpiegowskie oprogramowanie. – To część szerszej zakrojonych działań, mających na celu zniesienie wszelkich systemów równowagi i kontroli oraz demokratycznej odpowiedzialności – mówił przedstawiciel komisji specjalnej Parlamentu Europejskiego Jeroen Lenaers.

[źródło: tvn24.pl]

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- kolizja prawa do prywatności i prawa do bezpieczeństwa
- historia dziennikarskiego śledztwa w sprawie użycia narzędzia Pegasus
- inwigilacja osób za pomocą zaawansowanych technologii
- wpływ stosowania inwigilacji na grupy wrażliwe – dziennikarzy, prawników, polityków opozycji, aktywistów organizacji społecznych
- brak kontroli nad stosowaniem przez rządy państw nowoczesnych metod inwigilacji i możliwe nadużycia w tej sferze

PRZEBIEG LEKCJI

PRZED FILMEM [ok. 45 minut]

Wprowadzenie do tematu:

- wprowadzenie pojęć: inwigilacja / kontrola operacyjna / czynności operacyjno-rozpoznawcze;
- zwrócenie uwagi na prawo do prywatności jako podstawowe prawo człowieka i jego źródła: art. 47 Konstytucji (Każdy ma prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym), art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji. 2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób).

Ćwiczenie #1 → 3 POWODY ZA I PRZECIW INWIGILACJI

Czas trwania: 15 minut

Przygotowanie: tablica, marker

Uczniowie dzielą się na grupy (w zależności od liczby uczniów 2-4 osobowe). Zadaniem każdej grupy jest identyfikacja co najmniej trzech konkretnych powodów (lub bardziej ogólnie ujętych wartości), dla których – odpowiednio – w państwie demokratycznym służby powinny albo nie powinny dysponować uprawnieniami do inwigilacji obywateli (jedna grupa wskazuje 3 powody za, inna 3 powody przeciw). Na koniec wybrany lider grupy lub jej poszczególni członkowie wymieniają na głos te powody. Nauczyciel wypisuje wymienione przez uczniów przykłady na tablicy, po dwóch przeciwstawnych stronach hasła „Inwigilacja”. Przykładowe argumenty – za: bezpieczeństwo publiczne, walka z przestępczością, zwalczanie terroryzmu; przeciw: zagrożenie dla prywatności,

masowość pozyskiwania danych przez służby, brak rzeczywistej kontroli nad zasadnością stosowania inwigilacji, pokusa nadużyć ze strony władzy politycznej.

Ćwiczenie #2 → QUIZ O INWIGILACJI W POLSCE

Czas trwania: 30 minut

Przygotowanie: pytania do quizu [[załącznik #1](#)] w formie prezentacji PowerPoint (jedno pytanie – jeden slajd), tablica, rzutnik; pytania mogą być wydrukowane, niemniej sugerowana jest prezentacja, ponieważ sposób sformułowania niektórych pytań może sugerować odpowiedzi w innych, nagroda dla zwycięzców quizu

Celem ćwiczenia jest zaznajomienie uczniów z wybranymi aspektami obowiązującego w Polsce prawa w zakresie stosowania kontroli operacyjnej (inwigilacji). Ma ono również wprowadzić uczestników lekcji w tematykę filmu i przygotować do dyskusji o nim. Uczestnicy quizu głosują w wybrany przez siebie sposób: w grupach uformowanych na potrzeby ćwiczenia #1 (odpowiedzi udziela lider po konsultacji z grupą lub poszczególni członkowie grupy w systemie rotacyjnym), całą klasą przez podniesienie ręki lub w formule „kto pierwszy, ten lepszy”. Po każdym pytaniu osoba prowadząca lekcję podaje, która odpowiedź była prawidłowa i wyjaśnia, dlaczego (według przygotowanych instrukcji).

FILM

„PEGASUS. SZPIEG W MOIM TELEFONIE (CZ. 1)”

[ok. 28 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

Wybór fragmentów do odtworzenia

(ogółem 28 minut 23 sekundy):

- 🕒 00:00 – 07:03 – wstęp
- 🕒 13:25 – 25:17 – historia saudyjskiego publicyisty Jamala Khashoggiego*
- 🕒 25:18 – 34:45 – wątki meksykańskie*
- ⚠️ UWAGA: w zależności od pozostałego czasu osoba prowadząca lekcję może podjąć decyzję o rezygnacji z jednego z fragmentów – można je oglądać niezależnie.

Przed filmem warto przekazać uczniom ostrzeżenie o potencjalnie niekomfortowych treściach (tzw. trigger warning). W filmie pojawiają się wątki przemocy, m.in. brutalności ze strony służb państwowych i grup przestępczych. Jeśli w jakimkolwiek momencie któraś z osób uczestniczących w lekcji będzie czuć się niekomfortowo, woląaby opuścić salę i wrócić po filmie lub potrzebować będzie innego rodzaju możliwego do zapewnienia wsparcia lub innych udogodnień, osoba prowadząca lekcję powinna w miarę możliwości takie wsparcie zapewnić.

OSTRZEŻENIE: W filmie „Pegasus. Szpieg w moim telefonie (cz. 1)” pojawiają się sceny mogące wzbudzać poczucie dyskomfortu u odbiorców – dotyczące przemocy, m.in. brutalności ze strony służb państwowych i grup przestępczych. Jeśli w jakimkolwiek momencie którakolwiek z osób uczestniczących w lekcji poczuje się niekomfortowo, może opuścić salę lub zwrócić się po wsparcie, jakie tylko będzie potrzebne.

PO FILMIE
[ok. 17 minut]**Ćwiczenie #3 → DYSKUSJA O FILMIE**
Czas trwania: 17 minut

Po filmie osoba prowadząca lekcję zapewni uczniom platformę do przedstawienia swoich luźnych spostrzeżeń, opinii i komentarzy na temat obejrzanego dokumentu. Rolą nauczyciela nie jest narzucanie określonych kierunków dyskusji, lecz zagwarantowanie uczestnikom lekcji swobodnego wypowiedzenia się. Nauczyciel może – w dalszej części dyskusji – delikatnie naprowadzać uczniów na konkretne tematy poprzez zadawanie pytań, np.:

- Co szczególnie zwróciło ich uwagę w filmie?
- Co myślą o działaniach służb państwowych przedstawionych w filmie? Czy znajdują one uzasadnienie?
- Jeśli nie – jakie zagrożenia dla różnych grup (np. dziennikarzy, prawników, aktywistów) dostrzegają?
- Czy znają przypadki nieuprawnionej inwigilacji w polskich realiach?

QUIZ O INWIGILACJI

1. Kiedy dopuszczalna jest w Polsce kontrola operacyjna (inwigilacja)?

- a. tylko w trakcie toczącego się postępowania karnego
- b. tylko przed formalnym wszczęciem postępowania karnego
- c. zarówno przed formalnym wszczęciem postępowania karnego, jak i w jego toku**

Polskie prawo dopuszcza prowadzenie kontroli operacyjnej zarówno przed formalnym wszczęciem postępowania karnego w danej sprawie (tzw. kontrola przedprocesowa), jak i w jego toku. Oznacza to, że **osoby mogą być inwigilowane jeszcze zanim w danej sprawie zostanie zainicjowane postępowanie karne**. Możliwość stosowania kontroli przedprocesowej ma w praktyce zasadnicze znaczenie.

2. Kto może inwigilować osoby na terytorium Polski?

- a. tylko Policja
- b. Policja i inne służby**
- c. Agencja Wywiadu i Służba Wywiadu Wojskowego

W Polsce istnieje **10** służb uprawnionych do stosowania **tzw. czynności operacyjno-rozpoznawczych** podejmowanych w celu zapobieżenia, wykrycia, ustalenia sprawców, a także uzyskania i utrwalenia dowodów przestępstw. Są to: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Biuro Nadzoru Wewnętrznego MSWiA, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Inspektorat Wewnętrzny Służby Więziennej, Krajowa Administracja Skarbowa, Policja, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Ochrony Państwa, Straż Graniczna i Żandarmeria Wojskowa. Służby wywiadowcze (AW, SKW) nie są uprawnione do działania na terytorium Polski.

3. Które z działań nie byłoby dopuszczalne w ramach kontroli operacyjnej?

- a. nagranie obrazu i dźwięku z pomieszczenia w siedzibie prywatnej firmy
- b. instalacja w telefonie aktywisty oprogramowania umożliwiającego modyfikację zawartości tego urządzenia**
- c. uzyskanie dostępu do danych przechowywanych w wewnętrznym systemie informatycznym urzędu miasta

Kontrola operacyjna może polegać na uzyskiwaniu i utrwalaniu:

- **treści rozmów prowadzonych przy użyciu środków technicznych**, w tym za pomocą sieci telekomunikacyjnych;
- **obrazu lub dźwięku osób** z pomieszczeń, środków transportu lub miejsc innych niż miejsca publiczne;
- **treści korespondencji**, w tym korespondencji prowadzonej za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- **danych zawartych w informatycznych nośnikach danych**, telekomunikacyjnych urządzeniach końcowych, systemach informatycznych i teleinformatycznych.

Ponadto, może obejmować kontrolę **zawartości przesyłek**.

(Zob. art. 27 ustawy o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, art. 19 ustawy o Policji)

4. Jaki organ decyduje o zastosowaniu kontroli operacyjnej?

- a. prokurator właściwy ze względu na miejsce prowadzenia kontroli
- b. Komendant Główny Policji po uzyskaniu opinii Ministra Sprawiedliwości
- c. **sąd, po uzyskaniu wniosku poprzedzonego pisemną zgodą ze strony Prokuratora Generalnego**

Sąd, na pisemny wniosek szefa (komendanta) określonej służby uprawnionej do wykonywania kontroli operacyjnej, złożony po uzyskaniu **pisemnej zgody Prokuratora Generalnego** (co do zasady), może, w drodze postanowienia, zarządzić kontrolę operacyjną – gdy inne środki okazały się bezskuteczne albo będą nieprzydatne.

5. Jak wiele wniosków o zastosowanie kontroli operacyjnej jest w Polsce akceptowane przez sądy?

- a. połowa
- b. **niemal wszystkie**
- c. 68%

Sądy akceptują około **97–98%** wniosków uprawnionych służb o wyrażenie zgody na stosowanie kontroli operacyjnej.

6. W jakiej sytuacji możliwe jest stosowanie kontroli operacyjnej?

- a. zapobiegania i wykrywania każdego typu przestępstwa
- b. **zapobiegania i wykrywania typów przestępstw ściśle wskazanych w przepisach prawa**
- c. zapobiegania i wykrywania każdego przestępstwa, o ile narusza ono interesy ekonomiczne państwa

Stosowanie kontroli operacyjnej możliwe jest wyłącznie w odniesieniu do typów przestępstw ściśle wskazanych w przepisach prawa (**tzw. przestępstw katalogowych**) – ustawach regulujących funkcjonowanie poszczególnych służb. Np. w przypadku Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego są to m.in.: szpiegostwo, terroryzm, bezprawne ujawnienie lub wykorzystanie informacji niejawnych, korupcja osób pełniących funkcje publiczne, nielegalne wytwarzanie, posiadanie i obrót bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi oraz środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi w obrocie międzynarodowym.

7. Czy osoba, wobec której zastosowano kontrolę i utrwalanie rozmów telefonicznych, zostanie o tym poinformowana?

- a. tak, w każdym przypadku
- b. **tylko, jeśli zarządził ją sąd na wniosek prokuratora w trakcie toczącego się postępowania karnego**
- c. nie, pozostaje to zawsze niejawnym

W przypadku **tzw. podsłuchu procesowego**, tj. kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych stosowanej przez sąd na wniosek prokuratora po formalnym wszczęciu postępowania karnego, osobie, której dotyczy kontrola, **ogłasza się stosowne postanowienie**. Termin ogłoszenia może być odroczony z uwagi na dobro postępowania, np. do czasu ukończenia śledztwa w sprawie. Natomiast kontrola operacyjna wykonywana przez uprawnione do tego służby na wniosek ich szefa (komendanta) przed wszczęciem postępowania karnego prowadzona jest w sposób niejawni. W takim przypadku osoba, wobec której stosowany był np. podsłuch, nigdy nie dowie się o tym fakcie. Rozwiązanie to krytykowane jest przez organizacje pozarządowe, np. Panoptikon, które postulują, by wprowadzić do przepisów prawa obowiązek doręczenia osobie zainteresowanej stosownej informacji po zakończeniu kontroli (np. w ciągu 12 miesięcy, jak w Niemczech).

8. Czy osobie inwigilowanej przysługują środki ochrony prawnej?

- a. tak, można żądać kontroli przez sąd w każdym przypadku
- b. **tak, przysługuje zażalenie na postanowienie sądu o zastosowaniu kontroli i utrwalaniu rozmów telefonicznych, ale tylko wydane w trakcie toczącego się postępowania karnego**
- c. nie, takie środki nie przysługują w żadnym przypadku

W przypadku **tzw. podsłuchu procesowego** na postanowienie dotyczące kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych przysługuje **zażalenie**. Osoba, której dotyczy postanowienie, może w zażaleniu domagać się zbadania **zasadności oraz legalności kontroli i utrwalania rozmów telefonicznych**. Jeżeli natomiast kontrola operacyjna stosowana była przed wszczęciem postępowania karnego, np. przez Policję lub Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, środek taki nie przysługuje. W przypadku uzyskania wiedzy o inwigilacji osoba zainteresowana może jednak, w razie naruszenia jej praw, złożyć zawiadomienie do prokuratury o popełnieniu przestępstwa lub zdecydować się na wytoczenie postępowania cywilnego o ochronę dóbr osobistych przeciwko Skarbowi Państwa. Po wyczerpaniu krajowej drogi postępowania można też złożyć skargę w Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

9. Kto kontroluje w Polsce to w jaki sposób i względem kogo stosowana jest kontrola operacyjna?

- a. Sejm
- b. Rzecznik Praw Obywatelskich
- c. **Nikt**

W obowiązującym stanie prawnym brak jest instytucji, która nadzorowałaby w sposób stały sposób korzystania przez służby specjalne z kontroli operacyjnej. Za taką kontrolę nie sposób uznać sejmowej Komisji do spraw służb specjalnych. Odgrywa ona w stosunku do służb pewne funkcje kontrolne, nie ma jednak wglądu w szczegółowy sposób prowadzenia przez służby kontroli operacyjnej. Podobnego nadzoru nie wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich. W 2019 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wraz z grupą ekspertów zaproponował powołanie specjalnego niezależnego organu, który zajmowałby się nadzorem nad działalnością służb specjalnych i mógł rozpatrywać skargi indywidualne na działanie służb. Organ ten do dziś nie powstał.

10. Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego zarządził utrwalanie rozmów telefonicznych osób omawiających szczegóły planowanego zamachu terrorystycznego, który miał się odbyć w nadchodzących dniach. Zrobił to po uzyskaniu pisemnej zgody prokuratora generalnego, ale bez zgody sądu. Czy miał do tego prawo?

- a. nie, zgoda sądu jest bezwzględnie wymagana w każdym przypadku
- b. tak, pod warunkiem, że była to czynność niecierpiąca zwłoki ze względu na ryzyko utraty informacji o przestępstwie i zawiadomił o tym Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
- c. tak, pod warunkiem, że jednocześnie wystąpił z wnioskiem do sądu o wydanie postanowienia, a sąd wydał je w ciągu 5 dni**

W przypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli mogłoby to spowodować utratę informacji lub zatarcie albo zniszczenie dowodów przestępstwa, **Szef ABW może zarządzić, po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, kontrolę operacyjną, zwracając się jednocześnie do sądu z wnioskiem o wydanie postanowienia w tej sprawie.** W razie nieudzielenia przez sąd zgody w terminie 5 dni od dnia zarządzenia kontroli operacyjnej Szef ABW wstrzymuje kontrolę operacyjną oraz poleca protokolarne, komisyjne zniszczenie materiałów zgromadzonych podczas jej stosowania. Takie rozwiązanie pozwala na stosowanie inwigilacji przez okres 5 dni bez zgody sądu.

11. W toku kontroli rozmów telefonicznych zarządzanej w ramach postępowania karnego w sprawie o rozbój okazało się, że podejrzani rozmawiają ze szczegółami o dokonanej przez inną osobę kradzieży. Po zakończeniu kontroli prokurator zdecydował o postawieniu tej osobie zarzutów w oparciu o to nagranie. Czy mógł to zrobić?

- a. **nie, ponieważ kradzież nie należy do katalogu przestępstw, co do których dopuszczalne jest stosowanie podsłuchu**
- b. tak, ponieważ prokurator ma obowiązek oskarżenia każdego, wobec kogo ujawniono informację o przestępstwie w toku stosowanej kontroli
- c. nie, ponieważ osoba ta nie była objęta postanowieniem sądu o zastosowaniu kontroli rozmów

Polskie prawo (Kodeks postępowania karnego) stanowi, że w przypadku ujawnienia w wyniku kontroli rozmów dowodu popełnienia innego przestępstwa, prokurator podejmuje decyzję co do wykorzystania tego dowodu w postępowaniu. Może to dotyczyć zarówno innego przestępstwa niż to objęte zarządzeniem kontroli, jak i przestępstwa popełnionego przez inną osobę niż objęta zarządzeniem kontroli. Wymagane jest jednak, by było to **przestępstwo, co do którego możliwa jest kontrola operacyjna (tzw. przestępstwo katalogowe).** W sprawie kradzieży nie będzie zatem możliwe wykorzystanie dowodów zgromadzonych w toku kontroli operacyjnej – organy ścigania powinny wszcząć odrębne postępowanie i zebrać w jego trakcie inne dowody popełnienia przestępstwa niż nagrania z podsłuchu rozmów telefonicznych.

**QUIZ
O INWIGILACJI****12. Jak długo może być prowadzona kontrola operacyjna przed wszczęciem postępowania karnego?**

- a. maksymalnie przez 3 miesiące
- b. przez 3 miesiące, z możliwością jednokrotnego przedłużenia o kolejne 3 miesiące
- c. przez 3 miesiące, z możliwością jednokrotnego przedłużenia o kolejne 3 miesiące, a w wyjątkowych przypadkach i po spełnieniu określonych przesłanek – również na dalsze okresy**

Podstawowy okres stosowania kontroli operacyjnej nie może przekraczać **3 miesięcy**. Sąd może **przedłużyć go jednorazowo** o kolejne 3 miesiące, jeżeli nie ustały przyczyny zarządzenia tej kontroli. W uzasadnionych przypadkach, gdy podczas stosowania kontroli operacyjnej pojawią się nowe okoliczności istotne dla zapobieżenia lub wykrycia przestępstwa albo ustalenia sprawcy i uzyskania dowodów przestępstwa, sąd, na pisemny wniosek szefa (komendanta) odpowiedniej służby, złożony po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, może wydawać **kolejne postanowienia o przedłużeniu kontroli operacyjnej** na następujące po sobie okresy, z których żaden nie może trwać dłużej niż 12 miesięcy.

LEKTURY DODATKOWE

Więcej o inwigilacji w Polsce:

 OSIODŁAĆ PEGAZA (2019) – raport przygotowany w wyniku współpracy grupy ekspertów reprezentujących różne perspektywy na zagadnienie działalności służb specjalnych pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Przedstawia postulaty najważniejszych zmian ustrojowych oraz legislacyjnych, które mogłyby doprowadzić do respektowania zasad konstytucyjnych w kontekście działalności służb specjalnych, z jednoczesnym znalezieniem równowagi między ochroną praw i wolności obywatelskich a przeciwdziałaniem zagrożeniom dla bezpieczeństwa państwa oraz porządku publicznego:

https://panoptykon.org/sites/default/files/osiodlac_pegaza_-_jak_powinien_wygladac_nadzor_nad_sluzbami_raport_ekspertow.pdf

 PODSŁUCH JAK SIĘ PATRZY (2021) – kampania informacyjna Fundacji Panoptykon, która miała na celu zwiększenie świadomości społecznej problemu braku realnej kontroli nad działaniami służb. Jej efektem był szereg petycji skierowanych do polityków, m.in. Prezydenta, Sejmu i Senatu:

<https://podsluchjaksiepatrzy.org/#start>

ZAŁĄCZNIK

#3

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Inwigilacja – ogół czynności związanych z monitorowaniem zachowań ludzi

Czynności operacyjno-rozpoznawcze – czynności organów państwowych, wykonywane tajnie lub poufnie, w oparciu o podstawę ustawową, spełniające funkcje: informacyjną, wykrywczą, profilaktyczną i dowodową

Kontrola operacyjna – niejawne kontrolowanie treści korespondencji, zawartości przesyłek; stosowanie środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawny informacji i dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności treści (obrazu), rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych

Autor: **Marcin Wolny**Film:
„Zróbmy hałas” reż. Josiane Blanc, 12'

CELE

Wiedza	Umiejętności
<ul style="list-style-type: none"> → Demokracja bezpośrednia → Mechanizmy wpływania na rzeczywistość społeczną 	<ul style="list-style-type: none"> → Poszukiwanie i weryfikacja informacji → Prezentowanie zebranych informacji → Praca w grupach → Przygotowanie argumentacji na poparcie stanowiska

FILM

OPIS

Kanadyjskie nastolatki organizują się przeciwko molestowaniu i przedmiotowemu traktowaniu kobiet w swoich liceach. Nie czekając na dorosłych biorą sprawy w swoje ręce – i domagają się od miejscowych polityków przyjęcia rozwiązań prawnych, które pomogą ograniczyć występowanie przemocy na tle seksualnym w szkole.

WĄTKI, KTÓRE POJAWIAJĄ SIĘ W FILMIE

- molestowanie seksualne;
- aktywizm
- zaangażowanie społeczne
- protest

OSTRZEŻENIE: Tematem filmu jest reakcja prawna na przypadki molestowania seksualnego w szkołach. Choć sam film nie zawiera drastycznych treści lub scen, przed jego wyemitowaniem należy uczulić oglądających uczniów na temat jego treści. Poniższy scenariusz nie dotyczy treści dotyczących molestowania seksualnego. Warto jednak poinformować uczniów o możliwości porozmawiania na ten temat z wychowawcą, psychologiem lub pedagogiem szkolnym. Istotne jest również wskazanie potencjalnych punktów kontaktowych dla osób, które doświadczyły tego problemu:

116 111 – TELEFON ZAUFANIA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

800 12 12 12 – TELEFON ZAUFANIA RZECZNIKA PRAW DZIECKA

PRZEBIEG LEKCJI

FILM

„ZRÓBMY HAŁAS”

[12 minut]

Link do formularza:

<https://forms.office.com/e/u3kPYpQwSE>

(prosimy o wypełnienie formularza i sprawdzenie filmu przed lekcją)

ZAANGAŻOWANIE OBYWATELSKIE

[ok. 90 min]

2. Strona 123 - w treści ćw. 2 powinno być "

Grupy nawzajem oceniają prezentację używając kwestionariusza oceny wskazanego w załączniku #2."

Ćwiczenie #1 → **BURZA MÓZGÓW: Jakie mamy metody wpływania na otaczającą nas rzeczywistość społeczną?**

Czas trwania: 45 min

Przygotowanie: rzutnik, komputer, głośniki, ekran do projekcji

Nauczyciel powinien wspólnie z uczniami obejrzeć film. Po obejrzeniu filmu rolą uczniów powinno być wskazanie metod, których kanadyjskie nastolatki używały do tego, aby przekonać inne osoby do prezentowanych przez siebie poglądów. Następnie uczniowie powinni wspólnie wynotować inne metody wpływania na otaczającą ich rzeczywistość społeczną. Jeśli mieliby z tym problem, nauczyciel powinien nakierować ich na poszczególne hasła wymienione w załączniku #1, opisując je przy użyciu wskazanych w nim informacji.

Ćwiczenie #2 → **MAMY PROBLEM – CHCEMY ZMIANY**

Czas trwania: 45 min

Przygotowanie: kartki papieru a2, markery, flipchart, alternatywnie komputery z oprogramowaniem do tworzenia prezentacji, rzutnik i ekran, nagroda dla najlepszej grupy

Nauczyciel dzieli uczniów na 3-4 grupy. Poszczególne grupy wspólnie zastanawiają się nad problemem społecznym, który, ich zdaniem powinien być rozwiązany. Następnie przygotowują krótką prezentację na dany temat. W prezentacji powinno znaleźć się węzłowe zagajenie poruszanego tematu, informacja, dlaczego jest ważny dla grupy, wskazanie potencjalnych dróg poradzenia sobie z problemem, a także narzędzi wskazanych w ćwiczeniu #1, których można byłoby do tego celu użyć. Przygotowanie prezentacji nie powinno trwać więcej niż 15 minut. Sama długość czasu prezentacji nie powinna przekroczyć 5 minut na grupę. Grupy nawzajem oceniają prezentację używając kwestionariusza oceny wskazanego w załączniku #2. Po podsumowaniu punktów grupa z najlepszą oceną otrzymuje od nauczyciela nagrodę.

ZAŁĄCZNIK**#1****METODY ZAANGAŻOWANIA OBYWATELSKIEGO**

WYBORY	nauczyciel może zapytać jakie uczniowie znają organy pochodzące z wyboru (Prezydent, Sejm, Senat, samorząd terytorialny); uczniowie powinni być również zachęcani do wskazania, dlaczego warto głosować w wyborach.
REFERENDUM OGÓLNOKRAJOWE	referendum ogólnokrajowe zarządza się w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa; pytania referendalne powinny być jednoznacznie sformułowane; wynik referendum jest wiążący jeśli wzięło w nim udział 50% osób uprawnionych do głosowania
REFERENDUM LOKALNE	nauczyciel może spytać uczniów, w jakich sprawach może być zorganizowane referendum lokalne (w sprawach dotyczących wspólnoty samorządowej, w tym o odwołaniu organu gminy, np. burmistrza miasta), referendum przeprowadza się na wniosek określonej liczby mieszkańców (w przypadku gmin jest to 10% populacji); wynik referendum jest wiążący jeśli wzięło w nim udział 30% osób uprawnionych do głosowania (3/5 głosujących w wyborze burmistrza miasta, jeśli referendum dotyczy jego odwołania)
UDZIAŁ W POSIEDZENIACH ORGANÓW WŁADZY	każdy ma prawo wstępu na posiedzenie kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów z możliwością rejestracji dźwięku i obrazu; prawo to dotyczy więc obrad Sejmu, a także obrad rady gminy
ZGROMADZENIE PUBLICZNE	nauczyciel może zapytać uczniów, czy potrzebują zgody do tego, aby zorganizować zgromadzenie publiczne (nie, co do zasady zgromadzenia wymagają jedynie zgłoszenia, organizator jednak musi być pełnoletni), a także czy mogą wziąć udział w zgromadzeniu mimo braku pełnoletniości (tak); warta omówienia jest kwestia zgromadzeń spontanicznych, które organizowane są w następstwie nagłych, nie dających się przewidzieć zdarzeń (co powoduje, że nie mogą one być odpowiednio wcześniej zgłoszone); zgromadzenia tego rodzaju są legalne i pozostają pod ochroną państwa, o ile mają pokojowy charakter
PETYCJA	każdy ma prawo składać petycję, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej oraz do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami z zakresu administracji publicznej; petycję składa się w formie pisemnej albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej; informacje na temat petycji można znaleźć na stronach Senatu; w innym miejscu na stronie Senatu znaleźć można informacje o petycjach aktualnie rozpatrywanych przez Senat
OBYWATELSKA INICJATYWA USTAWODAWCZA	prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje posłom, Radzie Ministrów, Senatowi, Prezydentowi RP, a także grupie 100 000 obywateli; komitet może utworzyć grupa 15 obywateli; wstępnie, dla zarejestrowania inicjatywy potrzebują oni 1000 podpisów obywateli, następnie muszą zebrać 100 000 podpisów popierających przedstawiony przez nich projekt, stronach Sejmu nauczyciel może sprawdzić czego dotyczyły obywatelskie projekty ustaw

METODY ZAANGAŻOWANIA OBYWATELSKIEGO

OBYWATELSKA INICJATYWA UCHWAŁODAWCZA	<p>proces legislacyjny na etapie jednostki samorządu terytorialnego mogą zainicjować także obywatele, liczba wymaganych przez nich podpisów zależy od wielkości gminy</p>
DZIAŁANIE NA RZECZ LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI	<p>działanie na rzecz lokalnej społeczności ma w Polsce długą tradycję; w XVI w. Mikołaj Rej wspominał o zwyczaju „tłok”; tłoka była dobrowolną pomocą sąsiedzką świadczoną w przypadku pilnych prac polowych przez społeczność całej wsi; zwyczajowi temu towarzyszył poczęstunek, śpiew oraz tańce; uczniów warto także zaznajomić ze skandynawskim zwyczajem dugnad, polegający na wzajemnej pomocy sąsiedzkiej, udziale w czynie społecznym albo innej aktywności obywatelskiej; nauczyciel wspólnie z uczniami mogą zastanowić się nad zorganizowaniem w swojej okolicy dugnad</p>
BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ	<p>nauczyciel wspólnie z uczniami może zastanowić się nad tym, w jaki sposób obecnie można budować świadomość społeczną; wśród potencjalnych odpowiedzi może znaleźć się aktywne używanie social mediów, organizowanie debat i spotkań problemowych, materiałów informacyjnych itp.</p>
WOLONTARIAT	<p>nauczyciel powinien wskazać uczniom informacje na temat tego, gdzie szukać ofert wolontariatu; w Warszawie oferty tego rodzaju można znaleźć na stronie Ochotnicy Warszawscy; program wolontariatu oferuje także Helsińska Fundacja Praw Człowieka w ramach prowadzonego przez siebie festiwalu Watchdocs; wolontariat bez wychodzenia z domu można zaś znaleźć na stronach Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska</p>
DOSTĘP DO INFORMACJI PUBLICZNEJ	<p>zgodnie z art. 61 Konstytucji każdy ma prawo do uzyskania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne; prawo to obejmuje również dostęp do dokumentów; wnioski o dostęp do informacji publicznej może być przesłany mailem, wzór takiego wniosku znajdziesz na stronach Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska; informacje uzyskane w ramach dostępu do informacji publicznej często wykorzystywane są przez lokalne organizacje strażnicze, takie jak np. Fundacja Wolności</p>
MŁODZIEŻOWE CIAŁA PRZEDSTAWICIELSKIE	<p>gmina podejmuje działania na rzecz wspierania i upowszechniania idei samorządowej wśród mieszkańców gminy, w szczególności wśród młodzieży, angażując ją w sprawy dla niej istotne; rada gminy może wyrazić zgodę na utworzenie młodzieżowej rady gminy; nauczyciel wspólnie z uczniami może sprawdzić kto w ich miejscowości jest członkiem takiej rady, a także to jak się do niej dostać</p>
BUDŻET OBYWATELSKI	<p>budżet obywatelski stanowi szczególną formę konsultacji społecznych; nauczyciel wspólnie z uczniami może sprawdzić jakie projekty zostały zgłoszone do budżetu obywatelskiego w poprzednim roku, a także zastanowić się nad zgłoszeniem określonych pomysłów w nadchodzącej edycji</p>
KONSULTACJE SPOŁECZNE	<p>w wypadkach przewidzianych ustawą oraz w innych sprawach ważnych dla gminy mogą być przeprowadzane na jej terytorium konsultacje z mieszkańcami gminy; wspólnie z uczniami sprawdźcie, jakie konsultacje obecnie prowadzi gmina; możecie wspólnie naszkicować swoje uwagi do nich; konsultacje publiczne to także ważny etap tworzenia prawa na etapie centralnym; w portalu Rządowego Centrum Legislacji możliwe jest sprawdzenie aktów prawnych, których uchwalenie planuje Rada Ministrów oraz zgłaszanych do nich uwag</p>

METODY ZAANGAŻOWANIA OBYWATELSKIEGO

<p>WYSŁUCHANIE PUBLICZNE</p>	<p>wysłuchanie publiczne jest jedną z form przeprowadzenia konsultacji społecznych; w jego trakcie wszystkie zebrane osoby mają możliwość wygłoszenia swoich uwag dotyczących przedmiotu wysłuchania; wspólnie z uczniami możecie sprawdzić na stronach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w jakich sprawach organizowane były wysłuchania publiczne i czego dotyczyły wygłaszane w ich trakcie oświadczenia</p>
<p>PARTIE POLITYCZNE</p>	<p>partia polityczna jest dobrowolną organizacją, występującą pod określoną nazwą, stawiającą sobie za cel udział w życiu publicznym poprzez wywieranie metodami demokratycznymi wpływu na kształtowanie polityki państwa lub sprawowanie władzy publicznej. Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystów i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.</p>
<p>FUNDACJE</p>	<p>fundacje mogą być ustanowione dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami; nauczyciel może zapytać uczniów jakie znają fundacje</p>
<p>STOWARZYSZENIA</p>	<p>zgodnie z przepisami Konstytucji Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji; każdy ma zagwarantowaną wolność zrzeszania się; zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą (np. te gloryfikujące ustrój totalitarny); osoby powyżej 16 r. życia mogą należeć do stowarzyszeń; nauczyciel może zapytać uczniów jakie znają stowarzyszenia</p>
<p>NIEPOSŁUSZEŃSTWO OBYWATELSKIE</p>	<p>wedle jednej z definicji obywatelskie nieposłuszeństwo jest działaniem o charakterze otwartym i wolnym; jego podstawowym założeniem jest nieużywanie przemocy; działanie to powinno naruszać prawo lub występować przeciwko jakiemuś prawu; jego bezpośrednim celem powinno być dążenie do zmiany określonych zachowań społecznych; nieodłącznym elementem obywatelskiego nieposłuszeństwa jest gotowość do poniesienia negatywnych konsekwencji podejmowanych w jego ramach działań, np. akceptacja orzeczonej kary;</p> <p>przykładem zastosowania obywatelskiego nieposłuszeństwa jest historia Rosy Parks, czarnoskórej mieszkanki Alabamy, która odmówiła w autobusie ustąpienia miejsca osobie białej, czego wymagały od niej tzw. prawa Jima Crowa, ustawy segregujące ludność Ameryki wg koloru skóry; w związku ze swoim sprzeciwem Rosa Parks została ukarana karą grzywny; Parks odmówiła zapłacenia nałożonej kary; finalnie sprawa trafiła do Sądu Najwyższego, który zakwestionował konstytucyjność regulacji na podstawie których ukarano Rosę Parks; dziś nazywana jest matką ruchu praw obywatelskich w USA.</p>

ZAŁĄCZNIK**#2****ANKIETA OCENY
PREZENTACJI**

Cześć,

Poniżej znajdziesz ankietę do oceny poszczególnych prezentacji. W lewej kolumnie znajduje się kryterium oceny. Poszczególne grupy w każdym z pytań powinny być ocenione w skali 1-5, w której 1 jest najniższą oceną, a 5 najwyższą.

PYTANIE	GRUPA 1	GRUPA 2	GRUPA 3	GRUPA 4	GRUPA 5
Jak oceniasz wybór tematu prezentacji z punktu widzenia celu zajęć?					
Czy prezentacja zawierała istotne informacje?					
Jak oceniasz jasność przekazu?					
Jak oceniasz interakcję z publicznością?					
Jak oceniasz dyscyplinę czasową?					
Jak oceniasz wizualną stronę prezentacji?					
Czy prezentacja była interesująca?					
SUMA					

HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA

**WATCH
& DOCS**

AMBASADA
STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI